

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας
Τμήμα Νηπιαγωγών

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ:

«Η χρήση των μύθων ως παιδαγωγικό εργαλείο κατά τη μαθησιακή διαδικασία στην προσχολική εκπαίδευση.
Από την θεωρία στην πράξη».

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Αναστασία Βούλγαρη

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 7290

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Κωτσαλίδου Ευδοξία, μέλος Ε.Ε.ΔΙ.Π.
Κλάδου Π Διδακτικής Μεθοδολογίας και Πρακτικής Άσκησης

Α ΕΠΟΠΤΗΣ: Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος, Επίκουρος Καθηγητής
"Δημιουργικής Γραφής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας" και
Επιστημονικά Υπεύθυνος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών
«Δημιουργική Γραφή» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Β ΕΠΟΠΤΗΣ: Βακάλη Άννα, μέλος Ε.ΔΙ.Π Δημιουργικής Γραφής

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2020

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	4
Περίληψη	5
Εισαγωγή	7
Γενικά.....	7
Πίνακας Levi-Strauss	9
Πίνακας Bascom.....	11
Μορφολογικά χαρακτηριστικά μύθου.....	11
1 ^ο Κεφάλαιο – 1 ^η Ενότητα – Οι μύθοι ως είδος τέχνης.....	13
1.1 Μύθοι - Γενικός ορισμός.....	13
1.1.1 Μύθοι-Ορισμός του Bascom	13
1.1.2 Τι είναι ο μύθος;	13
1.2 Ιστορία του μύθου	14
1.2.1 Λειτουργικότητα του μύθου	14
1.2.2 Η στάση του Levi-Strauss	15
1.3 Μύθοι - Είδη.....	17
1.3.1 Μύθοι του Αισώπου/Αίσωπος.....	17
1.3.2 Γενικά	18
1.3.3 Οι πρωταγωνιστές	18
1.3.4 Μύθοι περί φυτών	19
1.3.5 Μύθοι περί πτηνών.....	20
1.3.6 Ερμηνεία/Χαρακτήρες.....	20
1.3.7 Βασικά χαρακτηριστικά	21
1.4 Λαϊκός αφηγητής/παραμυθάς.....	21
2 ^ο Κεφάλαιο – 2 ^η Ενότητα - Οι μύθοι στην εκπαιδευτική-προσχολική διαδικασία	22
2.1 Η διδακτική αξία του μύθου.....	22
2.1.1 Η δύναμη του μύθου στην προσωπική ανάπτυξη του παιδιού	23
2.1.2 Οι μύθοι στο νηπιαγωγείο	25
2.2 Γιατί ο μύθος;	25
2.2.1 Κόσμος των μύθων.....	27
2.2.2 Η ψυχαναλυτική ή η ψυχολογική προσέγγιση των μύθων	28
2.2.3 Η παιδαγωγική αξία του μύθου	28
2.2.4 Αναλυτικό πρόγραμμα για το νηπιαγωγείο.....	29
2.2.5 Κριτήρια επιλογής παραμυθιών και μύθων για τα παιδιά στο νηπιαγωγείο	30

2.3 Η Διδασκαλία του μύθου στην προσχολική εκπαίδευση	30
2.3.1 Επιδιώξεις.....	30
2.3.2 Μορφές προσέγγισης.....	31
2.3.3 Τρόπος διδασκαλίας	32
2.4 Μύθοι-Παραμύθια-Νηπιαγωγείο.....	33
2.5 Διδασκαλία μύθων και παραμυθιών στο σχολείο	35
3 ^ο Κεφάλαιο – 3 ^η Ενότητα - Έρευνα	36
3.1 Η παιδαγωγική επιστήμη, έρευνα, τέχνη.....	36
3.2 Εκπαιδευτική έρευνα.....	37
3.3 Ταξινόμια έρευνας: Τα είδη της.....	38
3.4 Ερωτηματολόγια.....	40
3.4.1 Ορισμός ερωτηματολογίου.....	40
3.4.2 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα ερωτηματολογίου.....	41
3.4.3 Ερωτήσεις του ερωτηματολογίου.....	44
3.4.4 Τύποι ερωτήσεων του ερωτηματολογίου	45
3.4.5 Χαρακτηριστικά ερωτήσεων ενός ερωτηματολογίου.....	46
3.4.6 Δομή και παρουσίαση του ερωτηματολογίου	48
3.4.7 Επίδοση και επεξεργασία του ερωτηματολογίου	50
3.5 Το ερωτηματολόγιο για τους μύθους στην προσχολική εκπαίδευση	52
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥΣ	53
4 ^ο Κεφάλαιο – 4 ^η Ενότητα – Αποτελέσματα Έρευνας	54
4.1 Ποσοτική ανάλυση ερωτηματολογίων/ανάλυση ερωτήσεων-κατηγοριών	54
4.2 Ποιοτική ανάλυση ερωτηματολογίων/ανάλυση ερωτήσεων-κατηγοριών	62
4.3 Γενικά συμπεράσματα της έρευνας.....	63
5 ^ο Κεφάλαιο – 5 ^η Ενότητα – Από την Θεωρία στην Πράξη – Δημιουργικό Μέρος της Διπλωματικής Εργασίας	64
5.1 Δραστηριότητες.....	64
5.2 «Μία σύγχρονη μυθολογία με τους ήρωες του Αισώπου».....	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	82

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας, ευχαριστώ θερμά τους σεβαστούς καθηγητές μου, κα. Κωτσαλίδου Ε., κ. Κωτόπουλο Τ. και κα. Βακάλη Α., για την πολύτιμη θεωρητική και πρακτική βοήθεια τους και για την ορθή καθοδήγησή τους. Η συμβολή τους ήταν πολύ σημαντική και καθοριστική για την πραγματοποίηση της διπλωματικής μου εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την βοήθεια και την στήριξή τους σε όλη αυτή την διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας μου.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά το σχολείο «Ζαφρανά», στο οποίο εργάζομαι, για την υποστήριξη του στην δημιουργική συγγραφή της μυθοσαλάτας, την οποία προετοίμασα με τα παιδιά της τάξης μου, προνήπια 2019 – 2020.

Περίληψη

Το θέμα αυτής της διπλωματικής εργασίας αφορά τους μύθους ως παιδαγωγικό εργαλείο κατά την μαθησιακή διαδικασία στην προσχολική εκπαίδευση. Η χρησιμότητα των μύθων είναι απαραίτητο εργαλείο στα χέρια κάθε νηπιαγωγού. Τα παιδιά αγαπούν πολύ τους μύθους, καθώς γνωρίζουν νέους κόσμους, νέες έννοιες με βιωματικό και δημιουργικό τρόπο. Μέσα από τους μύθους, τα παιδιά διδάσκονται αξίες και ιδέες με τρυφερό τρόπο σε αυτή την ευαίσθητη ηλικία τους, την οποία διανύουν. Επίσης, ήδη από την αρχαιότητα, οι μύθοι έχουν διδακτικό χαρακτήρα. Κάθε μύθος «κρύβει» ένα ηθικό δίδαγμα, μέσα από τον οποίο, είτε ένας μεγάλος, είτε ένας μικρός μαθαίνει και καταλαβαίνει περισσότερα για την ζωή. Βέβαια, οι μύθοι έχουν και ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Ένα γνωστό παράδειγμα είναι οι Μύθοι του Αισώπου, οι οποίοι διδάσκουν και ψυχαγωγούν ταυτόχρονα. Τα παιδιά δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον και για παραμύθια και για τους μύθους. Για αυτό το λόγο, η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως σκοπό την μελέτη των μύθων του Αισώπου ως παιδαγωγικό εργαλείο των νηπίων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία τους στο νηπιαγωγείο.

Αρχικά, η εργασία ξεκινάει με αναφορές στην σημαντικότητα των μύθων και στην συνέχεια τα κεφάλαια, τα οποία ξεκινούν να παρατίθενται παρακάτω, αναφέρονται αναλυτικά στους μύθους και στον ορισμός τους, στα είδη και στα χαρακτηριστικά τους. Φυσικά, παρατίθενται η διδακτική αξία του μύθου για την ανάπτυξη των παιδιών στην προσχολική εκπαίδευση και η παιδαγωγική αξία των μύθων μέσα στα νηπιαγωγεία. Έπειτα, παρατίθενται ένα κεφάλαιο με την έρευνα και τα αποτελέσματα της για το θέμα αυτό, η οποία διεξάχθηκε στην Μακεδονία. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε σε 50 νηπιαγωγούς, οι οποίοι συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο με 8 ερωτήσεις, με μία 4βαθμη κλίμακα διαβάθμισης. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με μία προσωπική δημιουργική συγγραφή ενός μύθου(μυθοσαλάτα), ο οποίος αποτελείται από 4 μύθους συνολικά του Αισώπου.

*Λέξεις – κλειδιά: Μύθοι, Μύθοι του Αισώπου, παιδαγωγικό εργαλείο, εκπαιδευτική – μαθησιακή διαδικασία, προσχολική εκπαίδευση – νηπιαγωγεία.

Abstract

The present study addresses the role of myths as a pedagogical tool in the learning process during preschool education. Myths are an essential tool for every kindergarten teacher. Moreover, myths are highly attractive for children, as they find the way through them, to discover worlds made of fiction, as well as novel concepts; all presented in an experiential and creative way. At this sensitive age, children learn and explore myths, which can provide children values and ideas in a tender way. Since ancient times, it is widely accepted that myths have a didactic character. Each myth "hides" a moral lesson, meaning that people at any age can take important lessons about life. Clearly, myths are also entertaining. A well-known example is the Myths of Aesop, which teach and entertain at the same time. Children show great interest in both fairy tales and myths. For this reason, the aim of this dissertation is to investigate the Myths of Aesop as a pedagogical tool in the learning process of children during preschool education.

Firstly, the study starts by assessing the importance of myths in general and then, are presented in detail, definition, types and characteristics of myths. Thereafter, the didactic and the pedagogical value of myths in kindergartens, that are essential for the development of children in pre-school education, are noted. This is followed by the presentation of the study results from a relevant survey, which was conducted in the region of Macedonia, Greece. The survey was conducted on 50 kindergarten teachers, who completed a questionnaire consisting of 8 questions, each graded on a 4-point scale. Finally, the present work concludes by writing a personal myth, consisting of the 4 Aesop's myths, after deriving inspiration from the children's ideas.

* Keywords: Myths, Aesop's Myths, pedagogical tool, educational process, preschool education - kindergartens

Εισαγωγή

Η αξία των παιδαγωγικών μύθων είναι ανεκτίμητη. Με τους μύθους, το παιδί ζει πιο έντονα τον ανιμισμό και τον ανθρωπομορφισμό, γιατί ο άνθρωπος μορφώνεται διά του ανθρώπου και η ζωή με τη ζωή. Ο μύθος ρυθμίζει την παιδική βούληση, επιδρά ζωηρά στο χαρακτήρα και στέκει πολύ κοντά στη φυσική ζωή. Ουσιαστικά, ο μύθος μεταφέρει τη δράση στην ύπαιθρο. Μιλάει υπαινικτικά, αποφεύγοντας να παρουσιάσει την αλήθεια, αφού ο άνθρωπος φοβάται, τις περισσότερες φορές, να την ατενίσει κατά πρόσωπο. Επίσης, ο μύθος προκαλεί μεγάλη συμμετοχή και άμεσο ενδιαφέρον σε όλους τους μαθητές. Και αυτό γιατί ο επιδιωκόμενος ηθικοπλαστικός σκοπός είναι σαφέστατος, καθαρός και συγκεκριμένος. Θίγει, αγγίζει και συγκινεί την καρδιά. Το εικονικό στοιχείο στο μύθο είναι κυρίαρχο, ζωντανό, αφού και ο μύθος είναι ουσιαστικά μία εικόνα, ένα σύμβολο(Σπυροπούλου,1998).

Γενικά

Οι μύθοι αποτελούν χρήσιμο εργαλείο στη διδακτική πράξη, γιατί με την παρατηρητικότητα, την οποία καλλιεργούν στα παιδιά, βοηθούν το δάσκαλο να διδάσκει τα φυσιολογικά μαθήματα με μεγαλύτερη επιτυχία και με εξαιρετική απόδοση. Γιατί, οι σοφοί μυθογράφοι παρουσιάζουν περιγραφικότητα τις πιο χαρακτηριστικές ιδιότητες των ζώων και των φυτών. Βέβαια τα τελευταία χρόνια, είναι παράξενο γιατί οι μύθοι έχουν σχεδόν εξαφανιστεί από τα σχολικά βιβλία της Γλώσσας και της Μελέτης του Περιβάλλοντος. Το οξύμωρο σχήμα είναι ότι ενώ στο παρελθόν, που το παιδί βρισκόταν κοντά στη φύση, οι μύθοι διδάσκονταν, στη σημερινή εποχή, που το παιδί είναι τελείως αποκομμένο από τη φύση και από το περιβάλλον, οι μύθοι απουσιάζουν. Το σύγχρονο – παιδί βομβαρδίζεται από εικόνες και από κινούμενα σχέδια με ζώα και με φυτά, τα οποία τα περισσότερα είναι κακοποιημένοι μύθοι, φυσικά οι οποίοι είναι προσαρμοσμένοι στη σημερινή τεχνολογική εποχή. Μέσω των μύθων, το παιδί της πόλης έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει φυσικά και αβίαστα ένα κομμάτι του κόσμου, που το περιβάλλει, που του είναι σχεδόν άγνωστο και να γνωρίσει τα ζώα, τα φυτά, τα πτηνά και στην συνέχεια να ευαισθητοποιηθεί και να ενημερωθεί οικολογικά. Στο άμεσο μέλλον, είναι σημαντικό να ξεκινήσει, ξανά και συστηματικά με επαρκή χώρο, η διδασκαλία των

μύθων στα ελληνικά σχολεία. Στην σημερινή εποχή, η οποία είναι τεχνοκρατούμενη και χρησιμοθηρική, τα παιδιά έχουν ανάγκη να γνωρίσουν το ήθος, τις αξίες, τα μηνύματα και την ποίηση, που όλα αυτά μεταδίδονται μέσα από τους μύθους. Γιατί, όπως, έλεγε και ένας από τους μεγαλύτερους σύγχρονους παιδαγωγούς και βαθύς γνώστης της παιδικής ψυχής, ο Ευάγγελος Παπανούτσος, «Ο μύθος έχει τη λαμπρή χρησιμότητα του προληπτικού ηθικού μπουλιού για το παιδί!»(Σπυροπούλου,1998).

Οι μύθοι αποτελούν αναγνώσματα ή ιστορίες αφήγησης, που διαβάζονται κυρίως από τα παιδιά, αλλά φυσικά και από τους μεγάλους. Πολλοί κριτικοί, είτε παλαιότεροι είτε νεότεροι, πιστεύουν ότι οι μύθοι αποτελούν τον προσφιλέστατο παιδικό ανάγνωσμα και οι περισσότεροι κριτικοί τα εγκρίνουν χωρίς δισταγμό(Κανατσούλη,2002).

Οι λόγοι που επικαλούνται για να εξηγήσουν, γιατί οι κριτικοί είναι ένθερμοι υποστηρικτές των μύθων είναι ότι:

1. Καλλιεργούν την φαντασία του παιδιού και δείχνουν την δυνατότητα των πολλών επιλογών και λύσεων, που μόνο μία πλούσια φαντασία ενός παιδιού μπορεί να συλλάβει.

2. Φέρνουν σε επαφή το παιδί με την λαϊκή παράδοση. Ο μύθος, καθώς διέρχεται από όλες τις φάσεις της ιστορίας ενός λαού, γίνεται η παρακαταθήκη του και μνήμες, έθιμα και δοξασίες συσσωρεύονται σε αυτό.

3. Ταυτόχρονα, οι μύθοι είναι ένα πανανθρώπινο είδος. Τα ίδια θέματα επανέρχονται παντού ανά τον κόσμο, ακόμα και όταν προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς. Δηλαδή, οι μύθοι είναι το μέσο, με το οποίο καλλιεργείται τόσο η εθνική συνείδηση όσο και η οικουμενική και η πανανθρώπινη συνείδηση.

4. Από παιδαγωγική άποψη, ο μύθος είναι κατάλληλος για ένα παιδί, γιατί ο τρόπος σκέψης των πολιτισμών χωρίς γραφή βρίσκεται πολύ πιο κοντά στην σκέψη των παιδιών.

Επιβιώνοντας στην διάρκεια των αιώνων, οι μύθοι για να μπορέσουν να ερμηνευθούν και να κατανοηθούν, χρειάστηκε να μελετηθούν πολλές και διαφορετικές επιστημονικές θεωρίες(Κανατσούλη,2002).

Οι θεωρίες οι οποίες προσπαθούν να ερμηνεύσουν το περιεχόμενο και την φύση των μύθων είναι:

- Η μυθολογική, δηλαδή ο μύθος είναι η ανάπτυξη των κοσμογονικών μύθων.

- Η συμβολιστική, δηλαδή οι αλληγορίες των θρησκευτικών δοξασιών.
- Η ψυχαναλυτική, δηλαδή η έκφραση των ονείρων και των ψυχικών καταστάσεων του ατόμου ή της ομάδας.
- Η ανθρωπολογική, δηλαδή τα πολιτιστικά επιβιώματα από την ζωή των πρωτόγονων κοινωνιών(Αναγνωστόπουλος,1997).

Ο μύθος:

1. Υποβοηθεί την καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας με τον διάλογο, με τις απορίες και με τις ερωταποκρίσεις των παιδιών.
2. Προσφέρει αισθητική απόλαυση, χαρά και συγκίνηση για τις περιπέτειες του ήρωα και για τους μαγευτικούς τόπους.
3. Αναπτύσσει την φαντασία και το συναίσθημα, το διπολικό άξονα της κάθε καλλιτεχνικής δημιουργίας.
4. Παρέχει βασικά στοιχεία του πνευματικού πολιτισμού και συνεπώς το παραμύθι μυεί τα παιδιά σε πρωταρχικές πηγές γνώσεις και στοχασμού.
5. Δημιουργεί αισιοδοξία και πίστη για την ζωή, δηλαδή αποτελεί το αντίδοτο για την σκληρή πραγματικότητα(Αναγνωστόπουλος,1997).

Πίνακας Levi-Strauss

Μύθος
Κοσμολογικές, ηθικές ή βιολογικές και βιοκοινωνικές αντιθέσεις
Ζωή / Θάνατος
Δικό μας / Ξένο Εμείς / Οι άλλοι Ενδοκοινοτικό / Εξωκοινοτικό
Σύζυγος από άλλη φυλή ή από διαφορετικό είδος (ζώο ή υπερφυσικό όν)

Ο Levi-Strauss πιστεύει ότι η διαφορά ανάμεσα στο παραμύθι και στο μύθο σχετίζεται με την βασική φιλοσοφία που διαπνέει κάθε είδος ξεχωριστά. Το παραμύθι περιορίζεται στην ανάπτυξη των κοινωνικών αντιθέσεων, που εκδηλώνονται στο πλαίσιο της ίδιας οικογένειας ή στην διαδικασία των διαστρωματικών και των διαταξικών κοινωνικών σχέσεων. Μάλιστα, εντοπίζεται ένα πολύ βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα, το οποίο ανιχνεύουν όσοι ασχολούνται με το γάμο. Στο παραμύθι, ο γάμος διαπνέεται από ισογαμία. Συνήθως, ο γάμος δεν είναι ανάμεσα σε πρόσωπα της ίδιας τάξης(Αυδίκος,1997).

Αντίθετα, στον μύθο, οι αντιθέσεις συμπεριλαμβάνουν ένα ευρύτερο κύκλο ιδεών και στάσεων. Ασχολείται με τα προβλήματα, τα οποία σχετίζονται με την δημιουργία του κόσμου ή με θέματα, τα οποία αφορούν τα μεταφυσικά ερωτηματικά, όπως είναι η ζωή ή όπως είναι ο θάνατος. Επίσης, στο μύθο, η αντίθεση εκδηλώνεται με όρους ταυτότητας ατόμων ή ομάδων. Τέλος, ο γάμος δεν έχει κάθετη έκφραση (υπεργαμία), αλλά κινείται σε οριζόντιο επίπεδο. Με αυτήν την έννοια, ο υπερφυσικός κόσμος ή ο κόσμος των ζώων δεν είναι ένας άλλος κόσμος για το μύθο. Είναι ο ίδιος κόσμος. Οπότε, η διαφορά ανάμεσα στον μύθο και στο παραμύθι επικεντρώνεται και στην μορφή και στο περιεχόμενο. Ο μύθος είναι μία «ιερή» αφήγηση. Αυτό σημαίνει ότι αποκτά τη σημασία του στο βαθμό που ανταποκρίνεται σε μία τελετουργία στο κοινωνικό του περιβάλλον. Αντίθετα, το παραμύθι απέκτησε αφηγηματική αυτονομία και το γεγονός αυτό αποτυπώθηκε στη μορφή του. Το παραμύθι είναι ένας είδος λαϊκής λογοτεχνίας, το οποίο παραλληλίζεται προς το σύγχρονο μυθιστόρημα. Είναι τέχνη και έτσι η ρήση του Friedrich von Leyen εξηγείται: *«Ότι το παραμύθι είναι η παιχνιδιάρικη θυγατέρα του μύθου»*. Επίσης, ο μύθος και το παραμύθι διαφέρουν και στους ήρωες. Στον μύθο, τα ανθρώπινα όντα δεν χρειάζονται. Ο λόγος γίνεται για θεούς και ήρωες και υπερφυσικά όντα. Τις διαφορές αυτές τις έχει κωδικοποιήσει ο Bascom(Αυδίκος,1997).

Πίνακας Bascom

Μορφολογικά χαρακτηριστικά μύθου

Μορφολογικά Χαρακτηριστικά	Μύθος
1.Τυπική αρχή	Όχι
2.Λέγεται μετά το σουρούπωμα	Όχι
3.Εντύπωση για τα γεγονότα	Πραγματικά
4.Περιβάλλον	Κάποιος χώρος Κάποιος χρόνος
α. Χρόνος	Απομακρυσμένο παρελθόν
β. Τόπος	Πρώιμος ή άλλος κόσμος
5. Στάση	Ιερή
6.Κύριος χαρακτήρας	Μη ανθρώπινος

Σύμφωνα με τον Dundes και όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, το παραμύθι και ο μύθος έχουν διαφορετικά μορφολογικά γνωρίσματα. Ο μύθος και το παραμύθι διαφέρουν στο χώρο και στο χρόνο που ενσωματώνουν. Αυτό σημαίνει ότι ο μύθος αναφέρεται σε γεγονότα του μακρινού παρελθόντος, τότε που ο κόσμος ήταν διαφορετικός από ότι είναι σήμερα. Αντίθετα, στο παραμύθι απουσιάζει ο χρόνος και ο τόπος. Έτσι, ο ακροατής μπορεί να υπονοήσει έναν οποιονδήποτε χρόνο και τόπο. Ακόμα, το παραμύθι έχει τυπικές αρχές, οι οποίες αποτελούν αδιάψευστη απόδειξη του είδους, ενώ ο μύθος δεν έχει. Επίσης, διαφέρουν στο χρόνο που γίνεται κάθε αφήγηση. Κατά κανόνα, το παραμύθι λέγεται το βράδυ, όταν οι άνθρωποι ξεκουράζονται. Αντίθετα, ο μύθος δεν έχει περιορισμό και αυτό προέρχεται από το χαρακτήρα του. Ειδικά για το μύθο, αυτό το γνώρισμα προέρχεται και από την καταγωγή του από τις τελετουργικές διαδικασίες. Ένα ακόμα γνώρισμα είναι η στάση του ακροατηρίου των αφηγήσεων απέναντι στα εξιστορούμενα. Οι ακροατές του

μύθου είχαν την πεποίθηση ότι οι ιστορίες ήταν αληθινές, ενώ οι ακροατές του παραμυθιού προετοιμάζονταν για τον ψευδή χαρακτήρα της αφήγησης με τα εισαγωγικά και με τα καταληκτικά μοτίβα. Τα είδη διαφέρουν και στον κύριο χαρακτήρα τους. Ο μύθος είναι μία «αερή αφήγηση», η οποία σχετίζεται με τελετουργίες και οι ήρωες δεν είναι άνθρωποι. Ενώ, το παραμύθι έχει κοσμικό χαρακτήρα, δηλαδή αφηγείται σε συγκεντρώσεις ανθρώπων – ομάδων και οι ήρωες είναι άνθρωποι, ζώα και υπερφυσικά όντα(Αυδίκος,1997).

Συνοψίζοντας, οι μύθοι είναι «αφηγηματικές πρόζες», οι οποίοι θεωρούνται αληθινές αφηγήσεις αυτού που συνέβη στο απομακρυσμένο παρελθόν. «Οι μύθοι είναι η ενσάρκωση του δόγματος και συνήθως αυτοί είναι ιεροί και συνδέονται με την θεολογία ή με την τελετουργία. Οι κύριοι χαρακτήρες δεν είναι συνήθως ανθρώπινα όντα, αλλά έχουν συχνά ανθρώπινες στάσεις. Οι μύθοι εξηγούν την καταγωγή του κόσμου, της ανθρωπότητας, του θανάτου και επίσης εξηγούν τα χαρακτηριστικά των πουλιών, των ζώων, των γεωγραφικών τεράτων και τα φαινόμενα της φύσης. Τέλος, οι μύθοι εξιστορούν τις δραστηριότητες των θεοτήτων, τις ερωτικές υποθέσεις, τις οικογενειακές ιστορίες, τις φιλίες και τις εχθρότητες και τις νίκες και τις ήττες». Άρα, οι μύθοι είναι αιτιολογικές αφηγήσεις, οι οποίοι χρησιμοποιούν συνήθως θεούς ως πρωταγωνιστές, ώστε να εξηγήσουν την λειτουργία και το σκοπό του κόσμου(Αυδίκος,1997).

1^ο Κεφάλαιο – 1^η Ενότητα – Οι μύθοι ως είδος τέχνης

1.1 Μύθοι - Γενικός ορισμός

Ο μύθος είναι οι παραδόσεις των αρχαίων για τους θεούς και για τους ήρωες και η μυθολογία είναι η επιστήμη που τις πραγματεύεται. Ο μύθος είναι μία μικρή αλληγορική διήγηση, η οποία θέλει να διδάξει κάτι, μέσα από τον κόσμο των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών. Συνήθως, οι μύθοι επιλέγονται για να δώσουν αυτό που θέλουν να διδάξουν με περισσότερη παραστατικότητα(Κανατσούλη,2002).

1.1.1 Μύθοι-Ορισμός του Bascon

Σύμφωνα με τον Bascon, ο μύθος είναι μία «πλαστή» αφηγηματική πεζή διήγηση, η οποία εμπεριέχει κάποια αλήθεια, που υπήρξε στο παρελθόν. Πρόκειται για σύντομες ιστορίες με χαρακτήρες – ζώα – φυτά, που μιλούν και ενεργούν ως άνθρωποι και έχουν ηθικό περιεχόμενο. Οι μύθοι προέρχονται από τον κόσμο, από τα καθημερινά φαινόμενα και από τους ανθρώπους, όπως είναι οι κεραυνοί και οι αστραπές και οι εμπειρίες, οι συγκινήσεις, η αγάπη και ο θάνατος, αντίστοιχα(Κανατσούλη,2002).

1.1.2 Τι είναι ο μύθος;

Ο μύθος είναι μία ιερή αφήγηση, το περιεχόμενο της οποίας σχετίζεται με τη δημιουργία των φυσικών, των υπερφυσικών και των πολιτιστικών φαινομένων. Ο μύθος είναι η πρώτη λογική έκφραση του ανθρώπου. Επίσης, ο μύθος είναι ταυτόσημος όρος με την λέξη λόγος. Έτσι, ο μύθος είναι ότι λέγεται με το στόμα. Στην δημοτική/καθομιλούμενη γλώσσα, ο μύθος είναι μία φαντασία, δηλαδή κάτι το οποίο δεν θεωρείται αληθινό. Κάποιοι μελετητές υποστηρίζουν ότι οι μύθοι είναι οι ιστορίες για τους θεούς και για άλλες υπερφυσικές δυνάμεις.

Επιπλέον, κατά τον ρήτορα Αφθόνιο (4^{ος} αιώνας μ.Χ.), ο μύθος είναι «λόγος ψευδής εικονίζων αλήθειαν». Ο μύθος είναι ευσύνοπτος, δεν έχει μεγάλο διηγηματικό πλάτος και περιορίζεται σε ένα μόνο επεισόδιο. Εξάλλου, ο σκοπός του μύθου είναι κυρίως να διδάξει και ίσως να διασκεδάσει. Οι μυθοποιοί (π.χ. Αίσωπος) δημιουργούν πολλούς και διαφορετικούς μύθους με εμφανή πρόθεση, ηθική και διδακτική(Αναγνωστόπουλος,1997).

1.2 Ιστορία του μύθου

Ο μύθος μπορεί να καλύψει ένα ακραία ευρύ χώρο. Είναι φανερό ότι ο μύθος μπορεί να ενσωματώσει καθετί, δηλαδή από μία αφελή, μία πλασματική, ακόμα και μία αναληθή εντύπωση, μέχρι μία αληθινή και μία απόλυτα ιερή αφήγηση. Ο μύθος, λοιπόν, είναι πολύσημος. Όμως, η ρευστότητά του αυτή και η δυσκολία οριοθέτησης του γίνεται ακόμα μεγαλύτερη στην ελληνική γλώσσα, όπου χρησιμοποιείται για την απόδοση των ιστοριών για τους αρχαίους θεούς και για τους ήρωες (Αυδίκος, 1997).

1.2.1 Λειτουργικότητα του μύθου

Το πρόβλημα του ορισμού συνδέεται και αλληλεξαρτάται από τον προσανατολισμό και από την λειτουργικότητα του μύθου μέσα στο κοινωνικό σύνολο (Αυδίκος, 1997).

1. Dundes

Ο Dundes θεωρεί το μύθο ως μία ιερή αφήγηση, που σκοπός της είναι να εξηγήσει πως ο κόσμος δημιουργήθηκε και πως ο κόσμος απέκτησε την τωρινή του μορφή. Δίνει στον μύθο κοσμολογική διάσταση.

2. Kirk

Ο Kirk προβάλλει ένσταση στην άποψη για το δεσμευτικό χαρακτηρισμό του μύθου ως μίας ιερής ιστορίας και δεν αρνείται το γνώρισμα αυτό. Υπάρχει είτε σε αναφορά σε θεούς είτε σε αναφορά σε μία τελετουργική διαδικασία. Επίσης, προτείνει την αντιμετώπιση του μύθου ως μίας παραδοσιακής προφορικής ιστορίας.

3. Gaster

Ο Gaster πιστεύει στην τελετουργική λειτουργικότητα του μύθου, ένα γνώρισμα το οποίο το ορίζει με απόλυτη σαφήνεια. Ο μύθος είναι «ομοούσιος» με την τελετουργία και για αυτό τον λόγο αμφισβητεί την αντιμετώπιση του μύθου από φιλολογική πλευρά. Άρα, η δική του άποψη βρίσκεται πιο κοντά στην άποψη του Dundes.

4. Frazer

Κατά τον Frazer, η μυθική σκέψη είναι ένας άλλος τρόπος σκέψης των πρωτόγονων. Η αδυναμία του να κατανοήσει τον κόσμο με ένα τρόπο, τον οδηγεί στην δική του ερμηνεία. Αποτέλεσμα αυτού είναι η σύνδεση του μύθου με την τελετουργία. Ο μύθος υποστηρίζει με αυτό τον τρόπο την τελετή, που ο μάγος ή η κοινότητα κάνει, προκειμένου να αποκαταστήσει την τάξη των πραγμάτων, όταν

παρατηρείται ανομβρία, όταν υπάρχουν επιδημίες και όταν υπάρχουν άλλα προβλήματα.

1.2.2 Η στάση του Levi-Strauss

Σε αυτήν την θεώρηση της μυθικής σκέψης αντιτάχθηκε ο Levi-Strauss. «Αυτό δεν σημαίνει ότι επιστρέφουμε στην γνωστή θέση, σύμφωνα με την οποία η μαγεία αποτελεί μία απλοϊκή και μία παιδαριώδη μορφή επιστήμης: Δε θα μας έμενε κανένα μέσο για να κατανοήσουμε τη μαγική σκέψη αν αποφασίζαμε να την αντιμετωπίσουμε σαν μία στιγμή ή σαν μία φάση της τεχνικής και της επιστημονικής εξέλιξης. Σκιά, μάλλον, που προπορεύεται του σώματος, από μία άποψη, είναι εξίσου πλήρης με αυτό, το ίδιο τέλεια και συνεπής στην αϋλότητά της, όσο και το στερεό σώμα από το οποίο προηγείται. Η μαγική σκέψη δεν είναι ένα ξεκίνημα, μία αρχή, ένα πρόπλασμα, το μέρος ενός όλου που ακόμα δεν πραγματοποιήθηκε. Αποτελεί ένα καλά αρθρωμένο σύστημα και από αυτή την άποψη είναι ανεξάρτητη από το άλλο εκείνο σύστημα που θα αποτελέσει την επιστήμη, αν εξαιρέσει κανείς την τυπική αναλογία που πλησιάζει το ένα με το άλλο και κάνει το πρώτο ένα είδος μεταφορικής έκφρασης του δεύτερου. Επομένως, να αντιπαραθέσουμε μαγεία και επιστήμη, θα ήταν καλύτερα να τις τοποθετούμε παράλληλα, σαν δύο τρόπους γνώσης, άνισους ως προς τα θεωρητικά και ως προς τα πρακτικά αποτελέσματά τους»(Αυδίκος,1997).

Ο Levi-Strauss διαφωνεί με την κρατούσα άποψη, η οποία ήθελε τη μυθική σκέψη ως μία στρεβλή σκέψη. Αντίθετα, διακρίνει δύο συστήματα σκέψης, όπου η μαγεία – μυθολογία και η επιστήμη λειτουργούν δομικά και εξυπηρετούν τις ανάγκες των συγκεκριμένων κοινωνιών. Η άποψη του Levi-Strauss στηρίχτηκε στην διαφορετική αντίληψή του για την ιστορία. Απορρίπτει την γραμμική εξέλιξη. Πιστεύει ότι υπάρχουν διάφορες μορφές ιστορικής εξέλιξης. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσει και την άποψή του για την μυθική σκέψη. Συνεπώς, ήταν εύλογο να απορρίπτει τις βασικές απόψεις που διατυπώθηκαν τότε από τον Frazer, ο οποίος θεωρούσε την μυθική σκέψη ως ψευδή επιστήμη. Ο Levi-Strauss δεν ταυτίζει την μυθική σκέψη και την επιστήμη. Αντίθετα, τις ξεχωρίζει και προσθέτει εκτός των άλλων και την διαφορετική μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιούν. Η επιστήμη προχωράει επαγωγικά, ενώ η μυθική σκέψη συγκροτεί ένα γενικό θεωρητικό μοντέλο(Αυδίκος,1997).

Ακόμα, πριν από πολλούς αιώνες, ο Ησίοδος, ο Αίσωπος, ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας, ο Οβίδιος, ο Λεονάρντο Ντα Βίντσι, ο Λαφοντέν, ο Κριλόφ, ο Τολστόι, ο

Ταγκόρ, ο Λέσιγκ, ο Κίπλιγκ, ο Λούθηρος, ο Κοραής και ο Κολοκοτρώνης χρησιμοποίησαν τους μύθους για την εποπτική διδασκαλία των υψηλότερων ηθικών εννοιών στους μαθητές τους. Ο μύθος, που παλιότερα ονομαζόταν και λόγος – απόλογος, ήταν διδακτικό διήγημα από τον κόσμο των ζώων. Για αυτό το λόγο, ο μύθος κατατάσσεται στην επική ποίηση. Επειδή, όμως, ιαμβικοί ποιητές, όπως ο Φαίδρος, τον χρησιμοποίησαν, τον κατατάσσουν στην ιαμβική ποίηση. Χάρη στην απλότητα, στην σφαιρικότητα της αφήγησης και στον αλληγορικό χαρακτήρα τους, οι μύθοι γοητεύουν και δεσμεύουν την σκέψη. Αποτελούν απαύγασμα της λαϊκής σοφίας από την παρατήρηση του φυσικού φαινομένου και της κοινωνικής συμπεριφοράς του ατόμου. Πρώτοι και μεγάλοι μυθοποιοί είναι οι λαοί όλου του κόσμου. Με τις παρατηρήσεις τους πάνω στον περιβάλλοντα κόσμο, με την προσπάθειά τους να εξηγήσουν ότι συνέβαινε γύρω τους, όλοι οι λαοί έγιναν οι πρώτοι μυθοπλάστες πάνω στην γη. Οι μύθοι που οι λαοί έπλασαν, αποτέλεσαν την πρώτη ύλη για την κατοπινή ανάπτυξη των διάφορων λογοτεχνιών (Κινέζοι, Ινδοί, Ινδιάνοι, Αρχαίοι Έλληνες)(Σπυροπούλου, 1998).

Ο μύθος αποτελεί περιουσία της τέχνης. Είναι μία ανεξάντλητη πηγή από ιδέες, γοητευτικές εικόνες, συναρπαστικά θέματα, αλληγορίες και σύμβολα. Αστείρευτη πηγή του μύθου είναι ο Αίσωπος μέσα στους αιώνες. Ο Αίσωπος διηγήθηκε τους μύθους σε απλό πεζό λόγο. Αυτός ο πολυταξιδεμένος δάσκαλος, ο αντικομορμιστής, αμφισβητεί και στηλιτεύει τα πάντα. Τόσους αιώνες, ο δάσκαλος εξακολουθεί και θα εξακολουθεί να γοητεύει μεγάλους και μικρούς με τις διαχρονικές ιστορίες του. Αλλά, ο Αίσωπος αποκαλύπτει πάντα πρώτα την αλήθεια και συγχρόνως την υπηρετεί, σώζοντας τον άνθρωπο από κάθε χυδαιότητα, από κάθε εξαγορά, από κάθε προδοσία. Όμως, το ερώτημα είναι αν υπηρετεί και την ομορφιά, εκτός από την αλήθεια. Το πιο σημαντικό είναι ότι η διήγηση των μύθων βοηθάει στην καλλιέργεια και στην ανάπτυξη της εκφραστικής ικανότητας του ατόμου. Οι μύθοι του Αισώπου δεν αποσκοπούν ούτε αποβλέπουν στο να διδάξουν ηθική, αλλά στο να μάθουν στα παιδιά να αντιμετωπίζουν την ζωή όπως ακριβώς είναι, δηλαδή και με την ασχήμια της και με την μιζέρια της και με την σκληρότητά της. Τέλος, ένας από τους πρώτους εισηγητές της μυθογραφίας, στην Παιδική Λογοτεχνία, είναι ο Αδαμάντιος Κοραής. Για την ηθική διαπαιδαγώγηση, της πρώτης παιδικής ηλικίας, έγραψε τους δικούς του πρωτότυπους μύθους, οι οποίοι είναι παρεμφερείς με τους αισώπειους. Με τους μύθους του, ο Κοραής θέλησε να επιδράσει περισσότερο στις

ψυχές της σπουδάζουσας νεολαίας, να εμφυσήσει στους νέους το νεωτεριστικό πνεύμα και τις ανθρωπιστικές αρχές της εποχής του(Σπυροπούλου, 1998).

1.3 Μύθοι - Είδη

Υπάρχουν πολλά είδη μύθων. Οι μύθοι διακρίνονται σε:

- Αισώπειοι μύθοι
- Ηρωικούς μύθους
- Ιστορικούς μύθους
- Πολιτικούς μύθους
- Αιτιολογικούς μύθους
- Κοσμογονικούς μύθους (ερμηνεία για την δημιουργία του κόσμου)
- Εθνο-εγερτικούς μύθους (προσπάθεια δικαιολόγησης της καταγωγής μιας φυλής ή ενός λαού)
 - Φυσιογνωστικούς μύθους (ερμηνεία φυσικών φαινομένων)
 - Μύθους του Αισώπου
 - Μύθοι περί Φυτών
 - Μύθοι περί Πτηνών
 - Κοινωνικούς ή Διδακτικούς μύθους (διδακτικός χαρακτήρας, ήρωες και ζώα)
 - Οι ηρωικοί μύθοι είναι ένα από τα πιο γνωστά είδη. Ο κύριος λόγος τους είναι επειδή υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί ήρωες, ο καθένας από τους οποίους κατέχει την δική του ξεχωριστή δύναμη και έχει περάσει τις δικές του ξεχωριστές περιπέτειες και εμπειρίες.

1.3.1 Μύθοι του Αισώπου/Αίσωπος

Ο Αίσωπος ήταν αρχαίος Έλληνας μυθοποιός και μυθογράφος. Θεωρείται ιδρυτής του λογοτεχνικού είδους. Για τη ζωή του δεν υπάρχουν ακριβείς και συγκεκριμένες πληροφορίες, από πολλούς μάλιστα αμφισβητείται ακόμα και η ύπαρξή του. Η γέννησή του τοποθετείται περίπου τον 7ο αιώνα π.Χ, όμως η δράση του τοποθετείται τον 6ο αιώνα π.Χ. Είναι ο διασημότερος από τους αρχαίους μυθοποιούς, αναμφισβήτητος πατέρας του αρχαίου μύθου. Επίσης, θεωρείται ο κορυφαίος της λεγόμενης διδακτικής μυθολογίας. Δεν έγραψε κανέναν από τους μύθους του, αλλά τους διηγούταν προφορικά.

1.3.2 Γενικά

Οι Αισώπειοι Μύθοι γράφτηκαν σε πεζό λόγο. Ως γνωστό μόνο ο έμμετρος λόγος και η ποίηση θεωρούνταν το μοναδικό εκφραστικό είδος για τους συγγραφείς. Συνεπώς, μπορεί να θεωρηθεί και ως πρωτοπόρος στο είδος του. Ιδεολογία τους είναι η αποδοκιμασία του κακού στις πιο αντιπροσωπευτικές μορφές του: της βίας, της απάτης, της αυθαιρεσίας, της προδοσίας, της ματαιοδοξίας, της αλαζονείας, της ψευδολογίας, της πλεονεξίας και της πονηριάς. Η αποδοκιμασία επιχειρείται άλλοτε με αναφορά στη Θεία Δίκη, άλλοτε με πειστικές υποδείξεις και άλλοτε με τη διαπίστωση του παραλογισμού του κακού, με τη γελοιοποίηση του καθώς και με τη φιλοσοφική ενατένιση της ζωής.

Ενδεικτικά, κάποιοι γνωστοί μύθοι είναι:

- Το κοράκι μιμείται τον αετό
- Δύο κόκορες και ο αετός
- Οι ποταμοί και η θάλασσα
- Το χελιδόνι και ο κόκορας
- Ο φτωχός και ο θάνατος
- Ο γάιδαρος και ο τζίτζικας
- Το λιοντάρι και οι δύο ταύροι

1.3.3 Οι πρωταγωνιστές

Οι πρωταγωνιστές στους μύθους του Αισώπου είναι ορισμένα ζώα, όπως είναι η αλεπού, ο λύκος, το λιοντάρι και το ελάφι. Κυρίως είναι διάλογοι μεταξύ ζώων που μιλούν και που ενεργούν σαν άνθρωποι, ενώ υπάρχουν διάλογοι μεταξύ των ανθρώπων και των θεών. Πρόκειται για μικρά οικιακά αφηγήματα, διατυπωμένα με μεγάλη συντομία. Ο χαρακτήρας τους είναι ηθικοδιδασκτικός, συμβολικός και αλληγορικός. Οι μύθοι αυτοί έχουν ιδιαίτερη χάρη, θαυμαστή απλότητα κι άφραστη διδακτικότητα. Είναι παρμένοι από τη καθημερινή ζωή και από τη φύση. Είχε τη μοναδική ικανότητα να δίνει ανθρώπινες ιδιότητες, ψυχή και λαλιά στα ζώα, σε τέτοιο βαθμό που να θεωρείς ότι οι μύθοι του ήταν κάποτε πραγματικότητα και όλα αυτά που διηγείται έχουν συμβεί. Βασικό χαρακτηριστικό των διηγήσεών του ήταν το επιμύθιο, το οποίο ήταν εύληπτο για τα παιδιά και για το λαό.

1.3.4 Μύθοι περί φυτών

Πολλοί μύθοι έχουν δημιουργηθεί που αφορούν τα φυτά. Συγκεκριμένα, στο βιβλίο *Μύθοι περί Φυτών* της Σπυροπούλου, διακρίνονται 3 κατηγορίες, οι οποίες είναι: (Σπυροπούλου, 1999)

- Τα δέντρα
- Οι θάμνοι
- Τα λουλούδια

Στην πρώτη κατηγορία, στα δέντρα, ενδεικτικά υπάρχουν οι εξής μύθοι:

1. Οι Αμαδρυάδες
2. Ο Κυπάρισσος
3. Το Κυπαρίσσι, η πεταλούδα και το ρυάκι
4. Η λεμονιά και το κυπαρίσσι
5. Το έλατο
6. Το έλατο και ο βάτος
7. Η βαλανιδιά και το καλάμι
8. Τα δέντρα και το τσεκούρι

Στην δεύτερη κατηγορία, στους θάμνους, ενδεικτικά υπάρχουν οι εξής μύθοι:

1. Η πασχαλιά
2. Χαρουπιά και πασχαλιά
3. Η δάφνη
4. Η λυγαριά
5. Οι τσουκνίδες και η τριανταφυλλιά
6. Πώς έγιναν οι μυρτιές, οι ανεμώνες, τα κόκκινα τριαντάφυλλα και οι παπαρούνες
7. Τα βάτα, η αγράμπελη, ο κισσός, το αγιόκλημα και το αηδόνη
8. Η παιώνια

Στην Τρίτη κατηγορία, στα λουλούδια, ενδεικτικά υπάρχουν οι εξής μύθοι:

1. Το λιοτρόπι
2. Το χρυσάνθεμο και ο μενεξές

3. Ο υάκινθος
4. Ο νάρκισσος
5. Ο κρίνος
6. Η παπαρούνα
7. Η αγριοβιολέτα και η παπαρούνα
8. Η μπιζελιά και το κορίτσι

1.3.5 Μύθοι περί πτηνών

Πολλοί μύθοι έχουν δημιουργηθεί που αφορούν τα πτηνά. Συγκεκριμένα, στο βιβλίο *Μύθοι περί Πτηνών* της Σπυροπούλου, αναφέρονται κάποια παραδείγματα: (Σπυροπούλου,1998)

1. Η καρακάξα και ο κούκος
2. Η τρυγόνα και ο σκαντζόχοιρος
3. Ο κόρακας και οι χήνες
4. Η φάσα και το μυρμηγκάκι
5. Η δεκοχτούρα
6. Το πουλί και ο τσομπανάκος
7. Ο τρυποφράχτης
8. Ο πελεκάνος
9. Η κίσσα
10. Ο αετός και ο γυμνοσάλιαγκας

1.3.6 Ερμηνεία/Χαρακτήρες

Κάθε μύθος εκφράζει τα μοναδικά μηνύματά του και τα ηθικά διδάγματα του, τα οποία είναι αναγκαία τόσο για τις φανταστικές ιστορίες όσο και για την καθημερινή ζωή όλων των ανθρώπων. Στους μύθους, οι κυριότεροι χαρακτήρες είναι συνήθως τα ζώα, οι θεότητες και οι άνθρωποι. Η δράση λαμβάνει χώρα σε ένα προγενέστερο ή διαφορετικό κόσμο, όπως είναι ο υπόγειος και ο ουράνιος. Για παράδειγμα, πολλοί αρχαίοι ελληνικοί μύθοι εξηγούν την δημιουργία του κόσμου και των θεών, καθώς και τις αιτίες των φυσικών φαινομένων.

1.3.7 Βασικά χαρακτηριστικά

Στους μύθους εντοπίζονται 4 βασικά χαρακτηριστικά:

- Σύντομες αφηγήσεις
- Σύνθετο νόημα
- Ηθικό δίδαγμα
- Απλή και κατανοητή γλώσσα

1.4 Λαϊκός αφηγητής/παραμυθός

Δημιουργοί των παραμυθιών, των λαϊκών ιστοριών και μύθων είναι οι παραμυθάδες και οι παραμυθούδες, συνήθως άνθρωποι μεγάλης ηλικίας, ασκημένοι στην αφήγηση, παραμυθοποιοί και κυρίως άνθρωποι με ευαισθησία. Μέσα από τις προτιμήσεις για το είδος και για τον τρόπο της αφήγησης αποκαλύπτεται η προσωπικότητα τους και γενικά η ιδεολογία τους. Καθένας γνήσιος παραμυθός είναι μία ολόκληρη προσωπικότητα. Ουσιαστικά, είναι ο ζωντανός και ο αγέραστος κόσμος των παραμυθιών. Επίσης, το γεγονός ότι κάποιοι παραμυθάδες είναι ευρέως γνωστοί, όλο αυτό επηρεάζει τον χαρακτήρα τους, γιατί κατά κάποιον τρόπο έχουν επίγνωση ότι επιτελούν κοινωφελές και χρήσιμο έργο για όλους και ιδιαίτερα για τα παιδιά. Αντιλαμβάνονται ότι έχουν το ταλέντο στην αφήγηση και αυτό τους δημιουργεί μία υποχρέωση, ώστε να ανταποκριθούν με σοβαρότητα σε μία πρόσκληση – πρόκληση. Βέβαια, πολλές φορές, οι παραμυθάδες περηφανεύονται για τα πολλά και για τα ωραία παραμύθια που γνωρίζουν και για το πλούσιο «ρεπερτόριό» τους. Οι παραμυθάδες προσπαθούν πάντα «να δημιουργούν» μέσα σε ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης και εκτίμησης με το ακροατήριό τους, οπότε αν δεν υπάρχει πραγματικά αυτό, δεν μπορούν να εκφραστούν. Ενώ, με την δημιουργία του κατάλληλου κλίματος, την ζεστή κουβέντα και τον σεβασμό, ο παραμυθός εκφράζεται ελεύθερα, ικανοποιεί το ακροατήριό του, δίνει διάφορες πληροφορίες και κυρίως είναι πολύ ομιλητικός. Ακόμα, ανάλογα με το θέμα του παραμυθιού, το πρόσωπο του αφηγητή – παραμυθά αλλάζει εκφράσεις, βοηθώντας την αφήγηση με άμεσα και με εύγλωττα στοιχεία, που φανερώνουν την ψυχική κατάστασή του και παράλληλα διερμηνεύουν τα συναισθήματα του ήρωα. Κυρίως, οι συναισθηματικές αλλαγές καθρεπτίζονται στο βλέμμα και στις ανάλογες συσπάσεις του προσώπου του

αφηγητή. Η ένταση των σκηνών και των περιπετειών του ήρωα ζωγραφίζονται στο πρόσωπό του. Στην αφήγηση, πολύ σημαντικό ρόλο παίζουν οι κινήσεις των χεριών του αφηγητή, πέρα από την έκφραση του προσώπου του και από την όλη στάση του. Τα χέρια συμμετέχουν στην πορεία και στην εξέλιξη της περιπέτειας, στις δυστυχημένες στιγμές, στην απόγνωση, στην ευτυχία και στην χαρά. Τα χέρια του αφηγητή – παραμυθά μιλούν, δραματοποιούν την ιστορία, διευκρινίζουν τα γεγονότα, σιωπούν και πανηγυρίζουν. Κάποιες φορές, ο αφηγητής δείχνει ενδιαφέρον ως προς τις προτιμήσεις των ηρώων του και κάποιες άλλες φορές απορρίπτει τις συμπεριφορές τους. Τέλος, ο αφηγητής – παραμυθάς είναι ένας ρομαντικός και ανιδιοτελής άνθρωπος, ο οποίος πάσχει και συμπάσχει με τους φανταστικούς ήρωες του και αυτό είναι ίσως η μεγάλη του δόξα(Αναγνωστόπουλος,1997)

2^ο Κεφάλαιο – 2^η Ενότητα - Οι μύθοι στην εκπαιδευτική-προσχολική διαδικασία

2.1 Η διδακτική αξία του μύθου

Η διδακτική αξία του μύθου είναι αναμφισβήτητη στην ελληνική αρχαιότητα. «Ο μύθος γίνεται το μοναδικό όργανο ηθικής διαπαιδαγώγησης με την μορφή των επικών διηγήσεων. Στα σχολεία της κλασικής Ελλάδας, τα παιδιά, από μικρές ηλικίες, μάθαιναν από έξω τα ομηρικά ποιήματα και ο δάσκαλος μπορούσε να αντλεί, με αυτόν τον τρόπο, αποφθέγματα και κανόνες συμπεριφοράς. Για αρκετές γενιές, ο Όμηρος υπήρξε ο μοναδικός «διδάσκαλος συμπεριφοράς». Μέχρι το τέλος της αρχαιότητας, η ανάγνωση των ποιητών και η μύηση στους μύθους παρέμεινε η πρώτη και η πιο σημαντική άσκηση, στην οποία προέτρεπαν όλα τα παιδιά». Κατά τους σχολικούς χρόνους, η παιδαγωγική σημασία των μύθων και των παραμυθιών και ο ρόλος τους στην αγωγή και στην πνευματική καλλιέργεια των παιδιών απασχόλησε τους φιλόσοφους. Οι ιστορίες της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας φανερώνουν τον δρόμο για την πνευματική ζωή και για την ολοκλήρωση. Επίσης, υπάρχουν ιστορίες οι οποίες είναι πολύ σημαντικές για το ανθρώπινο γένος, γιατί αναφέρονται σε αρχετυπικές περιπέτειες, που βοηθούν στην μετάβαση από το ένα στάδιο της ζωής στο άλλο, όπως το πέρασμα από την παιδική ηλικία στην νεότητα και την αντιμετώπιση των κρίσεων. Οι αρχαίοι Έλληνες είναι βέβαιο ότι

γνώριζαν και ότι αγαπούσαν πολύ τα παραμύθια και ιδιαίτερα όσα αναφέρονταν στα ζώα. Συχνά, παρατηρείται ότι ο ήρωας σκοτώνει τον δράκο. Με αυτό τον τρόπο συμβολίζεται η πορεία προς την ολοκλήρωση. Δηλαδή, το ότι μπορεί ο ήρωας να σκοτώσει το δράκο και γενικά τα τέρατα σημαίνει ότι μπορεί να «σκοτώσει» τα σκοτεινά πράγματα και να προχωρήσει. Στους ιστορικούς χρόνους, οι παραμυθιάδες διηγούνταν φανταστικές ιστορίες, στις οποίες ενσωμάτωναν την συσσωρευμένη εμπειρία της κοινωνίας, καθώς όλοι οι άνθρωποι ήθελαν να αξιοποιούν την σοφία του παρελθόντος και να την μεταδίδουν στις μελλοντικές γενιές. Οι ιστορίες αυτές διηγούνταν είτε σε δημόσιους είτε σε ιδιωτικούς χώρους και κυρίως σε μικτό ηλικιακά ακροατήριο. Το παραμύθι και ο μύθος αποτελεί μία κληρονομιά, που με κανένα άλλο τρόπο δεν μεταδίδεται τόσο απλά, άμεσα και ελκυστικά. Οι παραμυθιάδες είναι αυτοί που διέσωσαν και καλλιέργησαν την προφορική αφηγηματική παράδοση, όχι μόνο στον ελληνικό χώρο αλλά και στην υπόλοιπη Δύση και Ανατολή. Η διάδοση των μύθων και των παραμυθιών – αρχικά από τον προφορικό λόγο και αργότερα από τον γραπτό λόγο – και η παρουσία τους σε όλες τις χώρες και σε όλους τους πολιτισμούς, εδώ και χιλιάδες χρόνια, δείχνουν ότι έχουν να διδάξουν τόσο τα παιδιά όσο και τους μεγάλους. Οι μύθοι και τα παραμύθια δίνουν απαντήσεις σε αιώνια ερωτήματα όπως «Τι είναι πραγματικά ο κόσμος;», «Ποιος δημιούργησε τον άνθρωπο και την φύση;», «Τι είναι η ψυχή;», «Ποιο είναι το νόημα της ζωής;» και «Τι θα συναντήσουμε στο ταξίδι της αναζήτησης;» και τα οποία αποτελούν οδοδείκτες στην προσωπική πορεία και διευκολύνουν τον άνθρωπο στο να περάσει τα διάφορα στάδια της εξέλιξης και βοηθούν τον άνθρωπο στο να αποδεχτεί τις διαφορετικές πλευρές του εαυτού του. Οι άνθρωποι αφηγούνται ιστορίες, οι οποίες γεφυρώνουν όχι μόνο τους διαφορετικούς πολιτισμούς, αλλά και τη μία γενιά με την άλλη, μεταφέροντας και διδάσκοντας τις αξίες, τον πολιτισμό και τις κοινωνικές πρακτικές(Φιλίππου-Καραντάνα,2010).

2.1.1 Η δύναμη του μύθου στην προσωπική ανάπτυξη του παιδιού

Όπως κάθε μεγάλη τέχνη, οι μύθοι και οι ιστορίες γοητεύουν και μορφώνουν τα παιδιά. Οι μύθοι μιλούν άμεσα και ιδιαίτερα στα παιδιά. Η μορφή και η δομή των παραμυθιών, των μύθων και των ιστοριών υποβάλλουν εικόνες στο παιδί, με τις οποίες μπορεί να δομήσει τις ονειροπολήσεις του και να προσανατολιστεί καλύτερα στην ζωή του. Επίσης, ο τρόπος που περιγράφονται οι χαρακτήρες των ηρώων, η συμπεριφορά τους και τα γεγονότα που διαδραματίζονται στον κάθε μύθο, είναι ο

τρόπος που το παιδί αντιλαμβάνεται και βιώνει τον κόσμο. Η ταύτιση και η κατανόηση είναι άμεσες και για αυτό το παιδί εμπιστεύεται αυτό που λέει το παραμύθι. Ακόμα, γνωρίζει ότι η σοφία των παραμυθιών είναι πάντα εκεί για να το στηρίξει και για να του δείξει τον δρόμο. Μύθοι και ιστορίες καθοδηγούν το παιδί στο να ανακαλύψει την ταυτότητά του και τις κλίσεις του και του υποδεικνύουν εμπειρίες που χρειάζονται για να αναπτυχθεί παραπάνω ο χαρακτήρας του. Το παραμύθι κινείται στον χώρο του φανταστικού, όπου όλα επιτρέπονται, η δικαιοσύνη πάντα νικάει και στο τέλος οι καλοί δικαιώνονται. Οι επιλογές του παιδιού, σε σχέση με τους ήρωες ενός μύθου, στηρίζονται όχι τόσο στο σωστό ενάντια στο λάθος, αλλά κυρίως ποιος ήρωας του είναι πολύ συμπαθής. Συνήθως, ο καλός χαρακτήρας είναι πιο συμπαθητικός και αυτός είναι που νικάει. Έτσι, το παιδί ταυτίζεται πιο εύκολα μαζί του και απορρίπτει τον κακό χαρακτήρα. Όλα αυτά βοηθούν εξαιρετικά το παιδί να ταυτιστεί με το γενικό καλό, μέσα από τον ήρωα και μέσα από τις πράξεις του, Κι όχι μέσα από αφηρημένες έννοιες. Δομεί την εμπιστοσύνη του στην ζωή και στους ανθρώπους και το παιδί βλέπει θετικά τον εαυτό του. Ακόμα, μία άλλη σημαντική διάσταση της λειτουργίας, του παραμυθιού στην παιδική ηλικία, είναι εκείνη που απαντά στην ανάγκη του παιδιού για μίμηση προτύπων. Ο μύθος μπορεί να ανοίξει το δρόμο στο παιδί για να μπορέσει να ανακαλύψει και να δημιουργήσει. Η δράση των ηρώων και των στοιχείων του παραμυθιού αποτελεί οδοδείκτη στην αναζήτηση του παιδιού και μπορεί να του δώσει προσωπικό νόημα στην ζωή του. Η σύγκρουση, ανάμεσα σε αντίθετες δυνάμεις, όπως το καλό και το κακό, το θάρρος και τη δειλία, την εξυπνάδα και την δύναμη, οδηγεί το παιδί σε ταυτίσεις, μέσα από τις οποίες αντιλαμβάνεται τον εαυτό του και την σχέση του με το περιβάλλον, αποφασίζει πως θέλει να ζει και χαράζει το μέλλον του. Όταν, ο ενήλικας αφηγείται ένα μύθο ή ένα παραμύθι, μπορεί να λειτουργήσει ανακουφιστικά για το παιδί, να το καθησυχάσει ή να του δείξει το δρόμο για να αντιμετωπίσει αυτά που το απασχολεί τη δεδομένη στιγμή. Η αφήγηση των μύθων είναι πιο βοηθητική και αποτελεσματική σε σχέση με την χρησιμοποίηση των λογικών επιχειρημάτων. Οι ιστορίες που ακούει το παιδί του επιτρέπουν να καταλάβει καλύτερα τον εαυτό του και να βάλει σε τάξη την ζωή του. «Τα παραμύθια και οι φανταστικές ιστορίες δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά και στους ενήλικες να χαθούν μέσα στον κόσμο του ονείρου και του φανταστικού και έτσι να έρθουν σε επαφή με την βαθύτερη πραγματικότητά τους». Με όχημα ένα μύθο, ο ενήλικας μπορεί αν μεταφερθεί στον συμβολικό κόσμο του παιδιού, να κατανοήσει καλύτερα το παιδί και να μάθει την γλώσσα του, γιατί οι συμβολισμοί του

παραμυθιού παραπέμπουν στον συμβολικό λόγο του παιδιού(Φιλίππου-Καραντάνα,2010).

2.1.2 Οι μύθοι στο νηπιαγωγείο

Το νηπιαγωγείο μπορεί να ενθαρρύνει τα παιδιά να αφηγούνται. Ο μαθητικός αφηγηματικός λόγος πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο της καθημερινής παιδαγωγικής πράξης, γιατί έτσι το παιδί θα μπορέσει να μπει στη διαδικασία του λόγου, που θα το πλαισιώνει σε όλη την πορεία της ζωής του. Το πλούσιο αφηγηματικό υλικό και οι καθημερινές μυθοπλασίες, που ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί στο νηπιαγωγείο, είτε ως προφορική αφήγηση, είτε ως γραπτό κείμενο, είναι ουσιαστικά γλωσσικό υλικό. Έχει ιδιαίτερη σημασία, για τη γλωσσική άσκηση και για την καλλιέργεια των παιδιών, η εισαγωγή στο λογοτεχνικό λόγο και γενικά η λογοτεχνία (μύθοι), η ενίσχυση του προφορικού λόγου και η καλύτερη επικοινωνία με το περιβάλλον. Οι παιδικές ιστορίες και οι μύθοι (με δράκους, με γίγαντες, με μάγισσες) αποτελούν ένα αφετηριακό σημείο για την καλλιέργεια των γλωσσικών ικανοτήτων, για την εκμάθηση της γλώσσας και των βασικών στοιχείων της και για την ανάπτυξη και για την διεύρυνση της φαντασίας των παιδιών. Μάλιστα, η γλώσσα, ως επικοινωνιακό εργαλείο, καθιστά τα παιδιά ικανά να συγκρίνουν τις εμπειρίες τους με τις εμπειρίες των άλλων, μια διαδικασία, η οποία πάντα υπήρξε θεμελιώδης σκοπός της μυθοπλασίας για τα παιδιά. Για παράδειγμα, οι μύθοι μπορούν να αποτελέσουν την πρώτη ύλη, και με τη βοήθεια της δημιουργικής φαντασίας των παιδιών, να είναι η βάση – αφετηρία για νέα δημιουργήματα. Γιατί τα νήπια, στην προσπάθειά τους να φτιάξουν τη δική τους ιστορία, καλούνται να αναδομήσουν και να ανασχηματίσουν γνωστές αφηγηματικές φόρμες, που θα τις χρησιμοποιήσουν για την προσωπική τους δημιουργία(Φιλίππου-Καραντάνα,2010).

2.2 Γιατί ο μύθος;

Το 1993, σύμφωνα με τον γνωστό Γάλλο ψυχοθεραπευτή και παιδαγωγό Jacques Salome, οι μύθοι προξενούν στο άτομο ένα «ξύπνημα», μία συνειδητοποίηση, όταν τα ακούει, γιατί απευθύνονται κατευθείαν στο ασυνείδητο, χωρίς άλλο ενδιάμεσο. Κινητοποιούν συνδέσεις με την προσωπική και με την οικογενειακή ιστορία του ατόμου. Κάποιος μπορεί να συνδέσει τα γεγονότα και τις καταστάσεις μίας ιστορίας που ακούει, και να εισπράξει το νόημα ή το μήνυμα που περιέχει και αντιστοιχεί στην συγκεκριμένη στιγμή της ζωής του ατόμου ή σε κάτι που θέλει το άτομο να πετύχει.

Αυτές οι συνδέσεις επιτρέπουν να ενωθούν τα κομμάτια του «πάζλ» της ζωής του ατόμου και η ύπαρξή του να πάρει κάποιο νόημα. Οι περισσότερες ιστορίες περιέχουν μεταφορές, είναι ποιητικές και λυρικές και έχουν την δύναμη να μιλήσουν στο ασυνείδητο του ατόμου που τις ακούει και που τις δέχεται. Έτσι, προκαλούν μία πραγματική αλχημεία και συγχρόνως μία θεραπευτική και μία διορθωτική αλχημεία της πληγωμένης φαντασίωσης. Οι ιστορίες αυτές έχουν την δύναμη να κινητοποιήσουν το ασυνείδητο και τις αντιστάσεις του ατόμου, να δώσουν ερεθίσματα στην μνήμη και σε αυτά που ξεχάστηκαν και να προσφέρουν μία άλλη οπτική, ώστε το άτομο να αποκτήσει μία δημιουργική ενέργεια(Φιλίππου-Καραντάνα,2010).

Η Ιταλίδα παιδαγωγός και ψυχοθεραπεύτρια Alba Marcoli χρησιμοποιεί, τους μύθους αλλά και τα παραμύθια, ως μέσο ψυχοθεραπείας, παρατηρεί ότι μέσα από μία ιστορία, ένα παιδικό πληγωμένο κομμάτι του ενήλικα βρίσκει χώρο αποδοχής. Συχνά, το άτομο καταφέρνει να ξαναδώσει νόημα σε μία συμπεριφορά, η οποία πριν δεν ήταν κατανοητή και προκαλούσε άγχος(Φιλίππου-Καραντάνα,2010).

Η αφήγηση των μύθων είναι πολύ σημαντική, γιατί οι ιστορίες βοηθούν το άτομο που τις ακούει:

- Να ταυτιστεί με τους ήρωες ή με τα στοιχεία της ιστορίας και να προβάλλει δικές του πλευρές. Το άτομο δεν ταυτίζεται παθητικά με τον ήρωα όπως «είναι», αλλά όπως εκείνος τον φαντάζεται.
- Να αντιληφθεί, μέσα από αυτό που συμβαίνει στον ήρωα, ότι πολλές από τις συγκρούσεις του είναι και δικές του.
- Να μάθει τρόπους, ώστε να ξεπερνά εμπόδια και να βρίσκει εναλλακτικές λύσεις, οι οποίες να είναι σωστές για το ίδιο.
- Να υιοθετήσει θετικές αξίες ζωής και «ηθική συμπεριφορά», με ένα τρόπο άμεσο και απτό.
- Να πάρει το μήνυμα ότι αν κάποιος θέλει να πετύχει την ολοκλήρωσή του, πρέπει να περάσει δύσκολες φάσεις και δοκιμασίες και να αντιμετωπίσει κινδύνους και να κερδίσει πολλούς αγώνες.
- Να αναπτύξει την φαντασία, την δημιουργικότητα, την θετική σκέψη και την ικανότητά του για ευχαρίστηση(Φιλίππου-Καραντάνα,2010).

Το 1976 μέχρι το 1995, σύμφωνα με τον Bettelheim, οι άνθρωποι αφηγούνται μύθους, γιατί:

- Προσπαθούν να συμβιβαστούν με τον κόσμο, ώστε να εναρμονίσουν τις ζωές τους με την πραγματικότητα.
- Διδάσκουν μηνύματα για την ζωή με έναν ιδιαίτερα ευχάριστο τρόπο.
- Ζούνε σε ένα απομυθοποιημένο κόσμο.
- Εξωτερικεύονται και γίνονται πιο κατανοητές οι εσωτερικές διαδικασίες, καθώς τις αναπαριστούν τα πρόσωπα και τα γεγονότα της ιστορίας.
- Διδάσκουν ότι η γνώση είναι ένα ταξίδι πειραματισμού μέσω των προσπαθειών και των λαθών και μόνο μέσω του πειραματισμού το άτομο μαθαίνει.
- Δημιουργούν δεσμούς με άλλους ανθρώπους, ολοκληρώνοντας τον άνθρωπο(Φιλίππου-Καραντάνα,2010).

2.2.1 Κόσμος των μύθων

Μέσα στους μύθους, ένας ολόκληρος, πλούσιος και ζωντανός κόσμος μίας πρωτόγονης κοινωνίας κινείται, αλλά και με στοιχεία από την βιοτική και από την πολιτιστική ζωή του σήμερα. Ένας αναγνώστης συναντάει ζώα της αυλής και του βουνού, πουλιά του δάσους, ερπετά και ψάρια, δέντρα και βράχους να συμμετέχουν στην ιστορία, όχι ως διακοσμητικά στοιχεία, αλλά ως αληθινά και ζωντανά, που «υποδύονται» κάποιον ήρωα ή παίζουν κάποιο ρόλο. Έτσι, ο αναγνώστης ανακαλύπτει μία κοινωνία να λειτουργεί με νόμους και έθιμα, που καταγράφονται ως πολιτιστικά στοιχεία και καθημερινές σκηνές του βίου. Ο άνθρωπος ζει ισότιμα στην κοινωνία αυτή μαζί με τα άλλα ζωντανά και κάποιες φορές αλλάζουν ρόλους ή αντιμάχονται. Άλλωστε, ο παμψυχισμός είναι ένα γνώρισμα των μύθων αλλά και των μαγικών παραμυθιών(Αναγνωστόπουλος,1997).

Συνοπτικά, ο κόσμος των μύθων συνήθως εμπεριέχει:

- Ζώα, πουλιά, δέντρα
- Γεωγραφικά ονόματα
- Κύρια ονόματα
- Γιορτές
- Πολιτιστικά στοιχεία
- Σκηνές καθημερινότητας

2.2.2 Η ψυχαναλυτική ή η ψυχολογική προσέγγιση των μύθων

Η προσέγγιση, που η ψυχολογική σχολή αποπειράται, επιδιώκει να επισημάνει στοιχεία του συλλογικού ασυνείδητου στις ιστορίες των μύθων. Ο ερευνητής είτε αντιμετωπίζει τον μύθο ως διαδικασία ωρίμανσης, είτε προσπαθεί να ανακαλύψει κοινωνικές στάσεις και ψυχικές παρορμήσεις, ουσιαστικά προσεγγίζει το παραμύθι ως μία εσωτερική διαδικασία, η οποία ενσωματώνει τις κοινωνικές σχέσεις και τα γεγονότα με ψυχολογικές διεργασίες. Σύμφωνα με την θεώρηση του ψυχαναλυτή Μπετελχάιμ, ο μύθος είναι ένα απλό λογοτεχνικό είδος και για αυτό το λόγο το παιδί μπορεί να ταυτιστεί εύκολα με τον ήρωα της ιστορίας. Η πλειοψηφία των παραμυθιών εμπεριέχει μία έμπρακτη ηθική. Κατά τον Μπετελχάιμ, το παιδί έχει ανάγκη να βλέπει να ενδυναμώνεται η πίστη του μέσα του και να δουλεύει σκληρά, να αποκτά μεγαλύτερη ωριμότητα και έτσι να συνειδητοποιεί ότι μπορεί αυτός να είναι ο νικητής, όπως συμβαίνει και με τον ήρωα του παραμυθιού. Επίσης, υποστηρίζει ότι τα παραμύθια αντιπροσωπεύουν την τάξη σε σχέση με την σύγχυση της εσωτερικής ζωής του παιδιού. Οι πολλές και οι εμβαθείς παρατηρήσεις του Μπετελχάιμ, για τα παραμύθια σε σχέση με το παιδί, έδειξαν κυρίως πόσο σοβαρά πρέπει να πάρουμε το παιδί και πόσο χρειάζεται να αντιμετωπίσουμε την προσωπικότητα του και τις κρυμμένες ή τις φανερές επιθυμίες του, πάντα με προσεκτικούς χειρισμούς(Κανατσούλη,2002).

2.2.3 Η παιδαγωγική αξία του μύθου

Ο μύθος είναι πολύ σημαντικό για το παιδί, γιατί κανένα άλλο από τα πνευματικά δημιουργήματα του ανθρώπου δεν μπορεί να βρει μεγαλύτερη απήχηση στην παιδική ψυχή. Ο παιδικός χαρακτήρας του παραμυθιού είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα, το οποίο το κάνει αναντικατάστατο παιδαγωγικό μέσο, όπως πολλοί παιδαγωγοί πιστεύουν. Γιατί, ένας μύθος:

- Ικανοποιεί τη φυσική τάση του παιδιού «να δίνει ζωή» σε όλα τα φυσικά αντικείμενα και φαινόμενα.
- Φέρνει το παιδί σε στενή επαφή με τον περιβάλλοντα κόσμο και του δημιουργεί την ανάγκη να ασχοληθεί μαζί του και να τον γνωρίσει, σε μία εποχή που ο εσωτερικός του κόσμος είναι κενός και έχει ανάγκη να τον ολοκληρώσει.

- Αν και αναφέρεται σε πλάσματα της φαντασίας, τα οποία δεν έχουν σχέση με την πραγματικότητα, δεν προκαλεί ζημιά, γιατί το παιδί δεν ενδιαφέρεται για την νομοτέλεια που επικρατεί στην φύση, αλλά για τα αντικείμενα του φυσικού περιβάλλοντος και συγκεκριμένα για τα ζώα, για τα φυτά και για τα πτηνά.
- Εκφράζει την ηθική τάξη του κόσμου απλά και εποπτικά, αλλά και εισάγει τις ηθικές αξίες στο παιδί, με την «υποχώρηση» του κακού και με την «επικράτηση» και με τον θρίαμβο του αγαθού.
- Συνηθίζει το παιδί να εκφράζεται γλωσσικά, να ακούει και να μιλάει, ιδιαίτερα αν η διήγηση του παραμυθιού είναι υποδειγματική. Οι κλιμακωτές επαναλήψεις των περιστατικών και των καταστάσεων, που υπάρχουν στην εξέλιξη της ιστορίας, είναι μία υπέροχη γλωσσική άσκηση για το παιδί για να μπορεί να συγκρατεί τα περιστατικά και να μπορεί συνέχεια να τα αφηγείται(Σπυροπούλου,1999).

2.2.4 Αναλυτικό πρόγραμμα για το νηπιαγωγείο

Ο αρχικός σκοπός του νηπιαγωγείου, όπως καθορίστηκε από τον ιδρυτικό νόμο του 1929 είναι «η δια απλών και τερπνών παιδιών, ασχολιών και ασκήσεων υποβοήθησης της σωματικής και της πνευματικής εξέλιξης των νηπίων και η διά του τρόπου τούτου προπαρασκευή αυτών διά το Δημοτικόν Σχολείον». Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε το 1962 και στο αναλυτικό πρόγραμμα συμπεριλαμβάνει ως σκοπό «την μετ' ευχερείας και ανέσεως χρήσιν της ελληνικής γλώσσης». Στην ενότητα 3 (Μητρική Γλώσσα) εισάγει το παραμύθι ως «εν εκ των προσφορωτέρων μέσων διά την γλωσσικήν άσκησιν των νηπίων και μίαν των πλέον ευχαρίστων απασχολήσεων εν τω νηπιαγωγείω». Και είναι χαρακτηριστικό ότι «κατάλληλα παραμύθια διά το νηπιαγωγείον δύναται να θεωρηθούν οι μύθοι του Αισώπου, απλά παραμύθια του ελληνικού λαού, ιδία δε εκείνα τα οποία αναφέρονται σε ζώα ή σε άνθη και εν γένει εις την προσωποποίησιν φυσικών όντων ή φαινομένων, εκ των ξένων δε παραμυθιών τα προσαρμοζόμενα εις την πνευματικήν κατάστασιν των νηπίων». Στο Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα Προσχολικής Αγωγής, το παραμύθι εμφανίζεται στο Τέταρτο Μέρος: Αγωγή και νοητική ανάπτυξη του νηπίου(λογοτεχνία), ενώ στο Σχέδιο του Νέου Αναλυτικού Προγράμματος για το Νηπιαγωγείο διαλαμβάνονταν στο Τέταρτο Μέρος: Αγωγή και αισθητική ανάπτυξη του νηπίου, όπου και τα εικαστικά, το θέατρο και η μουσική. Επίσης, στο βιβλίο «Βιβλίο Δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο»

σημειώνεται ότι «η ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων έχει ως βασικό στόχο την ψυχαγωγία και την αισθητική καλλιέργεια του νηπίου»(Αναγνωστόπουλος,1997).

2.2.5 Κριτήρια επιλογής παραμυθιών και μύθων για τα παιδιά στο νηπιαγωγείο

Τα ενδιαφέροντα τους. Από διάφορες έρευνες, που έχουν γίνει για το καθορισμό του είδους των ιστοριών του παραμυθιού, διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά των πρώτων ηλικιών, τα ενδιαφέρουν:

- Ιστορίες που είναι πλούσιες σε συνεχόμενες πράξεις και φτωχές σε εξηγήσεις και περιγραφές σκέψεων και συναισθημάτων.
- Ιστορίες που περιέχουν γνωστές εικόνες, οι οποίες επισκιάζονται από μυστήριο. Αυτό οφείλεται στο ότι σε αυτές τις ηλικίες, η φαντασία και η ευκολοπιστία κυριαρχεί, ώστε όλα να θεωρούνται δυνατά.

Οι μύθοι είναι καλό να χρησιμοποιούνται στα παιδιά ως αμοιβή για μία δημιουργική εργασία – δραστηριότητα τους, ως ανακούφιση από μία δύσκολη εργασία, ως ώθηση για παρατήρηση και ως παροχή κάθε είδους γνώσεων. Όμως, μία τέτοια επιλογή απαιτεί βαθιά γνώση και μελέτη του θησαυρού όλων των μύθων και κυρίως κατάρτιση των συλλογών από τους νηπιαγωγούς, οι οποίες να ανταποκρίνονται ως προς το περιεχόμενο και την μορφή και ως προς τα ενδιαφέροντα και τους επιδιωκόμενους ειδικούς σκοπούς με την διδασκαλία, αλλά και ως προς το πνευματικό και το γλωσσικό επίπεδο των πρώτων ηλικιών(Σπυροπούλου,1999).

2.3 Η Διδασκαλία του μύθου στην προσχολική εκπαίδευση

2.3.1 Επιδιώξεις

1. Ψυχαγωγία: Οι μύθοι τέρπουν και ψυχαγωγούν τα παιδιά. Αυτή είναι η κυριότερη επιδίωξή τους. Ουσιαστικά, είναι ένα έργο τέχνης, το οποίο χαρίζει χαρά και ξυπνά το αίσθημα του ωραίου στο παιδί.

2. Παροχή γνώσεων: Οι μύθοι προσφέρουν ζωολογικές, βοτανικές και φυσικές γνώσεις και γενικότερα οικολογικές, πάντα φυσικά και αβίαστα.

3. Καλλιέργεια της ηθικής: Οι μύθοι ασκούν μεγάλη επίδραση στο φρόνημα με τις παραστατικά εικονιζόμενες σκέψεις, συναισθήματα και πράξεις όλων των δρώντων προσώπων και ζώων.

4. Εξέλιξη των δημιουργικών ικανοτήτων: Η διήγηση των μύθων, από τα παιδιά, αφυπνίζει το δημιουργικό πνεύμα τους, καθώς συναρμολογούν και συνθέτουν όσα άκουσαν. Αυτή η ολοκλήρωση της διήγησης γεννά την χαρά του δημιουργού στο παιδί.

5. Καλλιέργεια και ανάπτυξη της εκφραστικής ικανότητας: Οι μύθοι αποτελούν ένα σημαντικό μέσο, με τα οποίο τα παιδιά συνηθίζουν να ακούν προσεκτικά τους άλλους που μιλούν, στην συνέχεια να διηγείται το ίδιο, αλλά και να εικονογραφεί και να δραματοποιεί κάτι που το συναρπάζει(Σπυροπούλου,1999).

2.3.2 Μορφές προσέγγισης

Στο σύγχρονο νηπιαγωγείο, ο μύθος μπορεί να αποτελέσει την αφετηρία και το κέντρο πολλών συναφών δραστηριοτήτων, που υπηρετούν ανάλογους στόχους. Όταν, κάποιος αναφέρεται στους τρόπους προσέγγισης του, ουσιαστικά αναφέρεται στις δευτερογενείς μορφές επεξεργασίας και προέκτασης, που βέβαια υπάγονται στην Ειδική Διδακτική, αλλά ο προφανής και ο βαθύτερος στόχος είναι η αισθητική απόλαυση και η καλλιέργεια των νηπίων. Φυσικά, η εφαρμογή των προτάσεων εξαρτάται όχι μόνο από τις αντικειμενικές δυνατότητες, που το κάθε νηπιαγωγείο παρέχει, αλλά κυρίως από την διάθεση και από το κέφι του νηπιαγωγού(Αναγνωστόπουλος,1997).

Συνοπτικά, οι προτάσεις για τις μορφές προσέγγισης του μύθων:

- Αφήγηση
- Αφήγηση με την επίδειξη εικόνων
- Ανάγνωση
- Ανάγνωση με την επίδειξη εικόνων
- Αναδίγηση
- Αναδίγηση με την επίδειξη εικόνων
- Εικονογράφηση
- Δραματοποίηση
- Δρώμενο
- Κουκλοθέατρο
- Ρυθμικό
- Μουσική

- Χειροτεχνία
- Πλαστική
- Αυτοσχέδιοι μύθοι
- Ακρόαση μύθων
- Γλωσσικές απασχολήσεις
- Πραγματογνωσία
- Προανάγνωση

2.3.3 Τρόπος διδασκαλίας

Προκειμένου, τα παιδιά να διδαχτούν σωστά ένα μύθο, η νηπιαγωγός πρέπει πρώτα να καθορίσει αυτό που επιδιώκει από την διδασκαλία του (Σπυροπούλου, 1999).

Δηλαδή, η νηπιαγωγός πρέπει να ακολουθήσει τα εξής στάδια:

- Σύνδεση του περιεχομένου του μύθου με τα βιώματα, που οι μαθητές έχουν στην καθημερινή τους ζωή, ή στην άμεση αντίληψη και επαφή με τα αντικείμενα, με τα φαινόμενα και με τις ανθρώπινες ενέργειες, στα οποία το περιεχόμενο του μύθου αναφέρεται. Έτσι, μία αλήθεια ή ένα ψέμα, μία καλή ή μία κακή συμπεριφορά, ένα ζώο ή ένα φυτό που εξαφανίζεται, συνηθισμένες εκδηλώσεις στην καθημερινή οικογενειακή, σχολική και κοινωνική ζωή των παιδιών, παρέχουν άριστες ευκαιρίες για την διδασκαλία τους. Οι δραστηριότητες με θέμα την Γλώσσα και την Μελέτη του Περιβάλλοντος δημιουργούν πολλές αφορμές και δίνουν πολλές ευκαιρίες για την διδασκαλία των παραμυθιών, σχετικών με το περιεχόμενο των αναγνωστικών κομματιών. Και γενικά, η καθημερινή σχολική ζωή των παιδιών μπορεί να δημιουργήσει βιώματα, με τα οποία μπορεί να συνδεθεί μεγάλος αριθμός παραμυθιών ψυχαγωγικού και παιδαγωγικού περιεχομένου. Η διδακτική ενέργεια, η οποία αποβλέπει στην δημιουργία της κατάλληλης διάθεσης των παιδιών για τον μύθο, έχει μέγιστη σημασία για την επιτυχία του σκοπού της διδασκαλίας του.

- Διήγηση του μύθου. Η διήγηση μπορεί να γίνει είτε από την νηπιαγωγό είτε από τα παιδιά, γιατί δεν πρέπει ο δάσκαλος μόνο να διηγείται, όπως γινόταν παλαιότερα (δασκαλοκεντρικό σχολείο), αλλά κυρίως τα παιδιά για να καλλιεργείται η εκφραστική τους ικανότητα. Η διήγηση πρέπει να έχει όλα τα προσόντα της καλής διήγησης και κυρίως να είναι εύθυμη και να τελειώνει με φυσικό τρόπο. Για αυτό, το άτομο που διηγείται πρέπει:

1. Να γνωρίζει καλά τον μύθο με όλες τις λεπτομέρειές του, ώστε η διήγησή του να μην παρουσιάζει επαναλήψεις, χαλαρότητα και παραλείψεις.

2. Να το βιώνει βαθιά.

3. Να δημιουργεί ευχάριστη ψυχική διάθεση στους ακροατές του.

Μετά την διήγηση, επακολουθεί η κατανόηση του περιεχομένου του από τα παιδιά. Με κατάλληλες ερωτήσεις και με διάλογο με την νηπιαγωγό, τα παιδιά επιδοκιμάζουν με φυσικό και με αβίαστο τρόπο κάθε καλή πράξη, αποδοκιμάζουν κάθε κακή πράξη, προβάλλουν τις απορίες τους, συζητούν πάνω στα επεισόδια και στην συνέχεια τα ζωγραφίζουν και τα δραματοποιούν.

- Εποπτικά μέσα. Το διδακτικό αξίωμα «δίδασκε εποπτικά» δίνει την δυνατότητα στην νηπιαγωγό να χρησιμοποιήσει τα άπειρα οπτικοακουστικά μέσα, που η τεχνολογική πρόοδος έχει επινοήσει στην υπηρεσία των μύθων αλλά και γενικά της Λογοτεχνίας, με σκοπό να είναι πιο ελκυστικοί. Επίσης, είναι πολύ χαριτωμένες οι αναπαραστάσεις των μύθων από τα παιδιά, που συναρπάζονται και που τις επιζητούν. Οι αναπαραστάσεις μπορεί να αναφέρονται σε ολόκληρο το περιεχόμενο του μύθου ή σε μερικές σκηνές, οι οποίες να είναι οι πιο κατάλληλες για δραματοποίηση.

2.4 Μύθοι-Παραμύθια-Νηπιαγωγείο

Στο νηπιαγωγείο χρησιμοποιούνται όλα τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας, τα οποία ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα της προσχολικής ηλικίας, όπως είναι:

- το παραμύθι
- οι μύθοι
- οι μικρές ιστορίες
- το ποίημα
- το θέατρο

Λόγω της τεράστιας νοηματικής και συναισθηματικής εξέλιξης που τα νήπια παρουσιάζουν, η προσχολική ηλικία θεωρείται ιδιαίτερα πρόσφορη για τη μύηση των νηπίων σε ιδανικές αξίες. Κατά την ακρόαση ενός λογοτεχνικού κειμένου, τα παιδιά ταυτίζονται με τους ήρωες των ιστοριών, επικοινωνούν μαζί τους και μέσα από αυτή την επικοινωνία διαμορφώνουν συνήθειες, σύμφωνα με τις συμπεριφορές των

ηρώων, ενώ ταυτόχρονα προσπαθούν να ξεκαθαρίσουν τι είναι καλό και τι είναι κακό. Για αρκετό καιρό, η κοινή ιδέα της ταύτισης αποτέλεσε επίμαχο ζήτημα. Η υπόθεση είναι ότι οι αναγνώστες ταυτίζονται με τους πρωταγωνιστές και παίρνουν τις συγκεκριμένες αξιακές θέσεις τους. Επομένως, οι αναγνώστες «κατασκευάζονται» ιδεολογικά μέσω της ταύτισής τους με το χαρακτήρα. Πάντοτε, η λογοτεχνία αποτελούσε μία σημαντική πηγή προτύπων. Ιδιαίτερα, τα παιδικά λογοτεχνικά κείμενα (παραμύθια, μύθοι) θέτουν σε κίνηση τα συγκεκριμένα μοντέλα συμπεριφοράς, νομιμοποιούν αξίες και προσανατολίζουν τις προτιμήσεις της ηθικής φύσης. Γιατί τα σύμβολα, η γλώσσα, οι εικόνες και οι κώδικες, που ένα λογοτεχνικό κείμενο χρησιμοποιεί, βοηθούν να έρθει σε επικοινωνία ο αναγνώστης, οδηγώντας τον στην κοινωνικοποίηση και υποδεικνύοντάς του νέους τρόπους σκέψης. Εξάλλου, τα παραμύθια, οι μύθοι και γενικά η παιδική λογοτεχνία έχουν γραφτεί με σκοπό την κοινωνικοποίηση και την πορεία προς την πραγματοποίηση των προσδοκιών των παιδιών.

Τα παραμύθια και οι μύθοι προχωρούν με ένα τρόπο, που ταιριάζει με τον τρόπο που το παιδί σκέφτεται και βιώνει τον κόσμο. Ο τρόπος με τον οποίο βλέπουν τον κόσμο, συμφωνεί με τον δικό του, γι' αυτό και το παιδί εμπιστεύεται αυτό που του λέει ένα παραμύθι ή ένας μύθος, το οποίο μιλάει στην εσωτερική ψυχική ζωή του. Ακόμα και η αρχή του παραμυθιού «Μια φορά και έναν καιρό», που το παραμύθι τοποθετεί την ιστορία σε έναν ανεπανάληπτο παραμυθένιο χρόνο, αρκεί για να καλωσορίσει τα νήπια στον γοητευτικό κόσμο της φαντασίας. Βέβαια, πρόκειται για μία φράση, η οποία δεν αποτελεί μόνο το τυπικό εναρκτήριο λάκτισμα για την ιστορία, αλλά και τείνει να υπονοεί ότι θα επακολουθήσουν συγκεκριμένες αφηγηματικές μορφές, με ένα συγκεκριμένο απόθεμα λεκτικών και συντακτικών μορφών. Πρόκειται, για μορφές, που ένα παιδί γοητεύεται, τόσο όταν τις βλέπει και τις ακούει, όσο και όταν προσπαθεί να τις χρησιμοποιήσει το ίδιο. Γιατί, όσο σε ένα μικρό παιδί αρέσει η ακρόαση των παραμυθιών και των μύθων, άλλο τόσο του αρέσει να δημιουργεί το ίδιο τα δικά του παραμύθια και τους δικούς του μύθους. Αυτές οι φανταστικές δημιουργίες, οι οποίες δεν υπακούν σε γλωσσικούς κανόνες και σε μία ορθολογιστική σκέψη, αποτελούν δημιουργήματα τέχνης. Αυτή η ενασχόληση των παιδιών, με τον αυτοσχεδιασμό των παραμυθιών και των μύθων, τους προσφέρει πολλά στην πνευματική τους ανάπτυξη, από τη στιγμή που καλλιεργούν τη γλώσσα, τη φαντασία, την εφευρετικότητα και την κοινωνικοποίησή τους. Βέβαια, προϋποθέτει λειτουργία σκέψης, πολλής φαντασίας και λόγου, αφού το παιδί

προσπαθεί, μέσα από όλο το φάσμα των εμπειριών του, να βρει και να επινοήσει τις κατάλληλες λέξεις, οι οποίες θα το οδηγήσουν να φτάσει στο ζητούμενο αποτέλεσμα.

2.5 Διδασκαλία μύθων και παραμυθιών στο σχολείο

Από την αρχαιότητα, για τη διάδοση και για την εκμάθηση της γλώσσας, οι λαοί επινόησαν ένα σπουδαίο μέσο, το παραμύθι και το μύθο, τα οποία αποτελούν πνευματικά δημιουργήματα όλων των λαών. Ο μύθος αποτελεί περιουσία της Τέχνης και είναι μία ανεξάντλητη πηγή από ιδέες, από γοητευτικές εικόνες, από συναρπαστικά θέματα, από αλληγορίες και σύμβολα. Εργαλείο του είναι η γλώσσα των συμβόλων, που αποτελεί μία από τις κύριες γλώσσες της Τέχνης και κυρίως της ποίησης. Το παραμύθι είναι η λαϊκή διήγηση, η οποία μοιάζει με μεγάλο περιπετειακό μύθο. Ουσιαστικά, είναι μία ποίηση, η οποία προσπαθεί να συμπεριλάβει όλα τα πράγματα. Οδηγεί τον ήρωα του πέρα από το γήινο κόσμο, είτε σε ένα βασίλειο στην άκρη της γης, είτε στους ουρανούς, είτε στον κάτω κόσμο. Μέσα στο παραμύθι υπάρχει το σύμπαν και η φύση. Στην ανθρώπινη περιοχή, το παραμύθι αναφέρεται στη φιλία και στην εχθρότητα, στη βοήθεια και στην αδικία, στην ειρήνη και στον πόλεμο, στην ευτυχία και στην απογοήτευση, στους άθλους και στις δοκιμασίες, στους αγώνες και στους κινδύνους, στην πίστη και στην προδοσία, στο καθημερινό και στο παράξενο, στην ιδιοτέλεια και στην σκληρότητα(Σπυροπούλου,1999).

Ότι είναι για την Λογοτεχνία ο μύθος, είναι για την Λαογραφία το παραμύθι.

Τα τελευταία χρόνια, έχει διαπιστωθεί ότι τα παραμύθια και οι μύθοι ή δεν διδάσκονται καθόλου, ή διδάσκονται παροδικά και άτεχνα στα σχολεία. Έτσι, τα παιδιά έχουν απομονωθεί από τη μαγεία που ασκούν τα παραμύθια και οι μύθοι, από τα διδάγματα και από τις αξίες. Οι μαθητές είναι καλό να μάθουν και να διαβάσουν παραμύθια και μύθους, ώστε να ευαισθητοποιηθούν για το περιβάλλον, για τη φύση και γενικά για την οικολογία και να κατανοήσουν ότι όλα τα ζώα πάνω στη γη είναι ένα αλληλένδετο σύνολο, το οποίο αναζωογονείται διαρκώς. Και τα δύο εργαλεία αποτελούν το βασικό μέσο στην διδακτική πράξη, γιατί με την παρατηρητικότητα, την οποία καλλιεργούν στα παιδιά, βοηθούν το δάσκαλο να διδάσκει πιο αποτελεσματικά. Και όπως, έλεγε ο Σέλλερ, η γνώση του τέλειου εξαναγκάζει τον άνθρωπο να το σέβεται και ο σεβασμός αυτός εμποδίζει τον άνθρωπο να το κακομεταχειρίζεται και να το καταστρέφει απερίσκεπτα. Ο άνθρωπος πρέπει να

σέβεται, να αγαπάει και να προστατεύει ότι γνωρίζει. Άρα, τα παιδιά για να σεβαστούν, για να αγαπήσουν και για να προστατέψουν το περιβάλλον και τα έμβια όντα, πρέπει πρώτα να τα γνωρίσουν. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από τα παραμύθια και από τους μύθους(Σπυροπούλου,1999).

3^ο Κεφάλαιο – 3^η Ενότητα - Έρευνα

3.1 Η παιδαγωγική επιστήμη, έρευνα, τέχνη

Η σύγχρονη Παιδαγωγική είναι επιστήμη και τέχνη. Επιστήμη είναι επειδή θεμελιώνεται με σαφή και με ακριβή δεδομένα, που της παρέχουν η παιδαγωγική έρευνα και οι συγγενείς επιστήμες(π.χ. Φιλοσοφία, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία). Επίσης, είναι και τέχνη σε ότι αφορά τον τρόπο εφαρμογής των επιστημονικών δεδομένων, που ο παιδαγωγός έχει στην διάθεση του κατά την άσκηση του έργου της αγωγής(Βάμβουκας,1998).

Η Παιδαγωγική εισήγαγε την επιστημονική μέθοδο στην μελέτη και στην αντιμετώπιση των προβλημάτων, των γεγονότων και των καταστάσεων, που αναφύονται στον χώρο των ιδρυμάτων της αγωγής. Η υιοθέτηση του πνεύματος και των μεθόδων της επιστημονικής διερεύνησης των παιδαγωγικών προβλημάτων συνέβαλε και συμβάλλει στην καλύτερη οργάνωση της σχολικής επιχείρησης και στην αύξηση της παραγωγικότητάς της. Με την εφαρμογή της επιστημονικής μεθόδου, η Παιδαγωγική επιχειρεί να προσδιορίζει τους ποικίλους υλικούς και ανθρώπινους παράγοντες, που παρεμβαίνουν στην διαμόρφωση του τελικού προϊόντος της σχολικής επιχείρησης και επιχειρεί να επαληθεύει την λειτουργικότητα της επιχείρησης στις διάφορες φάσεις της επεξεργασίας του σχολικού προϊόντος. Δηλαδή, επιχειρεί, εφαρμόζοντας επιστημονικές μεθόδους, να γνωρίσει τα άτομα που ασκούν την παιδαγωγική πρακτική και εκείνα πάνω στα οποία αυτή ασκείται. Επιχειρεί να αποτιμά και να αξιολογεί τις μεθόδους και τις τεχνικές της παιδαγωγικής πράξης. Επιχειρεί να ελέγχει αντικειμενικά τους έμμεσους παράγοντες, που την επηρεάζουν, και να προτείνει τρόπους «μεγιστοποίησης» της αποτελεσματικότητάς της(Βάμβουκας,1998).

Βέβαια, ο επιστημονικός χαρακτήρας της Παιδαγωγικής αμφισβητείται, δυστυχώς, από ορισμένους μέχρι και σήμερα(Βάμβουκας,1998).

Η αιτία πρέπει να αναζητηθεί:

1. Στην αβεβαιότητα και στις δυσκολίες που η μελέτη και η έρευνα του αντικειμένου της παρουσιάζει.

2. Στην πανάρχαια στάση πλήρους αδιαφορίας που οι «έχοντες» και οι «εξουσιάζοντες» εκδηλώνουν απέναντι των παιδαγωγών και των παιδαγωγικών. Όμως, το ευρύ πεδίο της Παιδαγωγικής γίνεται αντικείμενο συστηματικής έρευνας μέχρι και σήμερα. «Η έρευνα έχει ως ουσιώδες αντικείμενο την παιδαγωγική διαδικασία στον χώρο της αγωγής, την οποία μελετά στα διάφορα στάδιά της». Ξεκινά από τους σκοπούς και από τα συστήματα, που καθορίζονται από την κοινωνία, περνά από την διδασκαλία και από την μάθηση και καταλήγει στα χαρακτηριστικά των μαθητών, μέχρι και στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων. Γενικά, το πεδίο της παιδαγωγικής έρευνας είναι απέραντο. Βέβαια, πιο συγκεκριμένα, οι τομείς της επιστημονικής – εκπαιδευτικής έρευνας είναι πέντε(Βάμβουκας,1998).

Συνοπτικά, οι τομείς είναι:

- Η γνώση του εκπαιδευτικού.
- Η γνώση του εκπαιδευόμενου.
- Η γνώση της διδασκαλίας και ο έλεγχος των αποτελεσμάτων της.
- Η γνώση του εκπαιδευτικού συστήματος.
- Η γνώση των λύσεων που έχουν δοθεί, είτε παλαιότερα είτε τώρα, σε παιδαγωγικά προβλήματα.

3.2 Εκπαιδευτική έρευνα

Από την περιγραφή των τομέων και των στόχων της παιδαγωγικής έρευνας φαίνεται ότι η εξοικείωση με το χώρο του σχολείου και με το διδακτικό έργο αποτελεί μία από τις πιο αναγκαίες συνθήκες για την επιτυχή οργάνωση και για την διεξαγωγή της επιστημονικής εκπαιδευτικής έρευνας μας. Ο ερευνητής του ψυχοπαιδαγωγικού πεδίου πρέπει να γνωρίζει την παιδαγωγική θεωρία και την πρακτική. Μάλιστα, πρέπει να έχει τεχνική και ψυχολογική κατάρτιση για να μπορεί να οργανώνει και να διεξάγει την έρευνα και για να μπορεί να ερμηνεύει σωστά τα δεδομένα της και τα αποτελέσματά της(Βάμβουκας,1998).

Όμως, η έρευνα διαρκεί πολύ χρόνο. Ο ερευνητής δένεται με αυτή και υποχρεώνεται να την παρακολουθεί με αδιάλειπτο ρυθμό και με αδιάπτωτο ενδιαφέρον από την αρχή μέχρι και το τέλος της. Για αυτό χρειάζεται να

αποδεσμεύεται από οποιαδήποτε άλλη εργασία του και ενασχόλησή του. Βέβαια, οι απαιτήσεις αυτές θέτουν το πρόβλημα της σχέσης του εκπαιδευτικού με την ψυχοπαιδαγωγική έρευνα(Βάμβουκας,1998).

Από την φύση της, η ψυχοπαιδαγωγική έρευνα απαιτεί την συνεργασία όλων των ειδικών και σημαντικών επιστημόνων(ψυχολόγων, κοινωνιολόγων, παιδαγωγών και στατιστικολόγων). Η μύηση των εκπαιδευτικών, στην επιστημονική παιδαγωγική έρευνα, θα τους επιτρέψει να συμμετέχουν ενεργά στην διεξαγωγή των ψυχοπαιδαγωγικών ερευνών, που γίνονται στο χώρο της εργασίας τους. Φυσικά, από την συνεργασία αυτή βγαίνουν κερδισμένοι ο μαθητής και η εκπαίδευση, γιατί προκύπτει μία καλύτερη γνώση των εκπαιδευτικών προβλημάτων(Βάμβουκας,1998). Η μύηση των εκπαιδευτικών μας στην έρευνα θα βοηθήσει, ώστε η Παιδαγωγική να πάψει να θεωρείται ένα σύνολο συσσωρευμένων γνώμων και ένα σύνολο απόψεων φιλοσόφων για την αγωγή των νέων. Η μύηση αυτή θα επιτρέψει στους εκπαιδευτικούς μας να μελετούν και να κατανοούν τα πορίσματα των ψυχοπαιδαγωγικών ερευνών, τα οποία εξειδικευμένοι ερευνητές δημοσιεύουν. Θα τους ωθήσει να στοχάζονται και να προβληματίζονται πάνω στις μεθόδους και στις τεχνικές της διδασκαλίας τους και να μεταφέρουν τα δεδομένα και τα συμπεράσματα των ερευνών στην εκπαιδευτική πράξη. Η μόρφωση και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, σε θέματα Ψυχοπαιδαγωγικής έρευνας, θα γεφυρώσει το χάσμα που χωρίζει τους ερευνητές από τους εκπαιδευτικούς(Βάμβουκας,1998).

3.3 Ταξινόμια έρευνας: Τα είδη της

Έρευνα σημαίνει κάθε ενέργεια, που αποσκοπεί στη σκόπιμη συλλογή δεδομένων και πληροφοριών. Η δραστηριότητα της έρευνας μας μπορεί να ταξινομηθεί ανάλογα με τα ποικίλα χαρακτηριστικά της(Βάμβουκας,1998).

Τέτοια χαρακτηριστικά είναι:

- Η πρόθεση
- Η φύση του προβλήματος
- Η μέθοδος
- Ο τόπος και ο χρόνος διεξαγωγής
- Το δείγμα
- Ο αριθμός των ερευνητών
- Η σχέση με τα υποκείμενα
- Το είδος των δεδομένων

Έτσι, έχουν δημιουργηθεί διάφορα ταξινομικά συστήματα της έρευνας.

Πιο συγκεκριμένα, τα είδη αυτά είναι:

1. Έρευνα απλή και έρευνα σύνθετη.

Η απλή έρευνα γίνεται πάνω σε αντικείμενα, τα οποία εξετάζονται και μελετούνται εύκολα, με την βοήθεια μόνο των αισθητηρίων οργάνων. Η σύνθετη έρευνα πετυχαίνει την παρατήρηση των αντικειμένων ή των φαινομένων, μόνο με την βοήθεια των ποικίλων μέσων και οργάνων.

2. Έρευνες «στοχαστικές» και έρευνες αντικειμενικές.

Οι θεωρητικές μελέτες και αναλύσεις, οι οποίες καταλήγουν σε αξιολογικές κρίσεις, ανήκουν στις «στοχαστικές» έρευνες. Οι αντικειμενικές έρευνες είναι οι έρευνες που καταλήγουν σε συμπεράσματα, μετά από την εφαρμογή των γενικών κανόνων και των αρχών της επιστημονικής μεθόδου.

3. Έρευνες στατικές και έρευνες δυναμικές.

Οι στατικές έρευνες αρκούνται σε απλές διαπιστώσεις και θεωρούν την εκπαιδευτική κατάσταση σαν κάτι το στατικό και το δεδομένο. Οι δυναμικές έρευνες επιδιώκουν την δημιουργία των παιδαγωγικών καταστάσεων και την τελειοποίηση των όσων υπάρχουν, σε σχέση με την ανάλυση της παιδαγωγικής συμπεριφοράς των υποκειμένων, την οποία δημιουργούν.

4. Έρευνες συλλογικές και έρευνες ατομικές.

Οι συλλογικές έρευνες είναι οι έρευνες στις οποίες συνεργάζονται πολλοί ερευνητές ή ερευνητικά κέντρα, με σκοπό την επίλυση μίας δέσμης προβλημάτων. Αντίθετα, στις ατομικές έρευνες είναι ένα το κυρίαρχο υποκείμενο(ερευνητής).

5. Έρευνα βασική, έρευνα εφαρμοσμένη και έρευνα τεχνολογική.

Η βασική έρευνα είναι εκείνη που έχει ως σκοπό την αναζήτηση των αιτιών των φαινομένων και των γεγονότων που παρατηρούνται, χωρίς καμία προσδοκία για μία συγκεκριμένη εφαρμογή ή για μία συγκεκριμένη χρησιμοποίηση. Η εφαρμοσμένη έρευνα είναι εκείνη που έχει προκαθορισμένο πρακτικό σκοπό, που επιδιώκει να υπηρετήσει κάποια ανθρώπινη ανάγκη. Η τεχνολογική έρευνα(αναπτυξιακή) είναι εκείνη που επιδιώκει την χρησιμοποίηση των δεδομένων της εφαρμοσμένης έρευνας και των επιστημονικών γνώσεων, γενικά στην παραγωγή των υλικών, των μηχανημάτων, των προϊόντων, των νέων μεθόδων και των τεχνικών.

6. Έρευνα προκαταρκτική ή ανιχνευτική, έρευνα περιγραφική και έρευνα πειραματική.

Η προκαταρκτική ή ανιχνευτική έρευνα είναι μία μικροέρευνα που γίνεται σε σκοτεινά, ανεξερεύνητα και γενικά αόριστα θέματα – προβλήματα, με σκοπό να αποκαλυφθεί κάποιο απρόβλεπτο φαινόμενο, το οποίο θα δώσει κάποια ιδέα στον ερευνητή για μεταγενέστερες και για ευρύτερες έρευνες. Η περιγραφική έρευνα δίνει έμφαση στην περιγραφή των ειδικών χαρακτηριστικών μίας δεδομένης κατάστασης. Και περιγράφονται συστηματικά γεγονότα ή χαρακτηριστικά ενός ορισμένου πληθυσμού ή μίας συγκεκριμένης κατάστασης. Η πειραματική έρευνα είναι εκείνη που χρησιμοποιεί την μέθοδο του πειράματος για την γνώση της φύσης, των αρχών ή των νόμων, που διέπουν ένα φαινόμενο ή μία κατάσταση.

7. Έρευνα ποσοτική και έρευνα ποιοτική.

Μία έρευνα διακρίνεται σε ποσοτική ή σε ποιοτική, ανάλογα με το είδος των δεδομένων της έρευνας. Βέβαια, επικρατεί να γίνεται συνδυασμός των ποσοτικών και των ποιοτικών δεδομένων.

8. Έρευνα επιχειρησιακή και έρευνα δράσης.

Η επιχειρησιακή έρευνα είναι μία ιδιαίτερη εφαρμογή της ποσοτικής έρευνας. Η έρευνα δράσης είναι μία επιτόπια(ποιοτική) έρευνα, που έχει ως σκοπό την ψυχοκοινωνική αλλαγή(Βάμβουκας,1998).

➤ Η έρευνα μας αποτελείται από τα περισσότερα παραπάνω ταξινομικά συστήματα. Δηλαδή, η έρευνα μας είναι απλή και συγχρόνως σύνθετη, είναι στοχαστική και αντικειμενική και είναι συλλογική και ατομική. Επίσης, η έρευνα μας είναι και ποσοτική και ποιοτική.

3.4 Ερωτηματολόγια

3.4.1 Ορισμός ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο είναι ένα σύνολο γραπτών ερωτήσεων, οι οποίες είναι σχετικές με ένα πρόβλημα, τις οποίες ο ερευνητής απευθύνει ομοιόμορφα στα υποκείμενα του δείγματος, με σκοπό να συγκεντρώσει τις αναγκαίες ερευνητικές πληροφορίες. Δηλαδή, πρόκειται για ένα όργανο έρευνας, με το οποίο συγκεντρώνονται έμμεσα πολλές και διάφορες πληροφορίες. Οι ερωτήσεις αναφέρονται στις γνώσεις, στις γνώμες, στις προτιμήσεις, στα ενδιαφέροντα, στα συναισθήματα, στις προσδοκίες, στις στάσεις, στις αξίες και στα γενικά χαρακτηριστικά όλων των όψεων της

προσωπικότητας του ατόμου και στην συμπεριφορά του ατόμου σε προκαθορισμένες καταστάσεις(Βάμβουκας,1998).

Το ερωτηματολόγιο είναι μία συγκεκριμένη τεχνική συλλογής πληροφοριών στις έρευνες της Κοινωνιολογίας και της Κοινωνικής Ψυχολογίας. Δεν αποτελεί υπερβολή ότι κάθε πεδίο έρευνας μπορεί να διερευνηθεί με ερωτηματολόγια. Ακόμα, στον καθημερινό τύπο δημοσιεύονται ερωτηματολόγια, τα οποία αναφέρονται στις διάφορες όψεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Βέβαια, τα ερωτηματολόγια αυτού του είδους δεν έχουν καμία επιστημονική αξία, ωστόσο αποτελούν έκφραση μίας βαθιάς και πανάρχαιας επιθυμίας του ανθρώπου για αυτογνωσία(Βάμβουκας,1998).

Η επιστημονική αξία του ερωτηματολογίου μας εξαρτάται από εκείνους που το συντάσσουν και από εκείνους που το χρησιμοποιούν. Όμως, η σύνταξη και η εφαρμογή του δεν είναι μία εύκολη εργασία. Το είδος, ο τύπος, η συντακτική πλοκή, η άρθρωση των ερωτήσεων, η έκταση και η παρουσίαση του ερωτηματολογίου ασκούν καθοριστική επίδραση στις απαντήσεις και έχουν τεράστια σημασία για τα αποτελέσματα της έρευνας μας. Οι συντάκτες και οι χρήστες του ερωτηματολογίου πρέπει να προσέχουν ιδιαίτερα τα προηγούμενα σημεία, ώστε να περιορίζονται ορισμένες συμφυείς αδυναμίες του. Η αλήθεια είναι πως το ερωτηματολόγιο έχει κάποιες αδυναμίες και ατέλειες, που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επεξεργασία και κατά την ερμηνεία των ερευνητικών δεδομένων(Βάμβουκας,1998).

3.4.2 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα ερωτηματολογίου

Ένα ερωτηματολόγιο για να είναι αποτελεσματικό και καρποφόρο, πρέπει να απευθύνεται σε υποκείμενα τα οποία να γνωρίζουν να διαβάζουν, να γράφουν και να εκφράζονται. Η απαίτηση αυτή περιορίζει την δυνατότητα εφαρμογής της τεχνικής του ερωτηματολογίου. Αυτός ο περιορισμός αποτελεί έναν από τους κύριους λόγους, που τα ερωτηματολόγια μας δεν συμπληρώνονται συχνά από ορισμένες κατηγορίες υποκειμένων(Βάμβουκας,1998).

Πλεονεκτήματα:

Το ερωτηματολόγιο μας βασίζεται στην εκούσια συνεργασία των υποκειμένων του δείγματος. Όσοι απαντούν, το κάνουν οικειοθελώς και συνήθως ο αριθμός τους είναι μικρός. Στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα μας, η χρήση του ερωτηματολογίου προσφέρεται, όταν πρόκειται να διερευνηθούν κυρίως κοινωνιολογικές όψεις της ψυχοπαιδαγωγικής πραγματικότητας(Βάμβουκας,1998).

Η τεχνική του ερωτηματολογίου δεν πρέπει να καταδικάζεται και να απορρίπτεται τελείως για την συλλογή των ερευνητικών πληροφοριών.

Τα πλεονεκτήματα του ερωτηματολογίου είναι πολλά και σημαντικά:

- Με το ερωτηματολόγιο, η συλλογή των πολυπληθών παρατηρήσεων και πληροφοριών επιτυγχάνεται σε πολύ σύντομο χρόνο. Σε σχέση με τα άλλα όργανα συλλογής πληροφοριών, το ερωτηματολόγιο είναι ελάχιστα δαπανηρό σε χρόνο, χρήμα και κόπο.
- Ο ερευνητής παίρνει συχνά ειλικρινείς απαντήσεις σε λεπτές ερωτήσεις, βέβαια χωρίς την παρουσία του. Έτσι, το ερωτηματολόγιο επιτρέπει την διερεύνηση των όψεων της ανθρώπινης συμπεριφοράς, της οποίας την ελεύθερη έκφραση και την εξωτερίκευση, η παρουσία του άλλου ατόμου παρεμποδίζει, για λόγους κοινωνικής ευπρέπειας και συμμόρφωσης. Βέβαια, βασική προϋπόθεση αποτελεί η εξασφάλιση της πλήρους ανωνυμίας των απαντήσεων.
- Το ερωτηματολόγιο επιτρέπει την αποτελεσματική μελέτη των προβλημάτων, τα οποία θα απαιτούσαν πολυάριθμες και μακροχρόνιες παρατηρήσεις.
- Το ερωτηματολόγιο είναι ένα πρόσφορο μέσο συλλογής πληροφοριών για μορφές συμπεριφοράς, που δεν είναι δυνατόν να παρατηρηθούν. Με καμία άλλη μέθοδο, κάποιος δεν μπορεί να συλλέξει πληροφορίες και να δώσει συγκεκριμένες απαντήσεις στα ερωτήματα.

Το ερωτηματολόγιο μας μπορεί να δώσει πολλές σημαντικές και έγκυρες ερευνητικές πληροφορίες και να συμβάλλει, όπως άλλωστε έχει συμβάλει, στην πρόοδο της έρευνας στις επιστήμες της συμπεριφοράς του ανθρώπου. Βασική προϋπόθεση μας είναι να γίνει μία λεπτομερής προπαρασκευή των ερωτήσεων του σε ότι αφορά τη σύνταξη, τη διάρθρωση και την παρουσίαση των ερωτήσεων (Βάμβουκας, 1998).

Μειονεκτήματα:

Οι απαντήσεις των υποκειμένων μας δεν είναι πάντοτε πηγαίες και αυθόρμητες, αφού μπορούν να διαβάζουν το σύνολο των ερωτήσεων, πριν αρχίσουν να απαντούν και έτσι εκλογικεύουν τις απαντήσεις τους. Τα υποκείμενα μπορεί να ψεύδονται ή να παρουσιάζονται διαφορετικά στις απαντήσεις – αντιδράσεις τους, από ότι συμπεριφέρονται συνήθως. Αλλοιώνουν την πραγματικότητα, είτε από δυσπιστία

στον ερευνητή, είτε από φόβο ότι η ανωνυμία τους δεν θα γίνει σεβαστή και οι απαντήσεις τους θα συνεπιφέρουν κυρώσεις, είτε από επιθυμία να εντυπωσιάσουν και να προβάλλουν μία ελκυστική εικόνα του εαυτού τους. Ακόμα, τα υποκείμενα μπορούν να σφάλλουν, είτε από άγνοια και ελλιπή ενημέρωση είτε από ατελή κατανόηση των ερωτήσεων, είτε από την τάση να μεγαλοποιούν την πραγματικότητα. Επίσης, είναι αρκετά δύσκολο να γίνει έλεγχος της ορθότητας και της ακρίβειας των απαντήσεων των υποκειμένων μας.(Βάμβουκας,1998).

Οι ερωτήσεις υποβάλλονται από τον συντάκτη – ερευνητή, ανάλογα με τον τρόπο, που εκείνος αντιλαμβάνεται το πρόβλημα της έρευνας. Όμως, ο τρόπος αντίληψης του προβλήματος από τα υποκείμενα είναι διαφορετικός από τον τρόπο αντίληψης του συντάκτη. Έτσι, στην υποκειμενικότητα της αντίληψης των όψεων του προβλήματος προστίθεται και η υποκειμενική αντίληψη των υποκειμένων. Άλλωστε, η ενημέρωση των υποκειμένων είναι άνιση. Σπάνια, όλα τα υποκείμενα του δείγματος είναι καλά ενημερωμένα και προβληματισμένα για το θέμα της έρευνας. Για αυτό, ο ερευνητής πρέπει να επιλέγει με πολλή φροντίδα τους αποδέκτες του ερωτηματολογίου(Βάμβουκας,1998).

Αρχικά, το δείγμα που επιλέγεται, ικανοποιεί τον όρο της αντιπροσωπευτικότητας, αλλά τελικά το δείγμα που απαντά, είναι διαφορετικής σύστασης και μικρού μεγέθους. Πάντοτε, ένα μέρος του δείγματος δεν απαντά. Τον ερευνητή πρέπει να τον απασχολήσει ποια υποκείμενα του δείγματος αρνήθηκαν να απαντήσουν, γιατί αρνήθηκαν και σε τι διαφέρουν από εκείνα που απάντησαν(Βάμβουκας,1998).

Οι αδυναμίες, που η συλλογή πληροφοριών παρουσιάζει με ερωτηματολόγιο, αναγκάζουν πολλούς ερευνητές να αποφεύγουν την χρησιμοποίησή του. Στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα, η χρήση του πρέπει να είναι οπωσδήποτε περιορισμένη και να αποφεύγεται(Βάμβουκας,1998).

Βέβαια, όλες οι όψεις του προβλήματος της έρευνας μας είναι δύσκολο να καλυφθούν με το ερωτηματολόγιο. Επίσης, είναι δύσκολο να γενικευθούν όλα τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών μας, που έχουν πραγματοποιηθεί. Συχνά, αυτά δεν είναι παρά «κατά προσέγγιση»(Βάμβουκας,1998).

3.4.3 Ερωτήσεις του ερωτηματολογίου

Το είδος των ερωτήσεων.

Ο συντάκτης του ερωτηματολογίου, με αφετηρία τους στόχους και με οδηγό τις υποθέσεις της έρευνας μας, θα αποφασίσει τι είδους ερωτήσεις θα κάνει, γιατί όπως η M. Grawitz (1976) επισημαίνει ότι «ερωτώ ένα άτομο, σημαίνει ότι του ζητώ πληροφορίες για το τι ξέρει, για το τι κάνει ή για το τι υπολογίζει να κάνει, για το τι σκέπτεται ή για το τι νιώθει, δηλαδή για το τι πιστεύει, ελπίζει, θαυμάζει, φοβάται, αποδοκιμάζει και ποια ένταση και ποια εξήγηση δίνει το ίδιο στην συμπεριφορά του». Ο συντάκτης θα πρέπει να αποφασίσει πρώτα τι είδους πληροφορίες θέλει να έχει για τις ανάγκες της έρευνας, ώστε να διατυπώσει αντίστοιχου είδους ερωτήσεις (Βάμβουκας, 1998).

Με κριτήριο το είδος των πληροφοριών που επιδιώκουν, οι ερωτήσεις, οι οποίες περιλαμβάνονται στα ερευνητικά ερωτηματολόγια, διακρίνονται σε διάφορα είδη:

1.Ερωτήσεις γεγονότων.

Οι ερωτήσεις αυτού του είδους αναφέρονται στις γνώσεις και στα στοιχεία, που χαρακτηρίζουν τα υποκείμενα της έρευνας. Με αυτές τις ερωτήσεις, ο ερωτώμενος καλείται να δώσει απάντηση για συγκεκριμένα πράγματα, τα οποία γνωρίζει καλά ή μπορεί να τα εκτιμήσει με αρκετή ακρίβεια και ευκολία. Είναι συγκεκριμένες, εύκολες και απαραίτητες ερωτήσεις για την ταξινόμηση των απαντήσεων.

2.Ερωτήσεις γνώμών ή ερωτήσεις προθέσεων.

Οι ερωτήσεις αυτού του είδους καλούν τον ερωτώμενο να απαντήσει για το πώς σκέπτεται ή αισθάνεται και για το τι γνωρίζει ή πράττει. Δηλαδή, ο ερωτώμενος να απαντήσει για το πώς θα ενεργούσε αν του δινόταν η ευκαιρία για να ενεργήσει. Οι ερωτήσεις αυτές είναι πιο δύσκολες στην απάντηση.

3.Ερωτήσεις επεξηγηματικές ή ερωτήσεις ερμηνευτικές

Οι ερωτήσεις αυτού του είδους αποσκοπούν στο να παροτρύνουν τον ερωτώμενο να δώσει εξηγήσεις για τις γνώμες του και γενικά για τις συμπεριφορές του. Είναι οι ερωτήσεις του τύπου «γιατί».

4.Ερωτήσεις ακυρωτικές ή ερωτήσεις «παγίδες».

Οι ερωτήσεις αυτού του είδους φαίνονται συνήθως να μην έχουν πολύ ενδιαφέρον και οι απαντήσεις, σε αυτές τις ερωτήσεις, να μην έχουν άμεση σχέση με το διερευνώμενο θέμα , όμως στην πραγματικότητα έχουν πολύ μεγάλη σημασία, γιατί αποκαλύπτουν σημαντικά πληροφοριακά στοιχεία.

5.Ερωτήσεις διηθητικές.

Οι ερωτήσεις αυτού του είδους αφορούν το ίδιο θέμα ή την ίδια όψη του προβλήματος, που μελετάται με το ερωτηματολόγιο και παρουσιάζονται ομαδοποιημένες. Η διάρθρωση τους γίνεται με αφετηρία εκείνες που αναφέρονται στην γενική όψη του προβλήματος και προχωρεί προς αυτές που αναφέρονται στις ειδικές και στις ιδιαίτερες πλευρές του θέματος.

6.Ερωτήσεις εισαγωγικές ή ερωτήσεις «προπόνησης».

Στο εισαγωγικό μέρος ενός ερωτηματολογίου ή τεστ ομοιότυπων ερωτήσεων παρουσιάζονται συχνά μία ή δύο ερωτήσεις , οι οποίες είναι παρόμοιες με εκείνες που στην συνέχεια παραθέτονται για απάντηση. Κατά κανόνα, είναι πολύ εύκολες ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις αυτές αποβλέπουν στο να εξοικειώσουν το υποκείμενο με τον τρόπο που θα ενεργεί για την συμπλήρωση – απάντηση των ερωτημάτων και θέλουν να μειώσουν τον βαθμό έντασης και να αυξήσουν την εμπιστοσύνη του ατόμου.

➤ Στο δικό μας ερωτηματολόγιο, οι ερωτήσεις είναι ερωτήσεις γεγονότων, γνωμών ή προθέσεων, ακυρωτικές ή ερωτήσεις «παγίδες», διηθητικές και εισαγωγικές ή ερωτήσεις «προπόνησης».

3.4.4 Τύποι ερωτήσεων του ερωτηματολογίου

Οι αποδέκτες του ερευνητικού ερωτηματολογίου μας δεν είναι υποχρεωμένοι να απαντήσουν στις ερωτήσεις. Μπορούν να απαντήσουν ότι δεν έχουν γνώμη ή και να αρνηθούν να απαντήσουν. Όμως, αν οι αποδέκτες δεχτούν να απαντήσουν, η ελευθερία που έχουν στις απαντήσεις είναι περιορισμένη από τον τύπο των ερωτήσεων – ερεθισμάτων που τους προτείνονται(Βάμβουκας,1998).

Με κριτήριο το βαθμό ελευθερίας στην απάντηση, οι ερωτήσεις, που συγκροτούν ένα ερωτηματολόγιο, διακρίνονται σε δύο τύπους:

- Οι ανοικτές ερωτήσεις ή οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου ή μετακωδικοποιούμενες ερωτήσεις
- Οι κλειστές ερωτήσεις ή οι ερωτήσεις κλειστού τύπου ή οι προκωδικοποιημένες ερωτήσεις

Οι ανοικτές ερωτήσεις αφήνουν στον ερωτώμενο μία πλήρη ελευθέρια για να εκφράσει τις προτιμήσεις του, τις σκέψεις του και τα συναισθήματά του, οργανώνοντας την απάντησή του, τόσο από άποψη μορφής, όσο και από άποψη περιεχομένου. Το υποκείμενο απαντά αυθόρμητα, κατασκευάζει την απάντησή του, χρησιμοποιώντας το λεξιλογικό του πλούτο, πράγμα που επιτρέπει τη συναγωγή των συμπερασμάτων για την ψυχολογία του(Βάμβουκας,1998).

Οι κλειστές ερωτήσεις δεν ζητούν ως απάντηση πάρα ένα σημάδι(σταυρό), γράμμα ή οτιδήποτε άλλο, μέσα σε έναν ορισμένο χώρο. Το υποκείμενο οφείλει να κάνει μία πολύ απλή επιλογή, μεταξύ δύο ή και περισσότερων απαντήσεων. Η ελευθερία του υποκειμένου περιορίζεται στις απαντήσεις, στο ελάχιστο. Μάλιστα, σε ορισμένες μορφές κλειστών ερωτήσεων, ο ερωτώμενος δεν έχει να κάνει με άλλη επιλογή στην απάντησή του, εκτός από εκείνες που του προσφέρονται(Βάμβουκας,1998).

3.4.5 Χαρακτηριστικά ερωτήσεων ενός ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο είναι ένα μέσο επικοινωνίας μεταξύ του ερευνητή και των υποκειμένων της έρευνας. Είναι ένα εργαλείο, με το οποίο οι δέκτες του και τα υποκείμενα της έρευνας θα παρωθηθούν για να μιλήσουν και για να δώσουν κατάλληλες και σχετικές πληροφορίες με τους σκοπούς της έρευνας. Οι απαντήσεις των υποκειμένων εξαρτώνται από τις ερωτήσεις, που ο ερευνητής τους υποβάλλει(Βάμβουκας,1998).

Για να ικανοποιήσουν την συλλογή των κατάλληλων ερευνητικών πληροφοριών, οι ερωτήσεις θα πρέπει να πραγματοποιούν δύο θεμελιώδεις απαιτήσεις:

- Να είναι εύκολα κατανοητές.
- Να είναι ψυχολογικά και κοινωνικά «ανώδυνες» στην απάντησή τους.

Η κατανόηση των ερωτήσεων.

Η ερώτηση είναι κατανοητή, όταν διατυπώνεται με σαφήνεια και με ακρίβεια. Η ασάφεια και η ανακρίβεια μίας ερώτησης, δημιουργεί απορίες και αμφιβολίες. Και

καθώς, ο ερευνητής δεν παρευρίσκεται κατά την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, για να διασαφηνίσει δυσνόητα σημεία, ο ερωτώμενος είτε απαντά γενικά και αόριστα, είτε δεν απαντά καθόλου. Αν πάλι ο ερευνητής παρευρίσκεται και θελήσει να δώσει κάποιες διευκρινίσεις, τότε ελλοχεύει ο κίνδυνος να υποβάλλει την απάντηση. Διατυπώνοντας τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, ο ερευνητής οφείλει να ακριβολογεί. Οι όροι που χρησιμοποιεί θα πρέπει να επιδέχονται μία και μόνη ερμηνεία. Αν αυτό δεν είναι δυνατό, τότε θα πρέπει να περιγράφει και να ερμηνεύει την έννοια των όρων και των λέξεων – κλειδιών που χρησιμοποιεί. Ο συντάκτης των ερωτήσεων θα πρέπει να μη λησμονεί ότι για να μπορέσει ο ερωτώμενος να απαντήσει, θα πρέπει να διαβάζει και να καταλαβαίνει τα ίδια πράγματα με αυτόν. Δηλαδή, ο ερωτώμενος για να μπορέσει να επικοινωνήσει με τον συντάκτη, θα πρέπει να μιλούν την ίδια γλώσσα. Για το σκοπό αυτό, το κείμενο των ερωτήσεων πρέπει να συντάσσεται στην καθομιλουμένη γλώσσα. Η γλώσσα των ερωτήσεων πρέπει να είναι εκείνη, που τα υποκείμενα χρησιμοποιούν και καταλαβαίνουν. Κατά την σύνταξη των ερωτήσεων πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων, προς τα οποία απευθύνεται το ερωτηματολόγιο (Βάμβουκας, 1998).

Συνοπτικά, με βάση την Grawitz (1976), κάθε λέξη που ένας συντάκτης χρησιμοποιεί, πρέπει να διερωτάται αν:

- Σημαίνει αυτό που θέλει να δηλώσει
- Αν υπάρχει διαφορετικό νόημα και αν τα συμφραζόμενα έχουν προσδιοριστεί σωστά
- Και αν είναι δυνατό να βρεθεί άλλος όρος, ο οποίος να είναι πιο απλός ή πιο περιφραστικός ή πιο σαφής.

Η ουδετερότητα των ερωτήσεων.

Οι ερωτήσεις μας πρέπει να είναι συναισθηματικά ουδέτερες. Οι ερωτήσεις οι οποίες εμπεριέχουν λέξεις συναισθηματικά φορτισμένες, δηλαδή οι λέξεις οι οποίες έχουν δυσμενή συναισθηματική απήχηση για το υποκείμενο, που το κάνουν να νιώθει την ενδεχόμενη ανεπάρκειά του, την μειονεξία του, την ανικανότητά του, πρέπει να αποφεύγονται, γιατί παρωθούν ελάχιστα τον ερωτώμενο να εκφραστεί. Επίσης, οι ερωτήσεις, που φέρνουν το άτομο σε δύσκολη θέση για να δώσει μία απάντηση, την οποία η κοινωνία δεν επιδοκιμάζει, ή που ζητούν από το άτομο να αποκαλύψει γεγονότα ή να εκφράσει γνώμες που θεωρούνται αταίριαστες προς την επαγγελματική και προς την κοινωνική θέση του, οδηγούν σε λογικοφανείς απαντήσεις και δεν

πετυχαίνουν την έκφραση των πραγματικών και των βαθύτερων κινήτρων του ατόμου(Βάμβουκας,1998).

➤ Στο δικό μας ερωτηματολόγιο, οι ερωτήσεις έχουν συνταχθεί με βάση αυτούς τους δύο βασικούς κανόνες του ερωτηματολογίου. Δηλαδή, οι ερωτήσεις είναι κατανοητές και κυρίως ουδέτερες.

3.4.6 Δομή και παρουσίαση του ερωτηματολογίου

Η διατύπωση των διαφόρων ειδών και των τύπων των ερωτήσεων πρέπει να διαταχθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε όλες οι ερωτήσεις να είναι διαρθρωμένες σε μία συστηματική και σε οργανική σειρά και τάξη. Η αρχιτεκτονική δομή των ερωτήσεων πρέπει να απασχολεί τον συντάκτη, γιατί είναι συχνά η αιτία, που τα υποκείμενα απαντούν επιπόλαια ή δεν απαντούν καθόλου(Βάμβουκας,1998).

Για την διάρθρωση των ερωτήσεων, ο συντάκτης πρέπει να έχει υπόψη του τα εξής:

- Η απάντηση σε μία ερώτηση επηρεάζει συχνά τον ερωτώμενο στην απάντηση, που δίνει στην επόμενη ερώτηση. Οπότε, αν ο συντάκτης θέλει να αποφύγει αυτό το αποτέλεσμα, οι σχετικές ερωτήσεις θα πρέπει να μη βρίσκονται σε μία διαδοχική σειρά.

- Το ερωτηματολόγιο καλό είναι να αρχίζει με εύκολες ερωτήσεις για απάντηση, γιατί το υποκείμενο νιώθε άνεση, σιγουριά και αυτοπεποίθηση ότι ξέρει να απαντήσει. Οι κλειστές ερωτήσεις, οι οποίες αναφέρονται σε γνωστά γεγονότα, είναι κατάλληλες για αυτό.

- Οι ερωτήσεις, οι οποίες καλύπτουν λεπτές όψεις του εξεταζόμενου θέματος ή οι ερωτήσεις οι οποίες αναφέρονται σε πολύπλοκες όψεις του ζητήματος, πρέπει να βρίσκονται προς το τέλος του ερωτηματολογίου.

- Οι ερωτήσεις – «παγίδες», οι οποίες αποσκοπούν στο να αποκαλύψουν την τάση του υποκειμένου να αποκρύψει κάτι, είναι καλό να μην παρουσιάζονται διαδοχικά, αλλά να είναι διάσπαρτες στο σώμα των ερωτήσεων.

- Οι ερωτήσεις, οι οποίες αναφέρονται στην ίδια όψη του προβλήματος, πρέπει να διατάσσονται από τις γενικές προς τις ειδικές ερωτήσεις.

- Οι ερωτήσεις των γεγονότων, οι οποίες αποσκοπούν στην καταγραφή των ψυχολογικών και των κοινωνικών χαρακτηριστικών των υποκειμένων, ώστε η ταξινόμηση των απαντήσεων να γίνει σωστά, καλό είναι να καταχωρούνται στο τέλος του ερωτηματολογίου.

- Στο τέλος του ερωτηματολογίου τίθεται μία γενική και μία ανοικτή ερώτηση, που επιτρέπει στον ερωτώμενο να εκφράσει προσωπικές απόψεις, τις οποίες θεωρεί σημαντικές, αλλά δεν καλύφθηκαν από τις προηγούμενες διατυπωμένες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου.

Με την διάρθρωση των ερωτήσεων σχετίζεται και ο αριθμός τους. Ο αριθμός των ερωτήσεων, που ένα ερωτηματολόγιο πρέπει να περιλαμβάνει, δεν είναι δυνατόν να οριστεί επακριβώς, γιατί το μήκος του εξαρτάται από πολλούς παράγοντες(Βάμβουκας,1998).

Οι παράγοντες αυτοί είναι:

- Το θέμα της έρευνας
- Το ενδιαφέρον που προκαλεί
- Ο τύπος των ερωτήσεων που χρησιμοποιούνται
- Η ακρίβεια που επιζητείται
- Ο τόπος επίδοσης

Όταν, το ερωτηματολόγιο αναφέρεται σε δύσκολο θέμα και οι απαντήσεις απαιτούν από το υποκείμενο να στοχαστεί, ο αριθμός πρέπει να είναι μικρός. Όμως, όταν επιζητείται μεγάλη ακρίβεια, τότε ο αριθμός των ερωτήσεων πρέπει να είναι αυξημένος. Τέλος, αν το ερωτηματολόγιο, πρόκειται να συμπληρωθεί στο σπίτι, μπορεί να περιλαμβάνει μεγαλύτερο αριθμό ερωτήσεων, παρά αν η συμπλήρωσή του προβλέπεται να γίνει στο χώρο εργασίας των υποκειμένων. Βέβαια, κατά γενικό κανόνα, η έκταση ενός ερωτηματολογίου πρέπει να είναι τέτοια, ώστε ο χρόνος που απαιτείται για την συμπλήρωσή του να μην υπερβαίνει την μισή ώρα(Βάμβουκας,1998).

Το σύνολο των διαρθρωμένων ερωτήσεων αποτελεί την προσωρινή μορφή του ερωτηματολογίου. Όμως, τα υποκείμενα συχνά αρνούνται να απαντήσουν, είτε από φόβο είτε από αδιαφορία, με αποτέλεσμα η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος να μειώνεται. Για αυτό, ο συντάκτης πρέπει να μειώσει του παράγοντες, που δυσχεραίνουν την συμπλήρωσή του. Ο συντάκτης οφείλει να βοηθήσει τα υποκείμενα να αντιληφθούν ότι το ερευνώμενο θέμα είναι δικό τους «πρόβλημα» και ότι τα αφορά άμεσα. Πρέπει να διεγείρει το ενδιαφέρον τους για την έρευνα και να τα διαβεβαιώσει για την ανωνυμία των απαντήσεων(Βάμβουκας,1998).

Επίσης, η δοκιμαστική εφαρμογή του ερωτηματολογίου είναι βασικής σημασίας φάση στην διαδικασία της σύνταξής του και δεν πρέπει να παραμελείται.

Συνιστάται στην επίδοση του ερωτηματολογίου σε ένα μικρό αριθμό υποκειμένων. Με την προκαταρκτική εφαρμογή αυτή διαπιστώνονται πιθανά ελαττώματα, κενά, ελλείψεις και ασάφειες του ερωτηματολογίου, καθώς και η αποτελεσματικότητα του συστήματος της κωδικοποίησης των απαντήσεων. Επίσης, η επάρκεια του ελεύθερου χώρου εξακριβώνεται για την διατύπωση των απαντήσεων και ο αναγκαίος χρόνος προσδιορίζεται καλύτερα για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, ώστε ο χρόνος να είναι αρκετός και για το πιο αργό άτομο που θα κληθεί να το συμπληρώσει. Με γνώμονα τις διαπιστώσεις της δοκιμαστικής εφαρμογής, το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται, ανασχηματίζεται, εκτυπώνεται και παίρνει την οριστική – τελική μορφή του(Βάμβουκας,1998).

3.4.7 Επίδοση και επεξεργασία του ερωτηματολογίου

Η επίδοση του ερωτηματολογίου.

Η επίδοση του ερωτηματολογίου μας μπορεί να είναι είτε ατομικά είτε συλλογικά. Η ατομική επίδοση γίνεται είτε με αυτοπρόσωπη επίσκεψη του ερευνητή ή των ειδικών συνεργατών, είτε με ταχυδρομική αποστολή των ερωτηματολογίων στα υποκείμενα του δείγματος. Αν χρησιμοποιηθούν ειδικοί συνεργάτες για την επίδοση και για την συμπλήρωση, τότε θα πρέπει να είναι ειδικά προετοιμασμένοι και να είναι λεπτομερώς ενημερωμένοι για τον τρόπο της συμπλήρωσης(Βάμβουκας,1998).

- Η ατομική προσωπική επίδοση έχει το πλεονέκτημα ότι αν το υποκείμενο δεν κατανοεί μία ερώτηση, τότε έχει την δυνατότητα να ζητήσει συμπληρωματικές εξηγήσεις και έτσι το ποσοστό των ασυμπλήρωτων ερωτηματολογίων είναι ελάχιστο.

- Η ατομική ταχυδρομική επίδοση έχει το μειονέκτημα, είτε από αδιαφορία είτε από οκνηρία, ένας σημαντικός αριθμός των ερωτηματολογίων να μην συμπληρώνονται ή να μην επιστρέφονται. Ένας τρόπος, για την μείωση της επίδρασης του παράγοντα αυτού, είναι να εσωκλείεται ένας γραμματοσημασμένος φάκελος απάντησης στην διεύθυνση του αποστολέα, μέσα στον φάκελο της αποστολής του ερωτηματολογίου. Έτσι, υποκινείται η ευαισθησία τουλάχιστον από τους παραλήπτες, που νιώθουν υποχρεωμένοι και επιστρέφουν συμπληρωμένα τα ερωτηματολόγια που παίρνουν.

Κατά την συλλογική επίδοση του ερωτηματολογίου, τα υποκείμενα συγκεντρώνονται στον ίδιο χώρο. Τα ερωτηματολόγια διανέμονται, συμπληρώνονται

και συγκεντρώνονται από τον ερευνητή ή από τους ειδικούς συνεργάτες(Βάμβουκας,1998).

Αυτός ο τρόπος επίδοσης έχει τα εξής πλεονεκτήματα:

- Οι απαντήσεις δίνονται «κάτω από όμοιες συνθήκες».
- Ο αριθμός των ερωτήσεων, που δεν έχουν κάποια απάντηση, είναι πολύ μικρός.
- Ο ερευνητής διασαφηνίζει διάφορα δυσνόητα ή σκοτεινά σημεία και διαλύει φόβους και επιφυλάξεις μερικών υποκειμένων, σχετικά με το περιεχόμενο ορισμένων ερωτήσεων.

Η συλλογική επίδοση – συμπλήρωση των ερωτηματολογίων εφαρμόζεται, όταν τα υποκείμενα είναι μαθητές, φοιτητές και στρατιώτες(Βάμβουκας,1998).

Η επεξεργασία του ερωτηματολογίου.

Εκτός από το είδος, τον τύπο, τον αριθμό και την διάρθρωση των ερωτήσεων, ο ερευνητής θα πρέπει να σκεφτεί τις δυνατότητες και τους τρόπους ανάλυσης του ερωτηματολογίου και να αποφασίσει σχετικά με αυτό. Η επεξεργασία, η διόρθωση και η αποδελτίωση των απαντήσεων και η ανάλυσή τους μπορεί «να γίνει στο χέρι», αλλά και με την βοήθεια των μηχανογραφικών και των ηλεκτρονικών μέσων. Είτε με τον ένα είτε με τον άλλο τρόπο, η επεξεργασία γίνεται, αποτελεί βασική προϋπόθεση η κωδικοποίηση των απαντήσεων. Κωδικοποίηση σημαίνει η κατανομή των απαντήσεων της κάθε ερώτησης σε χωριστές κατηγορίες, οι οποίες σημειώνονται με ένα γράμμα του αλφαβήτου ή με έναν αριθμό. Η εργασία της κωδικοποίησης δεν παρουσιάζει δυσκολίες για τις κλειστές ερωτήσεις. Αντίθετα, είναι δύσκολη και επίπονη για τις ερωτήσεις με απόλυτα ελεύθερα απαντήσεις(Βάμβουκας,1998).

Η κατάρτιση του κώδικα ανάλυσης των απαντήσεων σε ανοικτές ερωτήσεις γίνεται σε δύο φάσεις:

- Συντάσσεται ένα υποθετικός κώδικας με βάση τον τύπο των πιθανών απαντήσεων. Ο κώδικας αυτός δοκιμάζεται σε έναν περιορισμένο αριθμό απαντήσεων, πράγμα που σημαίνει ότι επιτρέπει την τροποποίησή του και την βελτίωσή του.
- Επαληθεύεται η αξιοπιστία κατά την ανάλυση των απαντήσεων από τους διαφορετικούς ερευνητές.

Τέλος, η ανάπτυξη των αυτόματων μέσων επεξεργασίας των πληροφοριών και των ηλεκτρονικών υπολογιστών επιτρέπει την εφαρμογή των μεθόδων της ανάλυσης

των πολυάριθμων και των πολύπλοκων δεδομένων. Η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών επιτρέπει να γίνεται ταχύτατη και λεπτομερέστατη επεξεργασία των πολυδιάστατων δεδομένων. Για αυτό πρέπει από την φάση του σχεδιασμού της έρευνας να υπάρχει μία στενή συνεργασία μεταξύ των ερευνητών, των στατιστικολόγων και των ειδικών στην ηλεκτρονική επεξεργασία των δεδομένων, ώστε να προκαθορίζεται το μοντέλο της επεξεργασίας των πληροφοριών, που με το ερωτηματολόγιο θα συγκεντρωθούν (Βάμβουκας, 1998).

3.5 Το ερωτηματολόγιο για τους μύθους στην προσχολική εκπαίδευση

Αρχικά, η έρευνα μας διεξάχθηκε στην Μακεδονία. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας έχει θέμα «**Οι μύθοι στην προσχολική εκπαίδευση**». Αυτό το ερωτηματολόγιο απευθύνεται μόνο σε νηπιαγωγούς. Η έρευνα αποτελείται από 50 ερωτηματολόγια, δηλαδή 50 νηπιαγωγοί απάντησαν στις ερωτήσεις.

Όλο το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 8 ερωτήσεις και έχει μία κλίμακα διαβάθμισης, η οποία είναι ως εξής:

1= καθόλου

2= λίγο

3= πολύ

4= πάρα πολύ

Στην συνέχεια, παρουσιάζεται το δείγμα του ερωτηματολογίου και στο παράρτημα υπάρχει η αναλυτική παρουσίαση των 50 ερωτηματολογίων, τα οποία είναι συμπληρωμένα από τους νηπιαγωγούς.

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥΣ

Στην κάθε παρακάτω ερώτηση- πρόταση κυκλώστε τον αντίστοιχο αριθμό, αξιολογώντας την με βάση την 4βαθμη κλίμακα διαβάθμισης:

Κλίμακα διαβάθμισης:

1= καθόλου, 2= λίγο, 3= πολύ, 4= πάρα πολύ

1. Πόσο συχνά χρησιμοποιείται τους μύθους μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία;	1	2	3	4
2. Τα παιδιά δείχνουν ενδιαφέρον όταν τους διαβάζετε μύθους;	1	2	3	4
3. Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε τους μύθους ως αφορμή για μια δραστηριότητα;	1	2	3	4
4. Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε τους μύθους ως κύρια λογοτεχνική δραστηριότητα;	1	2	3	4
5. Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε τους μύθους ως εργαλείο για την εμπέδωση μιας δραστηριότητας ή μίας έννοιας που έχετε διδάξει;	1	2	3	4
6. Προτείνετε στα παιδιά να αναπλάσουν δημιουργικά δομικά συστατικά του μύθου;(σύνθεση ενός διαφορετικού τέλους ή αναδιήγηση μίας ιστορίας από διαφορετική οπτική γωνία)	1	2	3	4
7. Θεωρείτε ότι η θέση των μύθων είναι σημαντική για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών;	1	2	3	4
8. Θεωρείτε ότι το Δ.Ε.Π.Π.Σ. αναδεικνύει την αξία των μύθων για την προσχολική εκπαίδευση;	1	2	3	4

Ευχαριστώ πολύ.

Το δείγμα της έρευνας μας αποτελείται από 8 ερωτήματα, τα οποία αποτελούν τις 8 κατηγορίες/μεταβλητές, στις οποίες καταγράφηκαν και αναλύθηκαν οι απαντήσεις των νηπιαγωγών:

1^η κατηγορία: η χρήση των μύθων μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία

2^η κατηγορία: το ενδιαφέρον των παιδιών για την ακρόαση των μύθων

3^η κατηγορία: η χρήση των μύθων ως αφορμή μιας δραστηριότητας

4^η κατηγορία: η χρήση των μύθων ως κύρια δραστηριότητα

5^η κατηγορία: η χρήση των μύθων ως εργαλείο εμπέδωσης μιας δραστηριότητας

6^η κατηγορία: δημιουργικά παιχνίδια με αφορμή ένα μύθο

7^η κατηγορία: η σπουδαιότητα των μύθων στην προσχολική διαπαιδαγώγηση των παιδιών

8^η κατηγορία: η ανάδειξη της αξίας των μύθων μέσα στο Δ.Ε.Π.Π.Σ.

4^ο Κεφάλαιο – 4^η Ενότητα – Αποτελέσματα Έρευνας

4.1 Ποσοτική ανάλυση ερωτηματολογίων/ανάλυση ερωτήσεων-κατηγοριών

1^η Κατηγορία:

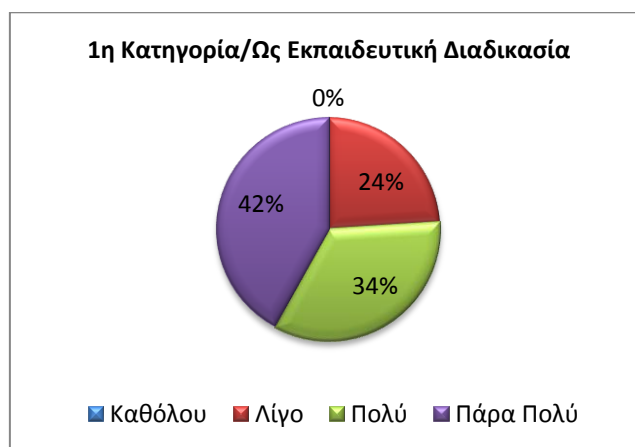
-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 1^η κατηγορία, οι 0 απάντησαν καθόλου, δηλαδή ότι όλοι οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τους μύθους μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 1^η κατηγορία, οι 24 απάντησαν λίγο, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν λίγο τους μύθους μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 1^η κατηγορία, οι 34 απάντησαν πολύ, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν πολύ τους μύθους μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 1^η κατηγορία, οι 42 απάντησαν πάρα πολύ, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν πάρα πολύ τους μύθους μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Στο γράφημα 1 παρατηρούμε τις απαντήσεις των παιδιών για την χρήση των μύθων μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία:

Γράφημα 1

2^η Κατηγορία

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 2^η κατηγορία, οι 0 απάντησαν καθόλου, δηλαδή ότι όλα τα παιδιά ενδιαφέρονται για την ακρόαση των μύθων.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 2^η κατηγορία, οι 15 απάντησαν λίγο, δηλαδή ότι υπάρχει λίγο το ενδιαφέρον των παιδιών για την ακρόαση των μύθων.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 2^η κατηγορία, οι 44 απάντησαν πολύ, δηλαδή ότι υπάρχει πολύ το ενδιαφέρον των παιδιών για την ακρόαση των μύθων.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 2^η κατηγορία, οι 41 απάντησαν πάρα πολύ, δηλαδή ότι υπάρχει πάρα πολύ το ενδιαφέρον των παιδιών για την ακρόαση των μύθων.

Στο γράφημα 2 παρατηρούμε τις απαντήσεις των νηπιαγωγών για το ενδιαφέρον των παιδιών για την ακρόαση των μύθων:

Γράφημα 2

3^η Κατηγορία

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **3^η** κατηγορία, ο 1 απάντησε καθόλου, δηλαδή ότι δεν χρησιμοποιεί καθόλου τους μύθους ως αφορμή μιας δραστηριότητας.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **3^η** κατηγορία, οι 31 απάντησαν λίγο, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν λίγο τους μύθους ως αφορμή μιας δραστηριότητας.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **3^η** κατηγορία, οι 51 απάντησαν πολύ, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν πολύ τους μύθους ως αφορμή μιας δραστηριότητας.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **3^η** κατηγορία, οι 17 απάντησαν πάρα πολύ, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν πάρα πολύ τους μύθους ως αφορμή μιας δραστηριότητας.

Στο γράφημα 3 παρατηρούμε τις απαντήσεις των παιδιών για την χρήση των μύθων ως αφορμή μιας δραστηριότητας:

Γράφημα 3

4^η Κατηγορία

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 4^η κατηγορία, ο 1 απάντησε καθόλου, δηλαδή ότι δεν χρησιμοποιεί καθόλου τους μύθους ως κύρια δραστηριότητα.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 4^η κατηγορία, οι 38 απάντησαν λίγο, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν λίγο τους μύθους ως κύρια δραστηριότητα.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 4^η κατηγορία, οι 27 απάντησαν πολύ, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν πολύ τους μύθους ως κύρια δραστηριότητα.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 4^η κατηγορία, οι 34 απάντησαν πάρα πολύ, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν πάρα πολύ τους μύθους ως κύρια δραστηριότητα.

Στο γράφημα 4 παρατηρούμε τις απαντήσεις των νηπιαγωγών για την χρήση των μύθων ως κύρια δραστηριότητα:

Γράφημα 4

5^η Κατηγορία

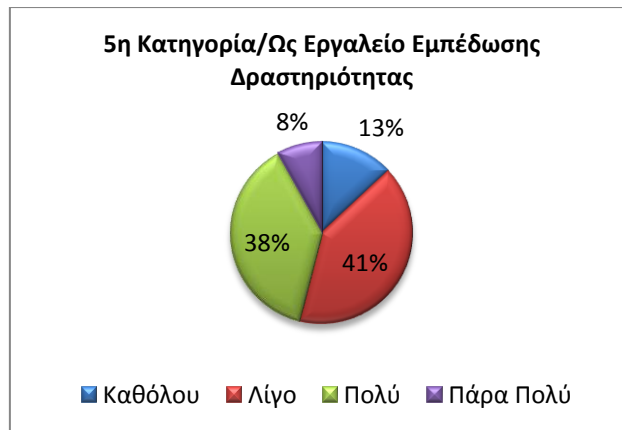
-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 5^η κατηγορία, οι 13 απάντησαν καθόλου, δηλαδή ότι δεν χρησιμοποιούν καθόλου τους μύθους ως εργαλείο εμπέδωσης μίας δραστηριότητας.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 5^η κατηγορία, οι 41 απάντησαν λίγο, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν λίγο τους μύθους ως εργαλείο εμπέδωσης μίας δραστηριότητας.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 5^η κατηγορία, οι 38 απάντησαν πολύ, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν πολύ τους μύθους ως εργαλείο εμπέδωσης μίας δραστηριότητας.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 5^η κατηγορία, οι 8 απάντησαν πάρα πολύ, δηλαδή ότι χρησιμοποιούν πάρα πολύ τους μύθους ως εργαλείο εμπέδωσης μίας δραστηριότητας.

Στο γράφημα 5 παρατηρούμε τις απαντήσεις των νηπιαγωγών για την χρήση των μύθων ως εργαλείο εμπέδωσης μίας δραστηριότητας:

Γράφημα 5

6^η Κατηγορία

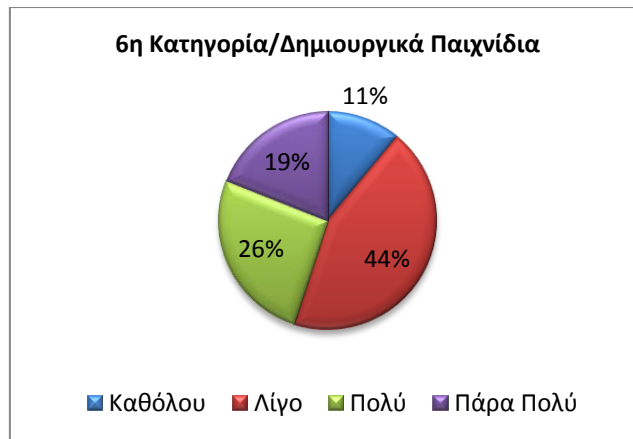
-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 6^η κατηγορία, οι 11 απάντησαν καθόλου, δηλαδή ότι δεν προτείνουν καθόλου τα δημιουργικά παιχνίδια με αφορμή ένα μύθο.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 6^η κατηγορία, οι 44 απάντησαν λίγο, δηλαδή ότι προτείνουν λίγο τα δημιουργικά παιχνίδια με αφορμή ένα μύθο.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 6^η κατηγορία, οι 26 απάντησαν πολύ, δηλαδή ότι προτείνουν πολύ τα δημιουργικά παιχνίδια με αφορμή ένα μύθο.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην 6^η κατηγορία, οι 19 απάντησαν πάρα πολύ, δηλαδή ότι προτείνουν πάρα πολύ τα δημιουργικά παιχνίδια με αφορμή ένα μύθο.

Στο γράφημα 6 παρατηρούμε τις απαντήσεις των νηπιαγωγών για τα δημιουργικά παιχνίδια με αφορμή ένα μύθο:

Γράφημα 6

7^η Κατηγορία

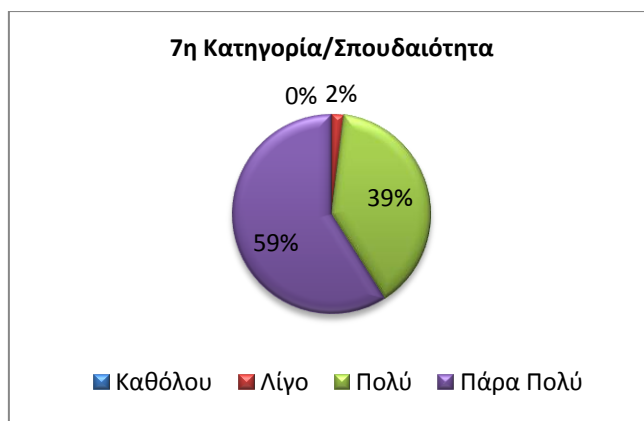
-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **7^η** κατηγορία, οι 0 απάντησαν καθόλου, δηλαδή ότι όλοι οι νηπιαγωγοί θεωρούν σημαντική/σπουδαία την θέση των μύθων στην προσχολική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **7^η** κατηγορία, οι 2 απάντησαν λίγο, δηλαδή ότι θεωρούν λίγο σημαντική/σπουδαία την θέση των μύθων στην προσχολική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **7^η** κατηγορία, οι 39 απάντησαν πολύ, δηλαδή ότι θεωρούν πολύ σημαντική/σπουδαία την θέση των μύθων στην προσχολική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **7^η** κατηγορία, οι 59 απάντησαν πάρα πολύ, δηλαδή ότι θεωρούν πάρα πολύ σημαντική/σπουδαία την θέση των μύθων στην προσχολική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

Στο γράφημα 7 παρατηρούμε τις απαντήσεις των νηπιαγωγών για την σπουδαιότητα των μύθων στην προσχολική διαπαιδαγώγηση των παιδιών:

Γράφημα 7

8^η Κατηγορία

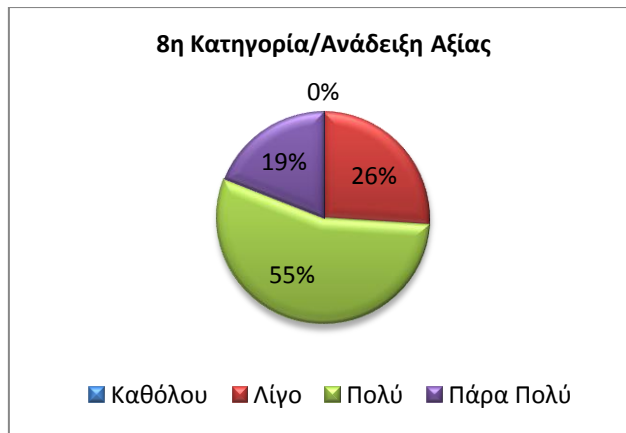
-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **8^η** κατηγορία, οι 0 απάντησαν καθόλου, δηλαδή ότι όλοι οι νηπιαγωγοί θεωρούν την ανάδειξη της αξίας των μύθων μέσα στο Δ.Ε.Π.Π.Σ.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **8^η** κατηγορία, οι 26 απάντησαν λίγο, δηλαδή ότι θεωρούν λίγο την ανάδειξη της αξίας των μύθων μέσα στο Δ.Ε.Π.Π.Σ.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **8^η** κατηγορία, οι 55 απάντησαν πολύ, δηλαδή ότι θεωρούν πολύ την ανάδειξη της αξίας των μύθων μέσα στο Δ.Ε.Π.Π.Σ.

-Από τους 50 ερωτηθέντες, στην **8^η** κατηγορία, οι 19 απάντησαν πάρα πολύ, δηλαδή ότι θεωρούν πάρα πολύ την ανάδειξη της αξίας των μύθων μέσα στο Δ.Ε.Π.Π.Σ.

Στο γράφημα 8 παρατηρούμε τις απαντήσεις των νηπιαγωγών για την ανάδειξη της αξίας των μύθων μέσα στο Δ.Ε.Π.Π.Σ.:

Γράφημα 8

4.2 Ποιοτική ανάλυση ερωτηματολογίων/ανάλυση ερωτήσεων-κατηγοριών

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η οποία παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα, παρατηρούμε ότι οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τους μύθους μέσα στα εκπαιδευτικά τους προγράμματα. Πιο συγκεκριμένα:

- Στην **1^η** κατηγορία, η οποία αφορά την χρήση των μύθων μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία, παρατηρούμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νηπιαγωγών χρησιμοποιεί πολύ τους μύθους.
- Στην **2^η** κατηγορία, η οποία αφορά το ενδιαφέρον των παιδιών για την ακρόαση των μύθων, παρατηρούμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό των παιδιών δείχνει πολύ ενδιαφέρον στην ακρόαση των μύθων από τις νηπιαγωγούς.
- Στην **3^η** κατηγορία, η οποία αφορά την χρήση των μύθων ως αφορμή για μία δραστηριότητα, παρατηρούμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νηπιαγωγών χρησιμοποιεί πολύ τους μύθους ως αφορμή για τις δραστηριότητές τους και ένα μεγάλο ποσοστό των νηπιαγωγών χρησιμοποιεί λίγο τους μύθους ως αφορμή για τις δραστηριότητές τους.
- Στην **4^η** κατηγορία, η οποία αφορά την χρήση των μύθων ως κύρια δραστηριότητα, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών χρησιμοποιεί λίγο τους μύθους ως κύρια δραστηριότητα στο πρόγραμμά τους.

➤ Στην 5^η κατηγορία, η οποία αφορά την χρήση των μύθων ως εργαλείο εμπέδωσης μίας δραστηριότητας, παρατηρούμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νηπιαγωγών χρησιμοποιεί πολύ τους μύθους για την καλύτερη εμπέδωση της δραστηριότητας από τα παιδιά και ένα μεγάλο ποσοστό των νηπιαγωγών χρησιμοποιεί λίγο τους μύθους για την καλύτερη εμπέδωση της δραστηριότητας από τα παιδιά.

➤ Στην 6^η κατηγορία, η οποία αφορά την πρόταση των δημιουργικών παιχνιδιών με αφορμή ένα μύθο, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών χρησιμοποιεί λίγο τα δημιουργικά παιχνίδια, τα οποία έχουν άμεση σχέση/αφορμή με ένα μύθο.

➤ Στην 7^η κατηγορία, η οποία αφορά την σπουδαιότητα των μύθων στην προσχολική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών θεωρεί πάρα πολύ σπουδαία την χρήση των παραμυθιών και των μύθων για την καλύτερη προσχολική διαπαιδαγώγηση όλων των παιδιών.

➤ Στην 8^η κατηγορία, η οποία αφορά την ανάδειξη της αξίας των παραμυθιών και των μύθων μέσα στο Δ.Ε.Π.Π.Σ., παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών θεωρεί πολύ την ανάδειξη της αξίας των παραμυθιών και των μύθων μέσα στο εκπαιδευτικό εγχειρίδιο για τα νηπιαγωγεία.

4.3 Γενικά συμπεράσματα της έρευνας

➤ Από την έρευνα, την οποία διεξαγάγαμε σε 50 νηπιαγωγούς με θέμα «Οι μύθοι στην προσχολική εκπαίδευση», τα αποτελέσματα είναι ποικίλα και πολύ ενδιαφέροντα, καθώς οι απαντήσεις των νηπιαγωγών διέφεραν ιδιαίτερα μεταξύ τους.

➤ Αρχικά, η ερώτηση, η οποία αφορούσε την χρήση των μύθων μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία, από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι όλοι οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τους μύθους μέσα στην εκπαιδευτική τους διαδικασία.

➤ Η ερώτηση, η οποία αφορούσε το ενδιαφέρον των παιδιών για την ακρόαση των μύθων, από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι τα παιδιά δείχνουν ενδιαφέρον για την ακρόαση των μύθων.

➤ Η ερώτηση, η οποία αφορούσε την χρήση των μύθων ως αφορμή μίας δραστηριότητας, από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι οι

νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τους μύθους ως αφορμή για την δραστηριότητα τους.

➤ Η ερώτηση, η οποία αφορούσε την χρήση των μύθων ως κύρια δραστηριότητα, από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τους μύθους ως κύρια δραστηριότητα.

➤ Η ερώτηση, η οποία αφορούσε την χρήση των μύθων ως εργαλείο εμπέδωσης μίας δραστηριότητας, από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τους μύθους ως εργαλείο εμπέδωσης μίας δραστηριότητας.

➤ Η ερώτηση, η οποία αφορούσε την οργάνωση των δημιουργικών παιχνιδιών με αφορμή ένα μύθο, από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τους μύθους για την οργάνωση των δημιουργικών παιχνιδιών των παιδιών.

➤ Η ερώτηση, η οποία αφορούσε την σπουδαιότητα των μύθων στην προσχολική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι όλοι οι νηπιαγωγοί θεωρούν σπουδαία εργαλεία τους μύθους για την προσχολική διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

➤ Η ερώτηση, η οποία αφορούσε την ανάδειξη της αξίας των μύθων μέσα στο Δ.Ε.Π.Π.Σ., τα αποτελέσματα αποδεικνύουν ότι όλοι οι νηπιαγωγοί θεωρούν ότι η αξία των μύθων αναδεικνύεται μέσα στο Δ.Ε.Π.Π.Σ.

5^ο Κεφάλαιο – 5 Ενότητα – Από την Θεωρία στην Πράξη – Δημιουργικό Μέρος της Διπλωματικής Εργασίας

Μία Σύγχρονη Μυθολογία

5.1 Δραστηριότητες

Διδακτικό σχέδιο και υλοποίηση δραστηριοτήτων, αξιοποιώντας τους Μύθους του Αισώπου σε σχέση με την δημιουργική γραφή στο εκπαιδευτικό – προσχολικό περιβάλλον.

Εκπαιδευτικό Περιβάλλον: Παιδικός Σταθμός – Νηπιαγωγείο «Ζαφρανά»

Τάξη: Προνήπια

Νηπιαγωγός: Αναστασία Βούλγαρη

Αριθμός Παιδιών: 25 (15 κορίτσια, 10 αγόρια)

Θέμα: «Μία Σύγχρονη Μυθοσαλάτα με τους ήρωες του Αισώπου»

Τίτλος Μυθοσαλάτας: «Οι Ξεχωριστοί»

Χρονική Διάρκεια: Μία εβδομάδα

Υλικά και μέσα:

- Μύθοι του Αισώπου
 - Η καρακάξα που ήθελε να γίνει παγόνη
 - Το λιοντάρι και το ποντίκι
 - Ο λαγός και η χελώνα
 - Η αλεπού και ο τράγος
- Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
- Φύλλα εργασίας
- Χαρτόνια
- Μαρκαδόροι, ξυλομπογιές, νερομπογιές
- Κασετόφωνο
- Κασέτες(αφήγηση μύθων)

Στόχοι Διδασκαλίας:

Οι αρχικοί στόχοι είναι:

- η γνωριμία των προνήπιων με τους Μύθους του Αισώπου και τον Αίσωπο
- η ανάλυση των 4 μύθων
- η κατανόηση της διδακτικής αξίας τους
- η κατανόηση των διαχρονικών αληθειών και αξιών του κάθε μύθου ξεχωριστά
- η εκπαιδευτική ψυχαγωγία των παιδιών
- η ζωντάνια και η απλότητα στην γραφή
- η ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας των μαθητών
- η ομαδική συνεργασία/αλληλεπίδραση μεταξύ τους
- η επαφή/γνωριμία με την δημιουργική γραφή
- η κατασκευή μίας νέας συγγραφικής δημιουργίας(μυθοσαλάτα)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Δευτέρα

Γνωριμία με τους μύθους του Αισώπου

1. Δραστηριότητα

- Στόχος: Τα παιδιά να κατανοήσουν τον κάθε μύθο.
- Στόχος: Τα παιδιά να καλλιεργήσουν τον προφορικό τους λόγο μέσα από την αφήγηση και τις ερωτήσεις, είτε που τους γεννήθηκαν, είτε που τους θέτονται από την εκπαιδευτικό.
- Στόχος: Τα παιδιά να εκφράσουν τα συναισθήματα, που ο μύθος τους προκάλεσε.

Αφόρμηση:

Από την αρχή της σχολικής χρονιάς, τα περισσότερα παιδιά έδειχναν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους μύθους του Αισώπου. Είτε από την ανάγνωση μύθων με τους γονείς τους και την αναφορά μέσα στην τάξη, είτε από θεατρικές παραστάσεις, τις οποίες παρακολούθησαν κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Μάλιστα, μια ημέρα, ένα παιδί(Ελένη), έφερε ένα βιβλίο με διάφορους μύθους του Αισώπου, το οποίο είχε εξαιρετική εικονογράφηση. Όλα τα παιδιά ζήτησαν να διαβαστεί μέσα στην τάξη. Ακριβώς, αυτός ήταν ο λόγος για να ξεκινήσει αυτό το «μυθικό ταξίδι».

Περιγραφή:

Στην αρχή, η νηπιαγωγός παρουσιάζει τον κάθε μύθο στα παιδιά ξεχωριστά(4 βιβλία). Επίσης, η νηπιαγωγός κρατάει 2 εικόνες από τους βασικούς ήρωες της κάθε ιστορίας(π.χ. καρακάξα – παγόνι, λιοντάρι – ποντίκι, λαγός – χελώνα, αλεπού - τράγος). Οι αρχικές παρατηρήσεις εστιάζουν στο βιβλίο, δηλαδή η νηπιαγωγός ξεκινάει μία συζήτηση για το μπροστόφυλλο, το οπισθόφυλλο, τον συγγραφέα, τον εκδοτικό οίκο και στην συνέχεια επεκτείνεται στις εικόνες, ώστε τα παιδιά να αρχίσουν να φαντάζονται και να υποθέτουν την πλοκή του μύθου. Φυσικά, σε αυτό το σημείο είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι οι μύθοι είναι οικείοι στα περισσότερα παιδιά της τάξης και πολλά παιδιά γνώριζαν την πλοκή. Το ενδιαφέρον, όμως, για την ανάγνωση, παρέμενε ιδιαίτερα έντονο. Όμως, η αφήγηση και η έκφραση των συναισθημάτων του κάθε παιδιού για τους μύθους, τις ιστορίες, την περιγραφή των ηρώων και τα διδακτικά μηνύματα, τα οποία κρύβονται από πίσω, δημιουργούν στα παιδιά μία γλωσσική δυσκολία, η οποία θα ξεπεραστεί με την συζήτηση – επανάληψη.

Μετά, από την ανάγνωση των 2 πρώτων μύθων, θέτονται στα παιδιά νέες ερωτήσεις, ανοικτού τύπου, οι οποίες έχουν ως βασικό στόχο να εξελίξουν τον μύθο και τις πιθανές – αρχικές αναφορές των προνήπιων. Στην συνέχεια, η δραστηριότητα ολοκληρώνεται με την ανάγνωση των 2 επόμενων μύθων και φυσικά η διαδικασία ολοκληρώνεται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, που αναφέρθηκε παραπάνω. Μετά από την ανάγνωση και την συζήτηση, τα παιδιά εκφράζουν τα συναισθήματα τους για τα ζώα, τα οποία φέρθηκαν πιο «δόλια» στα άλλα ζώα και ξεκινάει ένα παιχνίδι ομοιοτήτων και διαφορών(π.χ. μεγάλα – μικρά ζώα, έξυπνα – πονηρά, δυνατά – αδύναμα, ύπουλα – υπομονετικά).

Ενδεικτικές ερωτήσεις της νηπιαγωγού:

1. Ο μύθος αυτός μοιάζει με κάποιο άλλο μύθο που έχετε διαβάσει;
2. Σε τι διαφέρει;
3. Τελικά το λιοντάρι ή το ποντίκι είναι πιο δυνατό;
4. Το λιοντάρι φέρθηκε σωστά στο ποντίκι;
5. Το λιοντάρι ή το ποντίκι φάνηκε να είναι πιο δυνατό;
6. Ήταν σωστή η συμπεριφορά του λιονταριού;

Ενέργειες παιδιών:

1. Παρατήρηση κάθε βιβλίου(μύθοι)
2. Ακουστική αφήγηση
3. Παρατήρηση εικόνων
4. Συζήτηση – συμμετοχή

Μέθοδος:

Βιωματική προσέγγιση της γνώσης(παρατήρηση, αφήγηση, διάλογος – συζήτηση - ερωτήσεις).

Υλικά:

1. Βιβλίο(μύθοι)
2. 2 εικόνες που θα απεικονίζουν τον κάθε ήρωα της ιστορίας

Το ίδιο μοτίβο ερωτήσεων – ενεργειών επαναλαμβάνεται και στους υπόλοιπους μύθους.

Στην συνέχεια, καθώς η νηπιαγωγός έχει τραβήξει το ενδιαφέρον των παιδιών, επεκτείνεται σε περισσότερες λεπτομέρειες – πληροφορίες, οι οποίες αφορούν τον συγγραφέα(Αίσωπος). Πιο συγκεκριμένα, αναφορές για την ζωή του, για την καταγωγή του, για το ύφος της γραφής του και για τις διαχρονικές αξίες του κάθε μύθου του.

Τίτλος: Ταξινόμηση ζώων

2. Δραστηριότητα

- Στόχος: Τα παιδιά να αναπτύξουν τις χειρωνακτικές τους ικανότητες.
- Στόχος: Τα παιδιά να ταξινομήσουν τα ζώα σε ζώα του δάσους και σε ζώα της αυλής – σπιτιού.

Περιγραφή: Στα παιδιά παρουσιάζονται εικόνες από όλους τους ήρωες της κάθε ιστορίας.

Ζώα του δάσους	Ζώα της αυλής

Ενδεικτικές ερωτήσεις της νηπιαγωγού:

1. Ποιο ζώο διαλέγεις;
2. Ποιος είναι ο λόγος που διαλέγεις αυτό το ζώακι; Τι σου άρεσε περισσότερο;
3. Σε ποια κατηγορία θα τοποθετήσεις το ζώο που διάλεξες;

Ενέργειες παιδιών:

1. Παρατήρηση εικόνων – ηρώων
2. Έκφραση συναισθημάτων
3. Ταξινόμηση των ζώων

Υλικά:

1. Βιβλία(μύθοι)
2. Χαρτόνι για την κατασκευή του πίνακα
3. Εικόνες ζώων
4. Μαρκαδόροι
5. Κόλλα

Τρίτη

Τίτλος: Παρατήρηση και περιγραφή αγαπημένης σκηνής

1. Δραστηριότητα

- Στόχος: Τα παιδιά να παρατηρήσουν και να περιγράψουν τις σκηνές του κάθε μύθου.
- Στόχος: Τα παιδιά να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο, παρουσιάζοντας την σκηνή, που τους εντυπωσίασε περισσότερο.

- Στόχος: Τα παιδιά να αναπτύξουν την λεπτή τους κινητικότητα.

Περιγραφή:

Αρχικά, η νηπιαγωγός υπενθυμίζει τους μύθους στα παιδιά με ερωτοαπαντήσεις. Στον πίνακα αναφοράς, τοποθετεί όλες τις εικόνες από τις σκηνές του κάθε μύθου, ώστε τα παιδιά να τις παρατηρήσουν. Στην συνέχεια, χωρίζει τα παιδιά σε ομάδες με λαχνίσματα και σε κάθε ομάδα δίνει από μία σκηνή, ώστε να την ζωγραφίσουν με την δική τους φαντασία. Μόλις, η ζωγραφιά ολοκληρωθεί, ζητάει από τα παιδιά να μαζευτούν στον χώρο της παρεούλας και να περιγράψουν τι έχουν ζωγραφίσει. Έχοντας υπενθυμίσει ότι στο εξώφυλλο αναγράφεται το όνομα του συγγραφέα, ζητάει πάλι από τα παιδιά να γράψουν το όνομα τους με τον δικό τους τρόπο.

Ενδεικτικές ερωτήσεις της νηπιαγωγού:

1. Ποιος θυμάται τι έλεγε ο κάθε μύθος;
2. Τι ζωγραφίσατε;
3. Τι κάνει ο κάθε ήρωας στον αντίστοιχο μύθο που διαλέξατε;

Ενέργειες παιδιών:

1. Ακουστική αφήγηση
2. Παρατήρηση εικόνων(βιβλίο - εικόνες)
3. Δημιουργία - παρουσίαση ζωγραφιάς
4. Έκφραση συναισθημάτων

Υλικά:

1. Εικόνες
2. Χαρτιά Α4
3. Ξυλομπογιές/κηρομπογιές

Τετάρτη

Τίτλος: Μίμηση ζώων

1. Δραστηριότητα

- Στόχος: Τα παιδιά να αναπτύξουν τις μιμητικές και τις κινητικές τους ικανότητες.

Περιγραφή Ψυχοκινητικού Παιχνιδιού:

Η νηπιαγωγός μαζεύει τα παιδιά στον χώρο της παρεούλας και τους προτείνει να μιμηθούν το ποντίκι και το λιοντάρι και αντίστοιχα και τους άλλους ήρωες του κάθε μύθου σε διάφορες καταστάσεις(ρυθμός, φωνή, λόγια από μία ή και περισσότερες σκηνές). Έπειτα, τοποθετεί μία κασέτα στο κασετόφωνο και ζητάει από τα παιδιά να σηκωθούν όρθια. Κάθε φορά, που η μουσική θα σταματάει, θα τους ζητάει να κάνουν και κάτι διαφορετικό. Εκτός από την μουσική, άλλες φορές, τον ρυθμό θα δίνουν τα

χέρια ή τα πόδια. Στην συνέχεια, με ένα μαύρο μολυβάκι, ζωγραφίζει στα παιδιά μουστάκια στα πρόσωπα των παιδιών(κάθε παιδί – ένα ζώακι) και με αυτό τον τρόπο το παιχνίδι συνεχίζεται, για όση ώρα το ενδιαφέρον των παιδιών μένει ζωντανό.

Ενέργειες παιδιών:

1. Μίμηση
2. Αναπαράσταση ζώου(φωνή)
3. Αναπαράσταση μίας ή και περισσότερων σκηνών ενός μύθου
4. Χορός - τραγούδι

Υλικά:

1. Κασετόφωνο
2. Τραγούδια
3. Μαύρο μολύβι(μουστάκια)

Πέμπτη

Τίτλος: Κατασκευή μάσκας

1. Δραστηριότητα

- Στόχος: Τα παιδιά να αναγνωρίσουν τις διαφορές μεταξύ του ποντικού και του λιονταριού(αντίστοιχα και κάθε άλλου ήρωα).
- Στόχος: Τα παιδιά να κατασκευάσουν μια μάσκα με τον πιο αγαπημένο τους ήρωα.

Περιγραφή:

Η νηπιαγωγός μαζεύει τα παιδιά στην ηλεκτρονική γωνιά της τάξης(υπολογιστής) και δείχνει εικόνες από λιοντάρια και ποντίκια. Στην συνέχεια, δίνει χαρτόνια στα παιδιά, έχοντας σχηματίσει μόνο το περίγραμμα του κεφαλιού του κάθε ζώου. Στον πίνακα αναφοράς, έχουν τοποθετηθεί εικόνες των ζώων, ώστε να τις παρατηρούν και να παίρνουν ιδέες.

Ενδεικτικές ερωτήσεις της νηπιαγωγού:

1. Ποσά πόδια έχει για παράδειγμα ένα ποντίκι και πόσα ένα λιοντάρι;
2. Τι χρώμα έχουν;
3. Ποιο σας φαίνεται πιο μεγάλο και ποιο πιο μικρό;
4. Ποιο είναι πιο άγριο;
5. Έχετε συναντήσει ποτέ κάποιο από αυτά τα ζώα; Αν ναι, που; Σε κάποιο ζωολογικό κήπο; Σε κάποιο δάσος;
6. Θα θέλατε να έχετε ένα ζώακι σπίτι σας; Ποιος από εσάς έχει ζώακι στο σπίτι του;

Ενέργειες παιδιών:

1. Παρατήρηση εικόνων(υπολογιστής και πίνακας αναφοράς)
2. Κατασκευή – δημιουργία την μάσκας

Υλικά:

1. Υπολογιστής
2. Εικόνες(υπολογιστής - πίνακας αναφοράς)
3. Χαρτόνια
4. Μαρκαδόροι/Ξυλομπογιές/Κηρομπογιές

Τίτλος: Δραματοποίηση μίας αγαπημένης σκηνής από έναν μύθο

2. Δραστηριότητα

- Στόχος: Τα παιδιά να διαλέξουν την σκηνή της αρεσκείας τους.
- Στόχος: Τα παιδιά να συνεργαστούν σε ομάδες για την θεατρική τους αναπαράσταση.
- Στόχος: Τα παιδιά να δραματοποιήσουν μια/ ή και περισσότερες σκηνές ενός μύθου.

Περιγραφή:

Καθώς, τα παιδιά έχουν κατασκευάσει τις μάσκες, και πάλι χωρίζονται σε μικρές ομάδες των 3 – 4 ατόμων με την διαδικασία τους λαχνίσματος και η νηπιαγωγός ζητάει να δραματοποιήσουν μία σκηνή του μύθου, που τους άρεσε, δηλαδή των ηρώων που αγάπησαν περισσότερο και ταυτίστηκαν μαζί τους. Κάθε ομαδούλα θα αποφασίσει ξεχωριστά, φυσικά και με την βοήθεια της νηπιαγωγού, ποια/ποιες σκηνή/σκηνές από όλες θέλουν να αναπαραστήσουν. Έπειτα, κάθε ομάδα φοράει τις μάσκες της και ετοιμάζουν τα λόγια τους, τις κινήσεις τους και τις θέσεις τους με την καθοδήγηση της νηπιαγωγού. Και οι πρόβες ξεκινούν!!!

Ενδεικτικές ερωτήσεις της νηπιαγωγού:

1. Ποιο μύθο προτιμάτε και σας άρεσε περισσότερο;
2. Ποιος ζώακι θα διαλέξετε;
3. Ποια σκηνή θα θέλατε να παίξετε;

Ενέργειες παιδιών:

1. Επιλογή μύθου
2. Προτίμηση χαρακτήρα – ηρώου
3. Απόφαση αναπαράστασης σκηνής

Παρασκευή

Τίτλος: Αφήγηση μύθου – Παρατήρηση σύνθεσης βιβλίου

1. Δραστηριότητα

- Στόχος: Τα παιδιά να αφηγηθούν με δικά τους λόγια την ιστορίες των μύθων.
- Στόχος: Να παρατηρήσουν το μπροστόφυλλο και το οπισθόφυλλο του κάθε βιβλίου.

Περιγραφή:

Τα παιδιά κάθονται στις θέσεις τους στον χώρο της παρεούλας και η νηπιαγωγός παραθέτει στο χαλί τα βιβλία, που όλη την εβδομάδα διάβασαν, παρατήρησαν, κατασκεύασαν μάσκες με τους ήρωες καθώς και δραματοποίησαν. Η δραστηριότητα ξεκινάει με συγκεκριμένες ερωτήσεις, ανοιχτού τύπου, για τα χαρακτηριστικά του κάθε βιβλίου. Δηλαδή, πιο συγκεκριμένα, για τον συγγραφέα, για τον τίτλο του βιβλίου, για τις εκδόσεις, για την περίληψη της ιστορίας στο πίσω μέρος του κάθε βιβλίου. Φυσικά, υπάρχουν αναφορές για τις εικόνες και για τα ζώα, τα οποία παρατηρούν ξανά. Επίσης, η νηπιαγωγός δίνει το κάθε βιβλίο ξεχωριστά σε κάθε παιδί και του ζητάει να «πιάσει προσεκτικά» και να παρατηρήσει ότι κάθε βιβλίο είναι διαφορετικό στην σύνθεση του, δηλαδή να παρατηρήσει την βιβλιοδεσία του και το πόσο παλιό/καινούργιο μπορεί να είναι.

Ενδεικτικές ερωτήσεις της νηπιαγωγού:

1. Τι παρατηρείτε στο κάθε βιβλίο;
2. Τι γράφει μπροστά; Τι γράφει πίσω;
3. Πως ονομάζεται το πρώτο φύλλο και πως το τελευταίο φύλλο κάθε βιβλίου;
4. Τι άλλο βλέπετε να υπάρχει πάνω;
5. Ποια ζώακια βλέπετε;
6. Όλα τα βιβλία μοιάζουν μεταξύ τους; Τι διαφορές έχουν;
7. Όλα είναι καινούργια;
8. Πως καταλαβαίνουμε ότι ένα βιβλίο είναι παλιό;

Ενέργειες παιδιών:

1. Παρατήρηση – ψηλάφηση βιβλίων
2. Έκφραση ιδεών
3. Προβληματισμός για την σύνθεση

Υλικά:

1. Μύθοι του Αισώπου

Τίτλος: Δημιουργία Μυθοσαλάτας

2. Δραστηριότητα

- Στόχος: Τα παιδιά να εκφράσουν τις ιδέες τους και τις προτάσεις τους.
- Στόχος: Τα παιδιά να συνεργαστούν μεταξύ τους, και με την βοήθεια της νηπιαγωγού, να σχεδιάσουν και να τελειοποιήσουν την δική τους μυθοσαλάτα.

- Στόχος: Να προετοιμάσουν τις δικές τους εικόνες για την μυθοσαλάτα τους.
- Στόχος: Να προτείνουν τίτλο.

Περιγραφή:

Η νηπιαγωγός συζητάει με τα παιδιά, ακούει το κάθε παιδί προσεκτικά και ταυτόχρονα καταγράφει τις ιδέες τους και τις προτάσεις τους. Συζητούν για το τι εικόνες θα χρειαστεί η μυθοσαλάτα τους και για το πώς θα κατασκευαστούν. Αναθέτει σε κάθε παιδί από ένα ρόλο, δηλαδή τι εικόνα θα ζωγραφίσει, ποια λόγια θα γράψει η ίδια στην κάθε εικόνα με βάση τις προτάσεις των παιδιών. Στο τέλος, η νηπιαγωγός διαβάζει όλα τα λόγια των παιδιών, ώστε να κάνουν τις τελικές τους διορθώσεις στην μυθοσαλάτα τους. Τέλος, η νηπιαγωγός καταγράφει τους τίτλους, που τα παιδιά πρότειναν, και προσπαθεί να καταλήξουν σε αυτόν που θα ταιριάζει περισσότερο με την ιστορία τους.

Παρακάτω, παρατίθεται η δημιουργική σύγχρονη μυθοσαλάτα των παιδιών στην τελική της μορφή, καθώς έχει επεξεργαστεί από την νηπιαγωγό, ώστε η ιστορία να μπορεί να έχει αρχή, μέση και τέλος. Τα βασικά στοιχεία της ιστορίας αποτελούνται από τις ιδέες των παιδιών.

Ενδεικτικές ερωτήσεις της νηπιαγωγού:

1. Ποιους ήρωες θα χρησιμοποιήσουμε;
2. Ποια θα είναι τα ονόματά τους;
3. Θα είναι φίλοι μεταξύ τους;
4. Που θα ζούνε;
5. Τι πρόβλημα μπορεί να έχουν ανάμεσα τους;
6. Ποια μπορεί να είναι η λύση στο πρόβλημά τους;
7. Τι ζωγραφιές θα βάλουμε μέσα στο βιβλίο μας;
8. Ποιος θα είναι ο τίτλος της ιστορίας μας;
9. Πως θα είναι το οπισθόφυλλο και το μπροστόφυλλο;
10. Πως θα μπορούσε να ξεκινάει η ιστορία μας;

Ενέργειες παιδιών:

1. Προτάσεις – ιδέες
2. Επιλογή ονομάτων
3. Κατασκευή εικόνων(ζωγραφιές)
4. Κατασκευή μπροστόφυλλου και οπισθόφυλλου
5. Πρόταση τίτλου

Υλικά:

1. Χαρτιά Α4
2. Μαρκαδόροι

5.2 «Μία σύγχρονη μυθοσαλάτα με τους ήρωες του Αισώπου»

- Η καρακάξα(Κυρία Γυαλιστερή) που ήθελε να γίνει παγόνι(Σούζη)
- Το λιοντάρι(Μαξ) και το ποντίκι(Μολ)
- Ο λαγός(Ζορ) και η χελώνα(Μπέλντα)
- Η αλεπού(Φρη) και ο τράγος(Φρεντ)

Τίτλος: «Οι Ξεχωριστοί»

«Γεια σας. Σας χαιρετώ. Ξεκινάω το ταξίδι μου. Υπόσχομαι, όμως, ότι θα γυρίσω, μόλις γνωρίσω τον κόσμο και πραγματοποιήσω τα όνειρά μου», είπε ο Μαξ το λιοντάρι.

«Θα μας λείψεις πολύ», είπαν με μία φωνή τα μικρά αδερφάκια του.

«Να προσέχεις, να προσέχεις πολύ τον εαυτό σου. Να μην ξεχάσεις ποτέ πως είσαι ένα πολύ ξεχωριστό λιοντάρι, γεμάτο αγάπη και καλοσύνη. Έτσι, θα μπορέσεις να βρεις καλούς και ξεχωριστούς φίλους», είπε η μαμά λιονταρίνα και χάιδεψε τον Μαξ.

Ο Μαξ, το λιονταράκι, κούνησε το κεφάλι του και ξεκίνησε το ταξίδι του ενθουσιασμένος. Κατά καιρούς, σκόνταφτε και έπεφτε, αλλά δεν τον ένοιαζε, γιατί θυμόταν πάντα τα λόγια της μαμάς του. Του έλεγε, από τότε που ήταν πολύ μικρό λιονταράκι, πως αυτά συμβαίνουν, όταν επιχειρείς να κάνεις κάτι καινούργιο.

«Θα συνεχίσω να περπατάω, δεν θέλω να μείνω πίσω, υπάρχουν ένα σωρό όμορφα πράγματα να ανακαλύψω εκεί έξω. Κάθε φορά, που θα πέφτω, θα σηκώνομαι όλο και πιο δυνατός», έλεγε ο Μαξ με ένα χαμόγελο.

Την ώρα που ο Μαξ προσπαθούσε να σηκωθεί πάλι, μετά από μια ακόμα τούμπα του μέσα σε μία τρύπα, ένιωσε πως κάτι τον χτύπησε στο κεφάλι του.

«Άουτς, άουτς!», φώναξε. «Τι ήταν αυτό;»

«Εεε, με συγχωρείτε... Σας χτύπησα, φαίνεται με το μαστούνι μου. Δεν σας είδα», είπε με την φωνή του να τρέμει ένα ποντικάκι.

«Μα τι μου λες τώρα;», είπε θυμωμένα ο Μαξ. «Δεν είμαι δα και αόρατος, ολόκληρο λιοντάρι είμαι! Μα καλά τυφλή είσαι;».

«Εεε..., όχι εντελώς, περίπου», απάντησε ο Μολ το ποντίκι. «Ζητάω και πάλι συγγνώμη, απλά δεν βλέπω και πολύ καλά. Παρόλα αυτά, έχω καταπληκτική όσφρηση και μπορώ να αναγνωρίζω τα πάντα από την μυρωδιά τους, ακόμα και αν είναι κάτω από την γη».

«Αχά! Μάλιστα! Δηλαδή και εσύ είσαι πολύ ξεχωριστός, όπως και εγώ!», είπε χαρούμενος ο Μαξ.

«Κοίτα, το ένα μου πόδι είναι μακρύτερο από το άλλο και έτσι δεν έχω καλή ισορροπία και πέφτω κάτω συνεχώς», είπε γελώντας. «Ωστόσο, Μολ, είμαι πολύ καλός στο να κατεβάζω ιδέες. Θέλεις να γίνουμε φίλοι και να γνωρίσουμε μαζί όλο τον κόσμο;»

«Μου φαίνεται καταπληκτική ιδέα», είπε ο Μολ ο ποντικός. «Που θα πάμε όμως;»

«Θα πάμε να ανακαλύψουμε τον κόσμο για να πραγματοποιήσουμε όλα μας τα όνειρα. Είσαι έτοιμος; Ξεκινάμε;».

«Ναι!», είπε ο Μολ με μία φωνή.

Καθώς, περπατούσαν, άρχισαν να κουράζονται και να διψούν. Έτσι, μόλις έφτασαν κοντά σε μία λιμνούλα, σταμάτησαν να ξεδιψάσουν. Όμως, άκουσαν κάτι, έναν θόρυβο.

«Μα τι ακούγεται;», είπε ο Μολ.

Οι δύο φίλοι γύρισαν το κεφάλι τους και τι να δουν. Μία αλεπού να κοιμάται και το στομάχι της «να παίζει» μουσική. Τους έπιασαν τα γέλια.

Τότε, η αλεπού ξύπνησε, κοντοστάθηκε λίγο, τους κοίταξε καλά καλά και είπε:

«Μα γιατί γελάτε; Είναι κάτι αστείο;», είπε κάπως λίγο μουτρωμένη.

«Μας συγχωρείς που σε ξυπνήσαμε, δεν το θέλαμε, απλά ακούσαμε μία περίεργη μουσική να έρχεται από το τέλος της λιμνούλας. Διψούσαμε και σταματήσαμε να δροσιστούμε, πριν συνεχίσουμε το ταξίδι μας».

«Μα τι περίεργη μουσική μου λες; Το άδειο μου στομάχι ήταν», είπε η Φρη η αλεπού.

«Έχω μέρες να φάω, δεν βρίσκω τίποτα και από την ζάλη μου σωριάστηκα εδώ».

«Θα σου δώσω από τα δικά μου τα καλούδια, που μου έδωσε η μαμά μου πριν φύγω», είπε αμέσως ο Μαξ και άνοιξε τον σάκο του.

Η Φρη δεν πίστευε στα μάτια της. Για πότε τα έφαγε, ούτε και η ίδια ήξερε. Πεινούσε πολύ, είχε να φάει μέρες.

«Σε ευχαριστώ μέσα από την καρδιά μου, δεν ξέρω πώς να σε ευχαριστήσω», είπε η αλεπού.

«Μμμ... έχω μία ιδέα, μία καταπληκτική ιδέα! Γιατί δεν έρχεσαι μαζί μας να ανακαλύψουμε παρέα τον κόσμο;».

«Τι; Τον κόσμο; Ουάου!»), είπε και άρχισε να κουνάει την ουρά της.

«Δεν το πιστεύω, πρώτη φορά κάποιος με προσκαλεί στη παρέα του. Σας ευχαριστώ πολύ».

«Μα γιατί, δεν έχεις φίλους;»

«Εεε... όχι! Κανείς δεν με κάνει παρέα, όλοι με θεωρούν πονηρή. Αλλά, εγώ δεν είμαι, αλήθεια σας το λέω, δεν είμαι. Εγώ, αν χρειαστεί για τους φίλους μου, μπορώ να γίνω φύλακας και προστάτης».

«Καταπληκτικά! Θα είσαι ο φύλακας μας».

Και έτσι, ο Μαξ, ο Μολ και η Φρη ξεκίνησαν ξανά για τον κόσμο των ονείρων.

Περπατούσαν για μέρες και ο ένας προστάτευε τον άλλο. Ωσπου, μία μέρα έφτασαν σε ένα πολύ όμορφο δάσος. Τα μάτια τους έλαμψαν. Ήταν, ίσως, το πιο όμορφο δάσος, που είχαν δει ποτέ. Οι τρεις φίλοι αποφάσισαν να ξαποστάσουν για λίγη ώρα, καθώς περπατούσαν μέρες ολόκληρες. Εκεί, στα ξαφνικά, ο Μαξ αισθάνθηκε ένα γαργαλητό στην ουρά του. Γύρισε και τι να δει. Μία χελώνα είχε καθίσει πάνω του.

«Μα τι κάνεις εκεί καλή μου χελώνα», την ρώτησε χαμηλόφωνα για να μην την τρομάξει.

Η χελώνα τον κοιτούσε σαστισμένη, σαν μην άκουγε, σαν να μην καταλάβαινε τίποτα.

«Γιατί δεν μιλάς; Δεν ακούς τι σου λέμε;»

«Συγγνώμη δεν σας άκουσα», είπε η Μπέλντα η χελώνα.

Τότε ο Μαξ επανέλαβε.

«Τι κάνεις εκεί στην ουρά μου;»

«Α... Έψαχνα φαγητό και χωρίς να το καταλάβω έπεσα πάνω στην ζεστή σου την ουρά και στάθηκα για να ξεκουραστώ».

«Και καλά έκανες», είπε ο Μολ.

«Χαιρόμαστε πολύ που σε γνωρίζουμε», είπε η Φρη.

«Θέλεις να έρθεις στην παρέα μας; Να ταξιδέψεις μαζί μας και να γνωρίσεις τον κόσμο εκεί έξω;»

«Εγώ; Μια χελώνα τόσο δα μικρή; Να ταξιδέψει;», είπε σαστισμένα η Μπέλντα.

«Μα φυσικά, γιατί όχι; Τι σημασία έχει που είσαι μικρή. Είμαι σίγουρος πως και εσύ είσαι ξεχωριστή σαν και εμάς. Απλά δεν θα το έχεις ανακαλύψει ακόμα», είπε ο Μαξ.

«Έ τι να σας πω, ίσως και να έχετε και δίκιο, ίσως και εγώ να είμαι ξεχωριστή σε κάτι».

«Για σκέψου λοιπόν», είπε το λιοντάρι.

«Ας πούμε, κάθε μέρα μαζεύω τροφή από εδώ και από εκεί. Δεν το αμελώ ποτέ αυτό. Προσπαθώ να έχω φαγητό κάθε μέρα. Αυτό κάνω, αλλά δεν ξέρω αν είναι και τόσο σημαντικό», είπε η Μπέλντα με δισταγμό στην φωνή της.

«Μα αυτό είναι καταπληκτικό. Είδες; Και εσύ είσαι ξεχωριστή, απλά δεν το ήξερες. Από εδώ και στο εξής, θα είσαι η υπεύθυνη του φαγητού μας», είπε η Φρη και όλοι άρχισαν να γελούν με την καρδιά τους.

Έτσι, ένας ακόμα φίλος είχε προστεθεί στην παρέα για την ανακάλυψη των πιο τρελών ονείρων.

Μετά, από λίγες ώρες, οι φίλοι έφτασαν σε ένα οργωμένο χωράφι. Όταν, πάτησαν το πόδι τους μέσα, εμφανίστηκε ένας τεράστιος τράγος. Όλοι σάστισαν. Ήταν πολύ τρομαχτικός, να πούμε την αλήθεια.

«Καλημέρα σας, σας καλωσορίζω στο χωράφι του Φρέντ. Εγώ είμαι ο ξακουστός τράγος, ο Φρεντ. Παρακαλώ, περάστε».

Όλοι είχαν μείνει με το στόμα ανοιχτό, δεν το πίστευαν ότι αυτός ο τρομαχτικός τράγος θα ήταν τόσο μα τόσο ευγενικός.

«Σε ευχαριστούμε πολύ, δεν θα θέλαμε να σου χαλάσουμε την ησυχία σου», είπε ο Μολ.

«Μα τι λέτε τώρα, χρόνια είμαι μόνος μου. Κουράστηκα, δεν θέλω άλλο. Όλοι με βλέπουν και με φοβούνται. Μα, εγώ δεν θα έκανα ποτέ κακό σε κανένα. Μα και γιατί να έκανα εξάλλου;», είπε ο Φρεντ.

«Ίσως, σε φοβούνται, επειδή είσαι μεγάλος, ψηλός και εγώ ας πούμε μπροστά σου, είμαι τόσο μικρούλα, είπε η Μπέλντα και χόθηκε λίγο μέσα στο καβούκι της.

«Ναι, αυτή είναι η φύση μου, να φαίνομαι τρομαχτικός δυστυχώς», είπε αναστενάζοντας ο τράγος.

«Ξέρεις και αυτό είναι πολύ σπουδαίο και ξεχωριστό, είπε χαμογελαστά ο Μαξ.

«Ξεχωριστό;», ρώτησε ο Φρεντ γεμάτος απορία.

«Μα ναι ξεχωριστό. Και ξέρεις γιατί; Γιατί, μπορείς να είσαι ένας σπουδαίος φύλακας. Ας πούμε, εμείς θα χρειαζόμασταν έναν φύλακα στην παρέα μας για το ταξίδι μας».

«Τι λες, λοιπόν; Θα ήθελες να γίνεις ο φύλακας μας στο ταξίδι των ονείρων;», είπε η Φρη κουνώντας την ουρά της.

Ο Φρέντ ένιωθε την απόλυτη ευτυχία. Πρώτη φορά θα αποτελούσε μέλος μίας παρέας, μίας πολύ ξεχωριστής παρέας. Φυσικά, αμέσως δέχτηκε και ανέλαβε τα δικά του καθήκοντα.

Όμως, οι μέρες περνούσαν και ο καιρός όλο και χειρότερευε. Ο χειμώνας δεν θα αργούσε να έρθει και οι φίλοι δεν θα είχαν κάπου να μείνουν για να προφυλαχτούν.

Ο Μολ κατάλαβε πως έρχεται μεγάλη καταιγίδα και τους πρότεινε να σταματήσουν για να ψάξουν μία κρυψώνα. Ο Φρέντ πήρε αγκαλιά την Μπέλντα και η Φρη τον Μολ και άρχισαν να τρέχουν πίσω από τον Μαξ.

Μετά από κάμποση ώρα έφτασαν κάτω από έναν μεγάλο θάμνο. Ο Μαξ μαζί με τον Φρέντ άρχισαν να σκάβουν μία τρύπα στο χώμα.

«Ωχ, όχι! Άρχισε να ψιχαλίζει», είπε η Φρη τρέμοντας.

Τότε, ένας λαγός αποκαλύφτηκε μέσα από ένα μυστικό καταφύγιο.

«Εεε... με συγχωρείτε, δεν νομίζω να προλάβετε να φτιάξετε ούτε μία πρόχειρη φωλιά για να προστατευτείτε. Μπορείτε, βέβαια, να έρθετε στο δικό μου καταφύγιο, μέχρι να κοπάσει η καταιγίδα και οι βροντές. Είμαι ο Ζορ ο λαγός, ο περιβόητος λαγός με τα μεγάλα αυτιά. Παρακαλώ, περάστε», είπε και υποδέχτηκε όλα τα ζώακια.

Κανένας δεν ήξερε τι να πει σε αυτή την μεγάλη κίνηση γενναιοδωρίας του λαγού. Δεν ήξεραν πώς να τον ευχαριστήσουν. Τους είχε πραγματικά σώσει. Το καταφύγιο ήταν ζεστό και μάλιστα μυστικό, κανείς δεν το είχε προσέξει, γιατί ήταν φτιαγμένο κάτω από το χώμα και από πάνω υπήρχαν παντού φύλλα και λουλούδια. Ένα τέλειο μυστικό σπίτι.

«Χμμ... για πείτε μου λοιπόν, που πηγαίνατε; Μήπως έχετε χαθεί;», είπε ο Ζορ και προσέφερε σε όλους ζεστό τσάι..

«Όχι, όχι δεν έχουμε χαθεί, ταξιδεύουμε. Θέλουμε να πάμε στην χώρα των ονείρων. Εκεί, που μπορείς να πραγματοποιήσεις όλα σου τα όνειρα», είπε ο Φρέντ.

Τα μάτια του Ζορ άστραψαν. Πάντα, το όνειρό του ήταν να ταξιδέψει, αλλά δεν ήθελε μοναχός του. Πάντα, ανυπομονούσε να γνωρίσει τον κόσμο, να δει τι υπάρχει πέρα από τα δάση και τις αυλές που είχε ήδη επισκεφτεί.

«Τι λες λοιπόν; Θα σου άρεζε να ερχόσουν μαζί μας καλέ και ξεχωριστέ φίλε μας;», είπε ο Μολ.

Ο Ζορ άκουγε πρώτη φορά κάποιον να τον αποκαλεί έτσι.

«Ξεχωριστός; Εγώ;»

«Εννοείται, αφού έχεις μεγάλη καρδιά και εξαιρετικές ικανότητες στην κατασκευή καταφυγίων. Κάτι που είναι απολύτως απαραίτητο σε όλη την διάρκεια του ταξιδιού μας», είπε ο Μαξ κλείνοντας του το μάτι.

Αυτό και μόνο αρκούσε στον Ζορ. Πάντα ήθελε να έχει φίλους. Και τώρα είχε και τα δύο. Και φίλους και μία ζωή εκεί έξω να τον περιμένει. Μόλις, η καταιγίδα κόπασε, όλοι οι φίλοι μαζί βγήκαν έξω, είδαν τον λαμπερό ήλιο, ο Ζορ αποχαιρέτησε το σπιτικό του και ξεκίνησαν ξανά γεμάτοι ανυπομονησία για το τι θα συναντήσουν. Δεν φανταζόντουσαν πως η παρέα θα μεγάλωνε και άλλο...

Το ταξίδι ήταν μεγάλο και κουραστικό. Οι φίλοι, ενωμένοι, περπατούσαν. Όταν, κάποιος αισθανόταν πιο αδύναμος, σταματούσαν να ξεκουραστούν, γέμιζαν δυνάμεις και συνέχιζαν. Φίλοι, δίχως κανένα κοινό χαρακτηριστικό και όμως με έναν κοινό στόχο. Να ανακαλύψουν τον κόσμο. Τι σπουδαίο, τι πιο σημαντικό από αυτό. Αυτά, σκεφτόταν η Φρη, όταν ξαφνικά οι 6 φίλοι σταμάτησαν μπροστά σε ένα θαύμα. Ένα θαύμα υπέροχο. Τα μάτια τους δεν είχαν αντικρίσει ξανά τόση ομορφιά.

«Γιατί με κοιτάτε έτσι;», είπε η Σούζη το πολύχρωμο παγόνι.

Κανείς δεν μίλησε, όλοι ήταν σαστισμένοι. Τόση ομορφιά μαζεμένη πάνω σε ένα πλάσμα. Απίστευτο!

Ξεροκατάπιε λίγο ο Μαξ, μπήκε μπροστά και ύψωσε το ανάστημά του.

«Καλησπέρα σας. Είμαι ο Μαξ και από εδώ είναι οι φίλοι μου», του οποίους σύστησε έναν έναν.

«Μας συγχωρείτε για το επίμονο βλέμμα μας, απλά δεν νομίζω κανείς μας να είχε ξαναδεί παγόνι από κοντά, και μάλιστα ένα τόσο όμορφο παγόνι με τόσα χρώματα πάνω του. Όλα τα χρώματα του κόσμου».

«Ναι ναι, τα έχω ξανακούσει όλα αυτά και από άλλους. Λοιπόν, τι με κοιτάτε, κάντε αυτό που είναι να κάνετε και παρατήστε με στην ησυχία μου», είπε το παγόνι και κοίταξε κάτω.

«Δηλαδή τι πρέπει να κάνουμε;», είπε ο Ζορ.

«Δεν ξέρετε τι πρέπει να κάνετε;», είπε γεμάτη απορία η Σούζη.

«Μήπως να υποκλιθούμε στην ομορφιά σου;», χαμογέλασε διστακτικά ο Φρεντ.

«Να υποκλιθείτε; Εσείς; Σε εμένα; Μα γιατί; Ξέρετε πολλούς να υποκλίνονται σε ένα ντροπαλό και βαρετό παγόνι; Χαχά! Ας γελάσω καλύτερα. Μάλλον, με κοροϊδεύετε για τα καλά εσείς», είπε θυμωμένα η Σούζη.

Τότε, όλοι οι φίλοι κοιτάχτηκαν και σκέφτηκαν ακριβώς το ίδιο πράγμα. Να υποκλιθούν στην ομορφιά του. Και αυτό έκαναν. Με αυτή τους την κίνηση θα έπειθαν μια και καλή το παγόνι για τα λόγια τους.

Η Σούζη σάστισε. Δεν το πίστευε. Πρώτη φορά, κάποιος ασχολιόταν μαζί της και πόσο μάλλον υποκλινόταν. Πάντα, όλοι τραβούσαν μια δυο φωτογραφίες και εξαφανιζόντουσαν. Αυτό, φυσικά, την θύμωνε πολύ. Δίχως δεύτερη σκέψη, τους τα ξεφούρνισε όλα αυτά που είχε μέσα της. Τα παράπονά της ήταν πολλά, όπως και τα δάκρυα στο πρόσωπό της. Ήταν ένα πραγματικά ευαίσθητο παγόνι.

«Βαρέθηκα να με περνούν για αξιοθέατο. Ίσως, να πρέπει να το αποδεχτώ πια. Ίσως, να είμαι μοναχά ένα παγόνι όμορφο και τίποτα άλλο. Που δεν ξέρει ούτε να αγαπά, ούτε να έχει φίλους. Να φοβάται να μην πάει κάπου και χαθεί και χτυπήσει και χάσει την ομορφιά του και δεν του απομείνει τίποτα άλλο για να ασχολούνται μαζί του». Αυτά είπε η Σούζη. Πρώτη φορά εκφράστηκε τόσο ελεύθερα. Ούτε η ίδια δεν το πίστευε.

Τότε, η Φρη και ο Μολ την πλησίασαν και την αγκάλιασαν. Ήταν η πρώτη αγκαλιά που έπαιρνε. Αισθάνθηκε τόσο όμορφα. Η καρδιά της χτύπησε δυνατά.

«Εγώ δεν πιστεύω ότι είσαι μόνο όμορφη, πιστεύω πως έχεις πολύ αγάπη μέσα σου. Είσαι γεμάτη χαρίσματα, που απλά δεν έχεις ανακαλύψει ακόμα», είπε ο Φρεντ λίγο κάπως ντροπαλά.

«Χαρίσματα; Εσείς θα με τρελάνετε τελείως», είπε η Σούζη και όλοι μαζί έσκασαν στα γέλια.

Αυτό ήταν αρκετό για να γίνει μέρος της παρέας τους. Να ανακαλύψει τον εαυτό της, να ρισκάρει, να φύγει μακριά σε άλλα μέρη. Να πάψει να σκέφτεται την ομορφιά της και να δει τι πραγματικά κρύβει μέσα της. Γιατί, η Σούζη ήξερε πολύ καλά, πως η ομορφιά φεύγει, μα οι φίλοι μένουν για μία ζωή.

Η Σούζη δεν τους το είπε όταν όλοι μαζί ξεκίνησαν και πάλι το ταξίδι, αλλά από την πρώτη κιόλας στιγμή, τους αισθάνθηκε σαν οικογένειά της.

Μέρες ολόκληρες, με βροχές και ήλιους, μα οι 7 φίλοι ανυπομονούσαν τόσο που τίποτα δεν θα τους σταματούσε. Είχαν τον στόχο τους.

Ένα βράδυ, σταμάτησαν κάπου να κοιμηθούν, μα η Μπέλντα δεν νύσταζε καθόλου. Πλησίασε σε μία λιμνούλα για να πιεί λίγο νερό. Καθώς, γυρνούσε αργά αργά στην θέση της, κοντά στους φίλους της, αισθάνθηκε δύο μάτια να την κοιτούν. Φοβήθηκε λίγο και ξύπνησε τον Μαξ.

«Μαξ, Μαξ ξύπνα! Δύο μαύρα μάτια μας κοιτούν».

«Μα τι είναι αυτά που μου λες, άσε με σε παρακαλώ, νυστάζω πολύ».

«Σου λέω είναι από πάνω μας και μας κοιτάζει. Δεν ξέρω τι ακριβώς είναι. Ξύπνα επιτέλους να δεις».

Τελικά, ο Μαξ ξύπνησε, σήκωσε το κεφάλι του και τότε τι να δει. Πράγματι δύο μαύρα μάτια τον κοιτούσαν.

«Βοήθεια!!!», φώναξε.

Τότε, όλοι ξύπνησαν για τα καλά από τον γλυκό τους ύπνο.

«Τι έγινε;», είπε η Φρη νυσταγμένη.

«Δείτε!», είπε ο Μαξ.

Όλοι οι φίλοι σήκωσαν ταυτόχρονα το κεφάλι τους. Μία καρακάξα με δυο μαύρα γυαλιστερά μάτια.

«Γιατί μας κοιτάς έτσι; Θέλεις κάτι; Μήπως έχεις χαθεί;», είπε ο Μολ.

Η καρακάξα δεν απάντησε, συνέχιζε να τους κοιτάει.

«Μα καλά πόση ώρα είσαι εκεί πάνω και μας παρακολουθείς;»

«Τι θέλεις από εμάς τελοσπάντων; Θα μας πεις;»

Η μία ερώτηση ερχόταν πίσω από την άλλη. Όλα τα ζώα ήταν αρκετά ανήσυχα.

Σήκωσε το κεφάλι της, άνοιξε τα φτερά της και άρχισε να κάνει ένα γύρω από πάνω τους. Στο τέλος, προσγειώθηκε στο έδαφος.

«Συγγνώμη, δεν ήθελα να σας τρομάξω. Λίγη παρέα ήθελα τόσες μέρες. Αυτό. Και πάλι συγγνώμη».

«Πόσες μέρες δηλαδή;», είπε ο Μαξ

«Ε κάμποσες... Δεν θυμάμαι, έχω χάσει το μέτρημα. Μου άρεσε πολύ η παρέα σας. Και ειδικά η γνωριμία σου με τον Μολ ήταν πολύ αστεία», είπε η καρακάξα χαμογελώντας.

«Μα καλά από τότε μας παρακολουθείς;», είπε ο Μολ.

«Δεν σας παρακολουθώ...».

Η καρακάξα ντράπηκε τόσο πολύ, που με μια απότομη κίνηση πήγε να φύγει μακριά.

«Περίμενε περίμενε», είπε ο Φρεντ. «Μην φεύγεις».

«Δεν θέλω να σας ενοχλώ», τους είπε ξανά κοιτώντας τους στα μάτια αυτή την φορά.

«Δεν μας ενοχλείς», απάντησε η Φρη.

«Απλά, δεν καταλαβαίνουμε, γιατί δεν ήρθες να συστηθείς από την αρχή και αποφάσισες να κρύβεσαι», είπε ο Ζορ. «Να συστηθώ; Μα είναι δυνατόν; Ποιος θα ήθελε να γνωρίσει μία γέρικη καρακάξα που κάποιες φορές δεν ακούει καλά καλά;», είπε η καρακάξα και έκανε ένα βήμα πίσω.

«Εμείς. Οι ξεχωριστοί», είπε η Μπέλντα γελώντας.

«Τώρα μου ήρθε το όνομα της ομάδας μας».

Όλοι άρχισαν να γελάνε με την ψυχή τους. Ακόμα και η καρακάξα.

«Λοιπόν, ας ξεκινήσουμε από τα βασικά. Είμαι η Σούζη», απλώνοντας το χέρι της.

«Σωστά, και εγώ είμαι η κυρία Γυαλιστερή. Έτσι με φωνάζουν από μικρή. Τα μάτια μου λαμπυρίζουν στο σκοτάδι».

«Κάτι καταλάβαμε», είπε ο Μολ.

«Χαιρόμαστε πολύ κυρία Γυαλιστερή», είπε η Μπέλντα.

«Αν και εσείς το θέλετε θα χαρούμε πολύ να έρθετε στην ομάδα των Ξεχωριστών», πρότεινε ο Μαξ.

«Μα τι ομάδα είναι αυτή λοιπόν, που δέχεται και καρακάξες με χαμηλή ακοή;»

Είναι μία πραγματική ομάδα. Μία ομάδα, που αγαπάει, στηρίζει και προσέχει. Μία ομάδα με αληθινούς φίλους. Κάθε φίλος έχει και ένα δικό του χάρισμα, μία δική του προσωπικότητα. Είναι σπουδαίος με τον δικό του τρόπο. Και αν ακόμα, δεν έχει ανακαλύψει σε τι είναι ξεχωριστός, τότε μέσα από την αγάπη και την αλληλεγγύη, να μπορέσει να γνωρίσει τον εαυτό του, να τον αγαπήσει και να είναι ευτυχισμένος. Θα γνωρίσει τον κόσμο, θα καταφέρει να ανοίξει τα φτερά του, να πετάξει πολύ μακριά.

Αυτή είναι η ομάδα των Ξεχωριστών, που ενώθηκαν, ταξίδεψαν στα πιο τρελά τους όνειρα και έμειναν ενωμένοι μέχρι το τέλος του ταξιδιού τους.

Και ποιος ξέρει; Ίσως, να προστέθηκαν κα άλλα ζώακια στην ομάδα. Ίσως, και παιδιά και μεγάλοι. Ίσως, μία μέρα και εσύ να μπεις σε αυτή την ομάδα.

Τι λες; Θα ήθελες; ...

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αισώπου Μύθοι, Προσχολική Ηλικία (1991). *Η καρακάζα που ήθελε να γίνει παγόνι*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κίρκη.
- Αισώπου Μύθοι, Προσχολική Ηλικία (1991). *Το λιοντάρι και το ποντίκι*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κίρκη.
- Αισώπου Μύθοι, Προσχολική Ηλικία (1991). *Ο λαγός και η χελώνα*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κίρκη.
- Αισώπου Μύθοι, Προσχολική Ηλικία (1991). *Η αλεπού και ο τράγος*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κίρκη.
- Αναγνωστόπουλος, Β. (1997). *Τέχνη και Τεχνική του Παραμυθιού Βασική βιβλιοθήκη προσχολικής εκπαίδευσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, Δ΄ Έκδοση.
- Αυγητίδου, Σ. (2001). *Το Παιχνίδι Σύγχρονες Ερευνητικές και Διδακτικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω.
- Αυγητίδου, Σ. (2008). *Συνεργατική Μάθηση στην Προσχολική Εκπαίδευση: Έρευνα και Εφαρμογές*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Αυδίκος, Ε. (1997). *Το Λαϊκό Παραμύθι Θεωρητικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, Β΄ Έκδοση.
- Βακάλη, Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη, Μ., Κωτόπουλος, Τ. (2013). *Η δημιουργική γραφή στο νηπιαγωγείο*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Ζαν, Ζ. (1996). *Η Δύναμη των Παραμυθιών*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, Μετάφραση Μαρία Τζαφεροπούλου.
- Κανατσούλη, Μ. (2002). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας Σχολικής και προσχολικής ηλικίας*, Θεσσαλονίκη: University studio press, Β΄ Έκδοση.
- Κάτσιου-Ζαφρανά, Μ. (1995). *Η Μοντεσσοριανή Μέθοδος στην Ελλάδα Η Περίπτωση της Μαρίας Γουδέλη*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.
- Κιτσαράς, Γ. (2001). *Προσχολική Παιδαγωγική*, Αθήνα: Εκδόσεις Β΄ Έκδοση(Αυξημένη και Βελτιωμένη).
- Κωτσαλίδου, Δ. (2010). *Διαθεματικές προτάσεις εργασίας για το νηπιαγωγείο και το δημοτικό Θεωρία και πράξη Το βιβλίο στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Σουλιώτης, Μ. (2011). *Αλφαβητάριο για την Ποίηση*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Σπυροπούλου, Ζ. (1998). *Μύθοι περί Πτηνών*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά γράμματα, Γ΄ Έκδοση.
- Σπυροπούλου, Ζ. (1999). *Μύθοι περί Φυτών*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά γράμματα.

Τσαπακίδου, Α. (2014). *Από το παραδοσιακό στο δημιουργικό παιχνίδι*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Εκδοτικός Οίκος Αντ. Σταμούλη.

Φιλίππου, Δ. και Καραντάνα Π. (2010). *Ιστορίες για να ονειρεύεσαι... Παιχνίδια για να μεγαλώνεις... Για εμπόχωση βιωματικών ομάδων προσωπικής ανάπτυξης*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, Β' Έκδοση Ψυχολογία.

Χατζησαββίδης, Σ. (2002). *Η Γλωσσική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο Δραστηριότητες για την καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας και του γραμματισμού*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.